

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim

Konzervimi i Biodiversitetit dhe Menaxhimi i Qëndrueshëm i Përdorimit të Tokës në Dragash

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Atlasi i Zhvillimit të Qëndrueshëm

Korniza për zhvillim rural të balancuar dhe gjithpërfshirës të Komunës së Dragashit Kosovë

Vëllimi III: Vlerësimi

Peter Bank

Florian Bemmerlein-Lux

Ergin Hajredini

Ismail Gagica

Me kontributin e Prof. Dr. Behxhet Mustafa – ekolog, Prof. Fadil Millaku- biolog, Dr. Halil Ibrahim - ekolog; Dr. Achim Milbradt – biolog, Michael Voit- planifikues i zhvillimit rural, Prof. Xhevdet Elezi – shkenctar i tokës– agronom, Arneni-Kompani Kombëtare Këshilluese për Pyjet, NGO Finches – vrojtues të zogjëve, Todd Wassel – specialist i turizmit, Kaltrina Salihu – zyrtare e komunitetit, Bashkim Susuri – gazetar dhe staf i projektit, Bardh Xerxa – ekolog, Ajhan Hadzija – koordinator i turizmit, dhe Grupi punues i komunës së Dragashit dhe Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Programi i Zhvillimit Ekonomik Rural.

Menaxhues Projekti

Maria Elena Zuniga Barrientos

Dragash, Kosovë

mars 2013

Përmbajtja

Përmbajtja.....	2
1. Hartat e vlerësimit.....	5
1.1. Vlerësimi i biodiversitetit (A1)	6
1.1.1. Vlerësimi i vegjetacionit dhe florës (A1.1)	6
1.1.2. Vlerësimi i biodiversitetit- fauna	9
1.2. Parkut Kombëtar Sharri (A2)	12
1.3. Vlerësimi i burimeve të ujit.....	17
1.3.1. Regjenerimi i ujit, kërcënimi dhe kualiteti(A3.1).....	17
1.3.2. Furnizimi me ujë dhe kërcënimet (A3.2).....	20
1.4. Verësimi i rreziqeve natyrore (A4)	23
1.4.1. Rreziku nga erozioni (A4.1)	23
1.4.1. Rreziku nga orteqet (A4.2)	26
1.4.2. Zonat e rrezikuara nga rrëshqitja e dheut, gurëve dhe zonat e prira për përmytje	29
1.5. Vlerësimi i pyllit dhe bujqësisë (A5).....	31
1.5.1. Gjendja e pyjeve (A5.1)	31
1.5.2. Funkcionet e pyllit (A5.2)	34
1.5.3. Kapaciteti prodhues i tokës (A5.3).....	37
1.5.4. Bagëtia dhe përshtatshmëria për të lashta (A5.4)	39
1.6. Vlerësimi i mbeturinave të ngurta (A6)	41
1.7. Vlerësimi i potencialit për trashëgimi kulturore dhe turizëm (A7)	44
1.8. Vlerësimi i shëndetit, shërbimeve mjekësore dhe mbrojtjes civile (A8)	47
1.9. Vlerësimi i arsimit (A9).....	50
1.10. Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës, dhe energjisë (A10)	52
1.10.1. Rrugët dhe Transporti (A10.1).....	54
1.10.2. Energjia (A10.2).....	57
1.10.3. Bizneset (A10.3)	60
2. Aneks.....	63
2.1. Vlerësimi i kualitetit të ujit	63
2.2. Modeli i rrezikut nga erozioni	70
2.3. Modeli për analizë të rrezikut nga orteqet	73
2.4. Modeli për rrezikun e rrëshqitjeve të tokës.....	74
2.5. Kriteret e vlerësimit për funksionet e pyjeve.....	75
2.6. Përshtatshmëria e tokave dhe rekomandimet për përdorim bujqësorë	76
2.7. Shpërndarja e konsumit të energjisë elektrike	81

Lista e tabelave

Tabela1-1: Lista e hartave të vlerësimit	5
Tabela1-2: Zona dhe përqindja e llojeve të mjedisit në hartë, të cilat janë të mbrojtura sipas Direktivës së BE për Mjedisin-Florën dhe Faunën	6
Tabela1-3: Zona dhe përqindja e llojeve të vegjetacionit /përdorimi i tokës me potencial të lartë për biodiversitet bimor.....	7
Tabela1-4: Numri i llojeve të rëndësishme të bimëve	7
Tabela1-5: Numri i kafshëve i regjistruar në Komunë gjatë studimeve 2011/12.....	9
Tabela1-6: Zonat e rëndësishme për regjenerimin e ujit.....	18
Tabela1-7: Mos pajtueshmëria e kualitetit të ujit në rezervuar.....	20
Tabela1-8: Rrugët e ekspozuara ndaj rreziqeve të rrëshqitjes së tokës dhe shkëmbinjëve.....	29
Tabela1-9: Të hyrat nga prerja e pyjeve në sektorin publik/privat	31
Tabela1-10: Mundësitë e punës në hollësim dhe pastrim.....	31
Tabela1-11: Klasifimi i funksioneve të pyllit.....	34
Tabela1-12: Total i mbledhur i mbeturinave në 2008 (ton)	42
Tabela1-13: Matriksi i vlerësimit të trashëgimisë kulturore	45
Tabela1-14: Zonat kryesore të trashëgimisë kulturore në komunën e Dragashit	45
Tabela1-15: Modeli me furnizimin me staf dhe deficitet në shërbimet mjekësore	47
Tabela1-16: Frekuentimet për shërbime mjekësore.....	48
Tabela 1-17: funksionet e zonave të urbanizuara në terme të konceptit qendër sipas infrastrukturës egzistuese dhe nevojat zhvillimore të tyre (funksioni i themelimit) k.....	53
Tabela 1-18: Projektet rrugore të propozuara dhe vlerësuara	54
Tabela1-19: Numri i bizneseve të regjistruaradhe nëpunësit sipasfshatit, Dragash	61
Tabela 2-1: kualiteti i ujit bazuar në vlerat e indeksit biotik (Hilsenhoff, 1988)	63
Tabela 2-2: Tabela shpjeguese e vlerësimit fizik të habitateve.....	63
Tabela 2-3: Vlerësimi i ujit për pikat e huluntuara.	64
Tabla 2-4: Rezultatet e kualitetit të ujit në rezervaret e 35 fshatrave në komunën e Dragashi t	66
Tabela 2-5: Rezultatet analizave kimike të kualitetit të ujit (Instituti Hidro-meteorologjik i Kosovës 2012)	68
Tabela 2-6: llojet pedologjike të tokave në komunën Dragashit bazuar në klasat e pjellorisë dhe grupet e përshtatshmërisë për prodhimtari bimore.....	77
Tabela 2-7: klasat e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit për kulturat e caktuara, bazuar në mënyrën e kultivimit dhe nivelin e makinerisë	78
Tabela 2-8: Max/min konsumi i energjisë për 2010 në komunën e Dragashit (të dhënat: bazuar në të dhënat zyrtare nga KEK 2012)	81

Lista e figurave

Figura1-1: Vegjetacioni dhe flora (A1.1).....	8
Figura1-2: Fauna (A1.2)	11
Figura1-3:Parku Kombëtar “Sharri” kufiri sipas Ligjit (Republika e Kosovës 2012)	12
Figura1-4: Zona brenda dhe jashtë Parkut të planifikuar Kombëtar “Sharri” në Komunën e Dragashit	13
Figura1-5: Struktura e pronësisë brenda dhe jashtë Parkut të planifikuar Kombëtar “Sharri” në Komunën e Dragashit	14
Figura1-6: Struktura e pronësisë brenda Parkut Kombëtar “Sharri” në Komunën e Dragashit (A2.1) ...	15
Figura1-7: Harta topografike – Parku Kombëtar “Sharri” në Komunën e Dragashit (A2.2)	16
Figura1-8: Vlerësimi i burimeve të ujit - regjenerimi, kërcënimet dhe kualiteti (A3.1)	19
Figura1-9: Vlerësimi i furnizimit me ujë (A3.2)	22

Figura1-10: Rreziku i erozionit të tokës në klasat e ndryshme të lartësisë	24
Figura1-11: Rreziku nga erozioni i tokës në zonat kadastrale të komunës së Dragashit	24
Figura1-12: Vlerësimi i rrezikut nga erozioni (A4.1)	25
Figura1-13: Zonat e rrezikuara nga orteqet brenda Komunës	27
Figura1-14: Zonat me rrezik nga orteqet brenda distancës 300m nga vendbanimet	27
Figura1-15: Vlerësimi i rrezikut nga orteqet (A4.2).....	28
Figura1-16: Vlerësimi i rrezikut të rrëshqitjes së tokës dhe zonave të prira për përmbytje (A4.3)	30
Figura1-17: Situtata e pronësisë në pyjet e Dragashit (në ha).....	32
Figura1-18: Klasat e vjetërsisë në pyjet e Dragashit (në ha)	32
Figure 1-19: Kërkesat specifike të menaxhimit në pyjet e Dragashit (në ha).....	32
Figura1-20: Vlerësimi i gjendjes së pyjeve (A5.1)	33
Figura1-21: Zona e pyllit e dedikuar për funksione të ndryshme (në ha).....	35
Figura1-22: Vlerësimi i funksioneve të pyllit (A5.2)	36
Figura1-23: Përshtatshmëria e tokave (në ha).....	37
Figura1-24: Vlerësimi i kapacitetit prodhues të tokës (A5.3).....	38
Figura1-25: Vlerësimi i bagëtisë dhe përshtatshmëria për të lashta (A5.4)	40
Figura1-26: Vlerësimi i mbeturinave të ngurta (A6).....	43
Figura1-27: Vlerësimi i potencialit të trashëgimisë kulturore dhe turizimit (A7)	46
Figura1-28: Vlerësimi i shëndetit, shërbimeve mjekësore dhe mbrojtjes civile (A8)	49
Figura1-29: Vlerësimi i arsimit (A9)	51
Figura 1-30: Funksionet e vendbanimeve	52
Figura 1-31: Vlerësimi i rrugëve dhe transportit (A10.1)	56
Figura 1-32: Vlerësimi i Energjisë (A10.2).....	59
Figura 1-33: Bizneset e regjistruara në Dragash sipas sektorit	61
Figura 1-34: Vlerësimi i bizneseve (A10.3)	62
Figura 2-1: Korelacioni ndërmjet pjerrtësisë dhe rrezikut nga orteqët	73

1. Hartat e vlerësimit

Hartat e hapit 2 tregojnë rezultatet e një procesi të vlerësimit për fushat kyçe. Ato përshkruajnë zonat me burime potenciale apo ato me burime të ndjeshme. Në mënyrë specifike kanë të bëjnë me pyetjet si më poshtë:

- Cilat janë kushtet e tanishme të burimeve?
- Cilat janë problemet dhe kufizimet ekzistuese dhe cilat janë vendodhjet apo lokacionet më me urgjencë?
- Sa të ndjeshme janë këto burime kundrejt ndikimeve të pafavorshme apo kur janë ato të shfrytëzuara?
- Cilat janë mundësitë e zhvillimit ende të mundura dhe ku?

Skema e sfidave, potencialet dhe problemet e zhvillimit janë të dhëna për hapat e ardhshëm, harta udhëzuese si dhe janë bazë strategjike për Planin Komunal të Zhvillimit.

Tabela1-1: Lista e hartave të vlerësimit

- A1 Vlerësimi i biodiversitetit**
  - A1.1 Vlerësimi i biodiversitetit – vegjetacioni dhe flora
  - A1.2 Vlerësimi i biodiversitetit – fauna
- A2 Zgjerimi i Parkut kombëtar Mali Sharr**
  - A2.1 Parku Kombëtar Mali Sharr–struktura e pronësisë
  - A2.2 Parku Kombëtar Mali Sharr–harta topografike
- A3 Vlerësimi i burimeve ujore - regjenerimi, kërcënimet, dhe kualiteti**
- A4 Vlerësimi i rreziqeve natyrore**
  - A4.1 Vlerësimi i rreziqeve natyrore –rreziku nga erozioni
  - A4.2 Vlerësimi i rreziqeve natyrore–rreziku nga orteqet e borës
  - A4.3 Vlerësimi i rreziqeve natyrore –rreshqitja e tokës dhe zonat me rrezik nga përmytjet
- A5 Vlerësimi i bujqësisë dhe pyjeve**
  - A5.1 Vlerësimi i pyjeve dhe bujqësisë –gjendja e pyjeve
  - A5.2 Vlerësimi i pyjeve dhe bujqësisë –funksionet e pyjeve
  - A5.3 Vlerësimi i pyjeve dhe bujqësisë–kapaciteti prodhues i tokave
  - A5.4 Vlerësimi i pyjeve dhe bujqësisë–bagëtia dhe përshtatshmëria për bimë
- A6 Vlerësimi i mbeturinave të ngurta**
- A7 Vlerësimi i trashëgimisë kulturore dhe potencialit turistik**
- A8 Vlerësimi i shëndetësisë, shërbimeve mjekësore dhe mbrotjes civile**
- A9 Vlerësimi i edukimit**
- A10 Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës dhe energjisë**
  - A10.1 Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës dhe energjisë– rrugët dhe transportimi
  - A10.2 Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës dhe energjisë– energjia
  - A10.3 Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës dhe energjisë– bizneset

1.1. Vlerësimi i biodiversitetit (A1)

1.1.1. Vlerësimi i vegjetacionit dhe florës (A1.1)

Përmbajtja e hartës:

Mjediset ekologjikisht të rëndësishme dhe llojet e bimëve (në prapavijë përdorimi i tokës është përdorur). Në detaje:

- Harta e vegjetacionit që është e përmendur në Aneksin 1 të Mjedisit Evropian (shih vëllimin II të AZHQ, seksioni 2.8, Tabela 12: Bashkësitë bimore të Dragashit të listuara në Aneksin I të Direktivës së BE-së për Mjedisin (EU 2007)
- Zonat specifike me potencial të lartë për biodiversitet bimor (pyjet cungishte, pyjet e tjera të vjetra me regjenerim natyror, zonat me vegjetacion të rrallë dhe shëmbinj të maleve të larta, si dhe ligatinat)
- Habitatet me vlerësim të bimëve të observuara me kategoritë e tyre mbrojtëse sipas studimeve të fundit në Dragash dhe në terma të konfigurimeve ndërkombëtare. Pikat e specieve përfshijnë ato që janë
  - Në njërin nga anekset e BE
  - Kategoritë e IUCN
  - Në disa tekste të Kosovës me kategori mbrojtura
  - Endemike (Kosovë, Balkan, Europë JQ)

Porositë kryesore:

Harta thekson pozitën ekzistuese (raritetin) kryesisht të pyjeve, tokave me vegjetacion natyror dhe ligatinoreve. Ajo lejon definimin e zonave potenciale të mbrojtura të cilat kërkojnë mbrojtje në mënyrë që të ruhen funksionet dhe shërbimet e tyre ekologjike sipas Ligjit të Mbrojtjes së Natyrës (i.e. rezervat strikt natyror, zonat speciale – Zonat e Veçanta të Mbrojtjes ZVM dhe Zonat e Veçanta të Ruajtjes ZVR, monumentet natyrore dhe peizazhet e mbrojtura) dhe zonimin e Parkut Kombëtar si pjesë e planit të menaxhimit të Parkut Kombëtar.

Modeli i hartës tregon qartë që shumica e zonave të veçanta ekologjike janë përbrenda Parkut Kombëtar Mali Sharr. Modeli konfirmon gjetjet (dhe shton detaje të konsiderueshme) në Identifikimin Preliminar të Natura 2000 Hapësirat në Kosovë (Mustafa et al. 2009).

Pyjet cungishte dhe kullotat e gjera si dhe livadhet e thata kanë gjithashtu një vlerë të lartë të biodiversitetit. Megjithatë, këto lloje të vegjetacionit varen nga menaxhimi (tradicional) i përdorimit të tokës.

Vegjetacioni dhe burimet floristike janë pjesë e informacionit për një strategji gjithëpërfshirëse të konservimit dhe do të kombinohet me vlerësimin e faunës dhe funksionet ekologjike të pyjeve për një udhëzues të përgjithshëm për konservimin e natyrës.

Definimi i llojeve të ndryshme të mbrojtura sipas Ligjit për Mbrojtje të Natyrës dhe zonimi i Parkut Kombëtar Malet e Sharrit mund të bazohen në këtë vlerësim.

Tabela 1-2: Zona dhe përqindja e llojeve të mjedisit në hartë, të cilat janë të mbrojtura sipas Direktivës së BE për Mjedisin-Florën dhe Faunën

Vegjetacioni	Llojet e mjedisve të mbrojtura sipas Direktivës së BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën			Totali nëha
	Aneksi I	Aneksi I* (Mjediset me prioritet)		
Pyjet	2.933,9	397,1		3.331,1
<i>Në % të Komunës</i>	6,7%	0,9%		7,6%
Tokat me barë	1.483,8	13,9		1.497,7
<i>Në % të Komunës</i>	3,4%	0,0%		3,4%
Kullotat	24,7	611,3		636,0
<i>Në % të Komunës</i>	0,1%	1,4%		1,5%
Zonat shkëmbore	597,7	9,1		606,9
<i>Në % të Komunës</i>	1,4%	0,0%		1,4%
Shkurret dhe/apo vegjetacioni barishtor	107,5			107,5

<i>Në % të Komunës</i>	0,2%	0,0%	0,2%
Lingatinoret, Trupat ujore	66,5		66,5
<i>Në % të Komunës</i>	0,2%	0,0%	0,2%
Zona totale e përshirë	5.214,1	1.031,4	6.245,6
<i>Në % të Komunës</i>	12,0%	2,4%	14,3%

Tabela1-3: Zona dhe përqindja e llojeve të vegjetacionit /përdorimi i tokës me potencial të lartë për biodiversitet bimor

Zonat specifike me potencial të lartë për biodiversitet bimor	Sipërfaqja jashtë llojeve të mjediseve të listuara në Aneksin I Direktiva e BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën (në ha)	Në% të teritorit të Dragashit
Pyjet me regjenerim natyror	1.023,4	2,3%
Pyjet cungishte dhe tokat me shkurre	4.785,2	11,0%
Vegjetacioni gjysmë natyror i hapur	17.071,2	39,2%
Të karakterizuara nga shkëmbijtë dhe zhavori	694,6	1,6%
Zona totale me potencial të lartë	23.574,5	54,1%

Tabela1-4: Numri i llojeve të rëndësishme të bimëve

Lista e referencave	Nr. i llojeve të gjetura në teritorin e Dragashit/
Lista e kuqe të IUCN (kategoritë afër kërcënimit apo të lëndueshme)	2
Direktiva e BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën – Aneksi II	4
Direktiva e BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën – Aneksi v	2
Të rekomanduara për Listën e ardhme të Kuqe të Kosovës	119
Nr. Total i llojeve të identifikuar gjatë punës në teren	438

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Mustafa B. 2011 dhe 2012, Armeni 2011, Millaku F. et al. 2011, Mustafa B. dhe H. Ibrahim 2009, Pierre Galland et al. 2010, EU 2007, Mustafa B. et al. 2009

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Kufizimet:

Hulumtimet sistematike përfshinë vetëm një pjesë të Komunës me fokus në rajonin subalpin dhe alpin. Informatat hapërsinore për llojet e vegjetacionit (Rexhepi 1994) janë humbur gjatë luftës. Pavarësisht nga nevoja për hulumtime shkencore në të gjithë Komunën, gjetjet janë të mjaftueshme për të theksuar biodiversitetin e jashtëzakonshëm të kësaj pjese të zingjirit malor të Sharrit.

Për një koncept të mbrojtjes së ambientit të të gjithë komunës, veqanërisht për një plan menaxhimi për Parkun Kombëtar, një hartë e detajuar dhe complete e vegjetacionit (shkalla 1:25.000) do të kontribuonte me më shumë detaje për popullatat dhe shpërndarjen e tyre.

1.1.2. Vlerësimi i biodiversitetit- fauna

Përmbajtja e hartës:

Harta shqyrton shpërndarjen e kafshëve me vlerësim të kategorisë së mbrojtjes (endemizmin, rarishtin) sipas studimeve të fundit në Dragash dhe në terma të konfigurimit ndërkomëtar.

- Habitatet dhe korridoret ekologjike të ariut, rrëqebullit dhe dhisë së egër
- Zogjtë, insektet ujore, fluturat
- Llojet tjera (nuk ka inventarizim sistematik)
- Zonat me diversitet strukturor të përshtatshme për njëbiodiversitet të lartë të faunës si livadhe ekstensive në nivelin subalpin dhe alpin të përshtatshme për flutura dhe insekte tjera, zonat për specie të specializuara si rrëpirat dhe formacionet shkëmbore, dhe si diversiteti strukturor i lartë si pyjet me shumë shtresa dhe/apo tokat e hapura me gardhe, drunjtë e vetmuar dhe tarracat.

Porositë kryesore:

Rreth 94% e komunës siguron habitat për gjitarë, shpendë dhe flutura sipas Direktivës Evropiane të Habitaveve (përfshirë edhe Direktivën për Zogjtë– EU 2007 dhe 2009). Përveç mjediseve alpine për dhinë e egër, mjedisi subalpin, pyjet e larta malore dhe ekotoni i tranzicionit nga pyjet në zonat me barë janë korridore për rrëqebullin, ariun dhe ujkun, duke lidhur kështu vargmalet e Parkut Kombëtar Mali Sharr me malet e Maqedonisë dhe Shqipërisë. Kjo konfirmon gjetjet (dhe shton detaje të konsiderueshme) të Identifikimit Preliminar të Lokacioneve të Natura 2000 në Kosovë (Mustafa et al. 2009).

Burimet e faunës janë pjesë e informacionit për Parkun Kombëtar dhe definimin në të ardhmën të zonave të ndryshme të mbrojtura sipas Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës (rezervat strikt natyror, zonat speciale– ZVM dhe ZVR), monumentet e natyrës dhe peizazhet e mbrojtura. Korridoret ekologjike luajnë një rol të rëndësishëm për të mundësuar lëvizjen e lirë të specieveve nga njëra anë në tjetrën dhe përbëjnë pjesë të rrjetit ekzistues ekologjik.

Tabela 1-5: Numri i kafshëve i regjistruar në Komunë gjatë studimeve 2011/12

Lista e referencave	Gjitarët e mëdhenj	Zogjtë	Zvarranikët	Amfibët	Fluturat	Jokurrizorët ujorë
Lista e kuqe të IUCN (kategoritë afër kërcënimit apo të kërcënuara)	4	2	1		26	
Direktiva e BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën – Aneksi II	4		2		4	
Direktiva e BE për Mjedisin – Florën dhe Faunën – Aneksi IV	1		4	5	3	
Direktiva e BE për (Aneksi I)		33				
Rariteti në Kosovë (Rralla, kërcënuara dhe apo rrezikuara)	1	30 ²		1 ²	23	3 ³
Të mbrojtura me Ligjin e Kosovës	2					
Numri total i specieveve të identifikuar 2011/12	5	154	8	5	44	6

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Mustafa B. dhe H. Ibrahimit 2009, Pierre Galland et al. 2010, FINCHES (NGO) 2011, Ibrahimit H. 2011a, Ibrahimit H. 2011b, EU 2007 dhe 2009, Strauss, A. dhe Pezold, T. (compilers) (2009), Mustafa B. et al. 2009

Syngjerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

¹Të rrezikuara në mënyrë kritike

²Rralla

³Specie shumë të rralla, 2 nga atome gjasë të reja për Kosovën

Kufizimet:

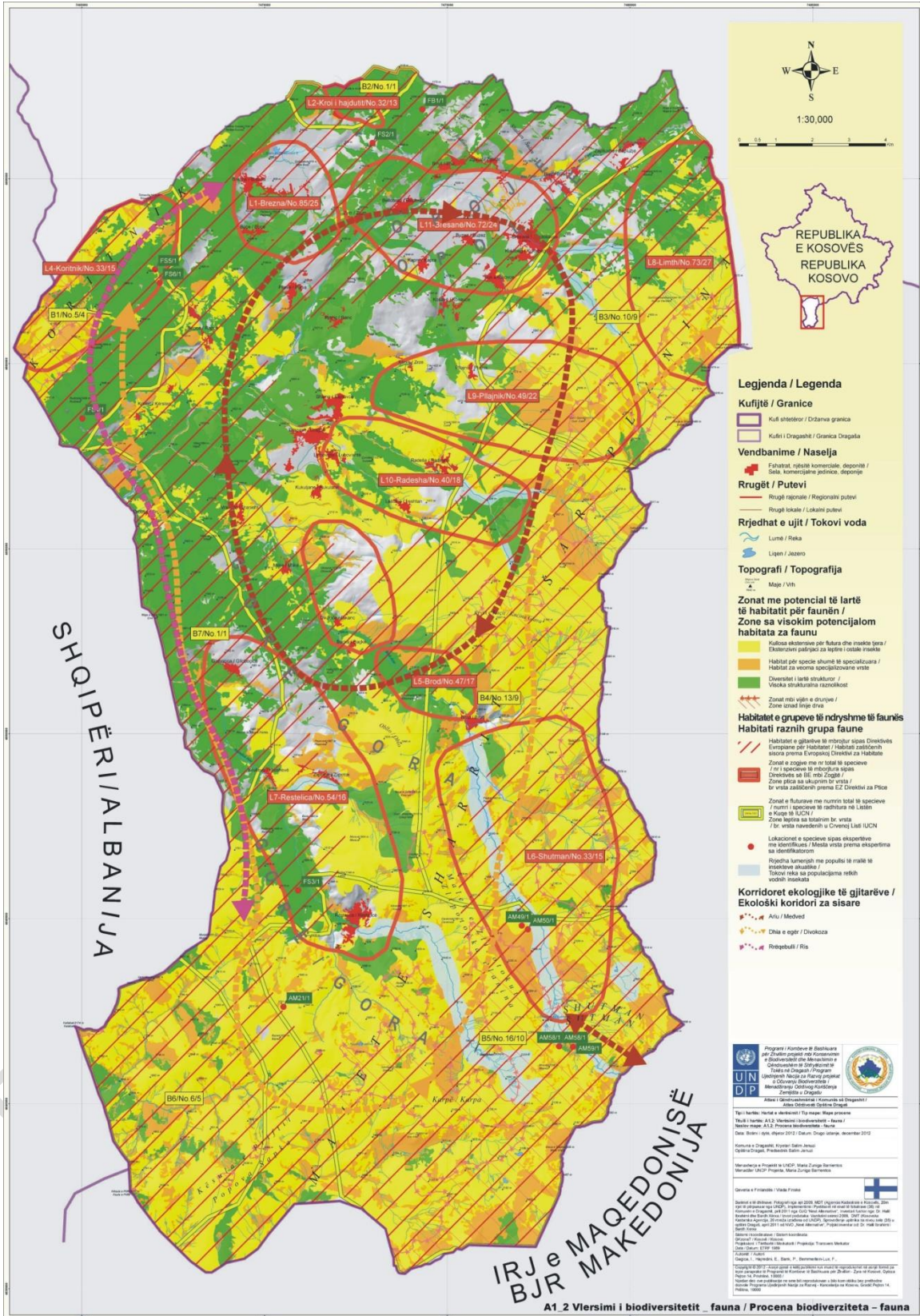
Të dhënat për faunën janë të pakompletuara për shkak të mosekzistimit të inventarizimit sistematik. Përderisa të dhëna të pranueshme ekzistojnë për gjitarët e mëdhenj nga anketat e kryera në fshatra dhe informatat nga Drejtoria e Parkut Kombëtar dhe nga OJQ Finches për zogjtë, vështirë që mund të lokalizohen informata (si dhe listë të specieve) ekzituase për zvarranikët, amfibiet, gjitarët e vegjël, peshqit dhe insektet. Është e pritshme, që zona ka potencial të koniderueshëm që të zbulohen më shumë specie të rrezikuara.

Draft final - për miratim

Figura1-2: Fauna (A1.2)

1.2. Parku Kombëtar Sharri (A2)

Përmbajtja e hartës:

- Struktura e pronësisë
- Harta topografike e Komunës së Dragashit me kufinj të Parkut Kombëtar Sharri

Porositë kryesore:

Parku Kombëtar Sharri në Dragash mbulon 24.206 ha (55,5% e sipërfaqës së teritorit të Komunës). Jashtë parkut do të jenë 19.375 ha (44, 5%). Nuk ka tokë të lërueshme brenda parkut (shih Figura1-4).

- 20.917ha të Parkut Kombëtar janë male dhe zona alpine (më të larta 1.650 m) dhe nga natyra të përshtatshme vetëm për kullosa, pyje dhe mbledhje të produkteve pos drurit dhe turizëm.
- 2.671 ha janë në mes 1.350 dhe 1.650 m lartësi të përshtatshme për menaxhim të kullosave ekstensive dhe
- 563 ha janë 1.350 m afër burimeve të ujit, pyjeve dhe tokës që nuk janë të përshtatshme për bujqësi.
- Për 59 ha nuk ka informata për lartësinë.

Të gjitha përdorimet e mundshme dhe kufizimet brenda parkut si dhe zonat tampon duhet të definohen në një plan të ndarë të menxhimit.

Ligji për Parkun Kombëtar “Sharri” është shpallur në dhjetor 2012 nga Kuvendi i Republikës së Kosovës.

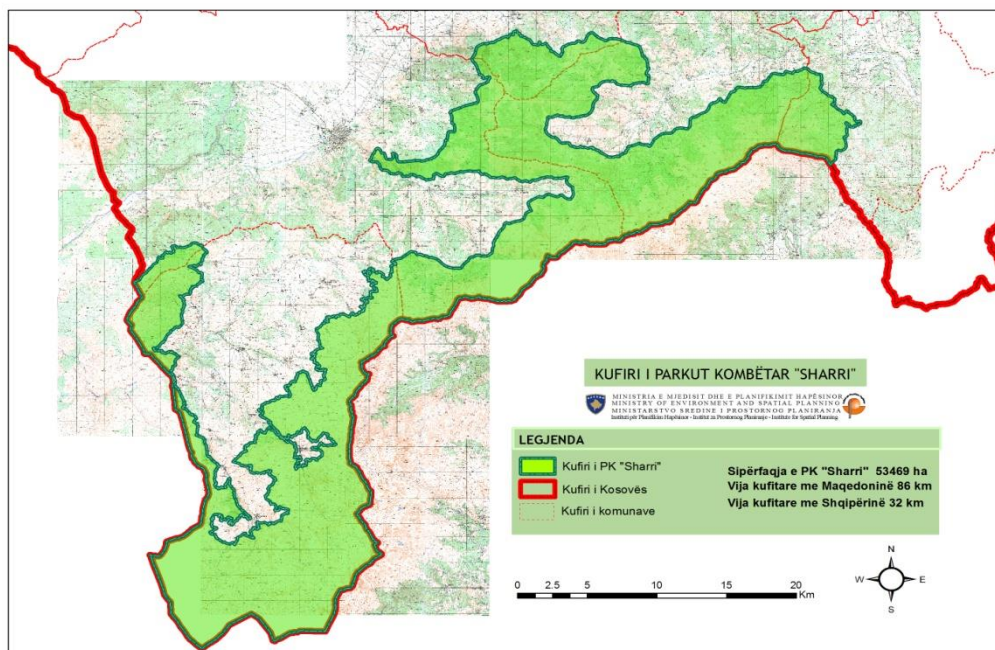

Figura1-3:Parku Kombëtar Malet e Sharrit, kufiri (Republika e Kosovës dhjetor 2012)

Kufiri është përdorur në të gjitha hartat e vlerësimit për të siguruar informata hapësinore për vlerësimin e ndikimit të Parkut Kombëtar.

Struktura e pronësisë së parkut është 82,8% (= 20.033 ha) në të kaluarën Pronë e Ndërmarrjes Shoqërore (PNSH), 11,5% (=2.794 ha) tokë publike, 3,5% (=841ha) tokë private, dhe për 2,2% (=539ha) të teritorit të parkut nuk ka të dhëna kadastrale në dispozicion.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Kriteret për definimin e Kufinjve të Parkut Kombëtar (Bank et al. 2011):

Zona kryesore është identifikuar sipas vlerave dhe karakteristikave peizazhore dhe natyrore; në shtesë të informatave të pronësisë dhe atyre kadastrale janë marrë edhe fotot e fundit nga ajri. Në mënyrë që të etablohet një determinim i qartë dhe i drejtë harta është bërë në shkallë 1:5.000 duke i përdorur kriteret e më poshtme:

- (1) Zona kryesore në Parkun Kombëtar përbëhet nga toka në pronë të NSH (Sharr Prodhimi) dhe e lidhur me zonat e pyjeve publike / tokë publike. Këto zona gjithashtu kanë biodiversitet të lartë dhe vlerë të lartë të mbrojtjes së natyrës.
- (2) Zonat shtesë janë të përfshira në Parkun Kombëtar kur një apo më shumë parakushte janë prezente:
  - a) Pikat e nxehta të mundshme apo të ditura të biodiversitetit apo vlerave të larta natyrore dhe vlerave të peizazhit jashtë zonave të përmendura nën (1)
  - b) Pronat private të rrethura nga zonat nën (1) janë të përfshira.

Propozimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Kufizimet:

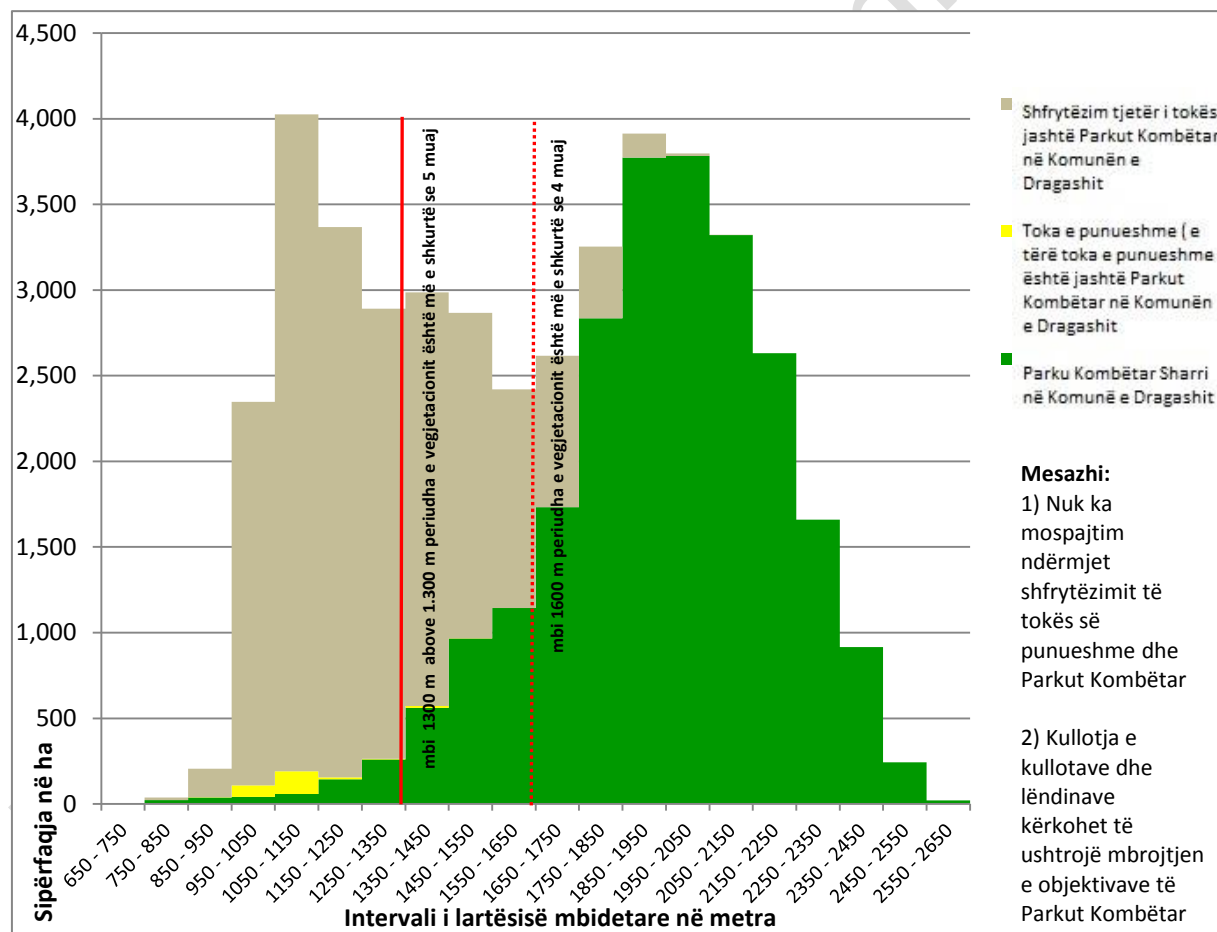
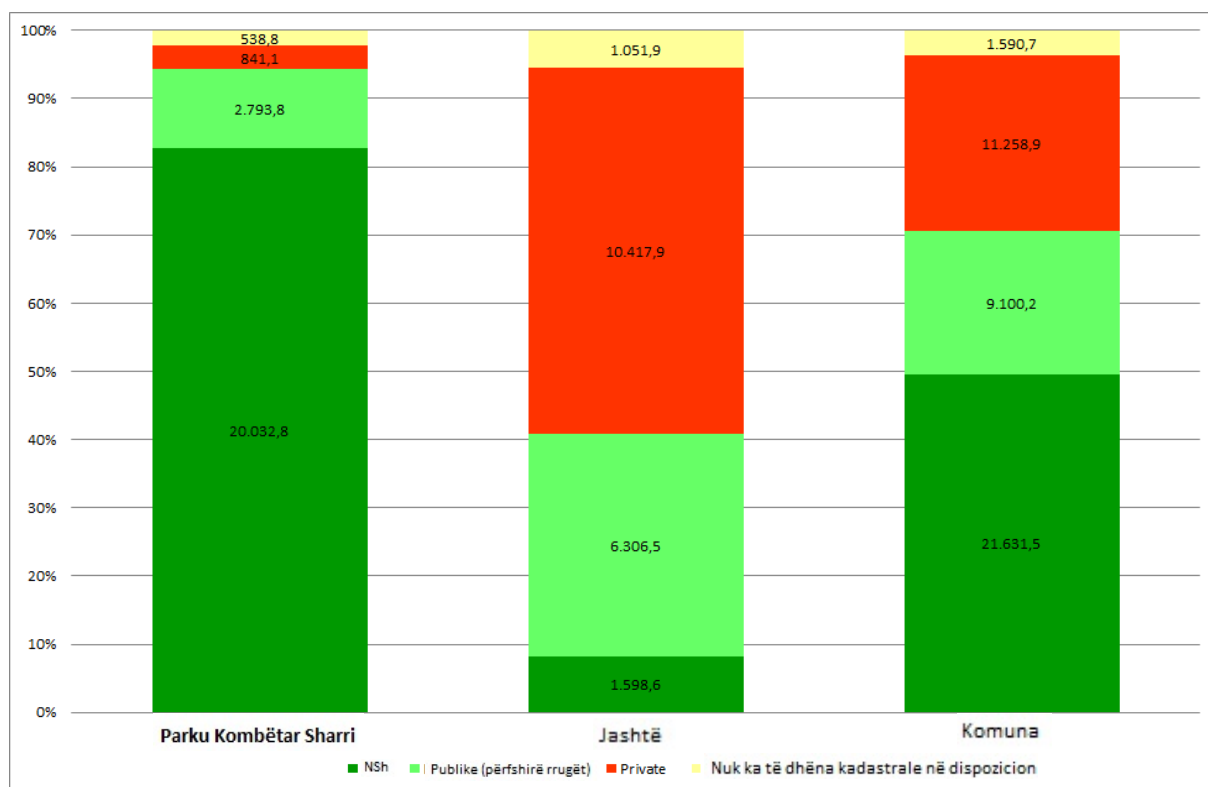

Figura1-4: Zona brenda dhe jashtë Parkut Kombëtar Malet e Sharrit në Komunën e Dragashit

Figura1-5: Struktura e pronësisë brenda dhe jashtë Parkut Kombëtar Malet e Sharrit në Komunën e Dragashit

Draft final - p...

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim

Atlasi i Zhvillimit të Qëndrueshëm për Dragashin – Kosovë

Figura 1-6: Struktura e pronësië brenda Parkut Kombëtar Malet e Sharrit në Komunën e Dragashit (A2.1)

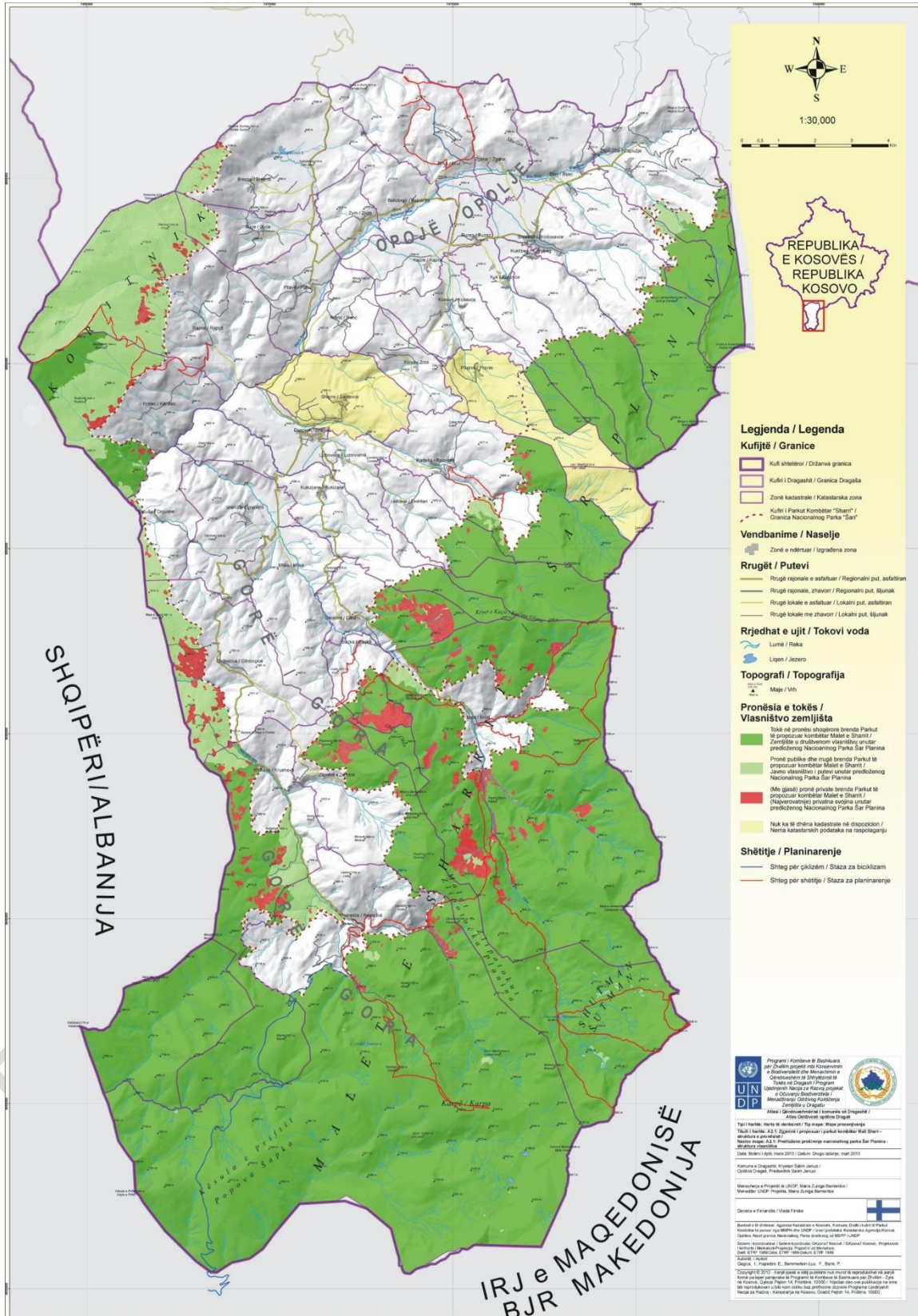
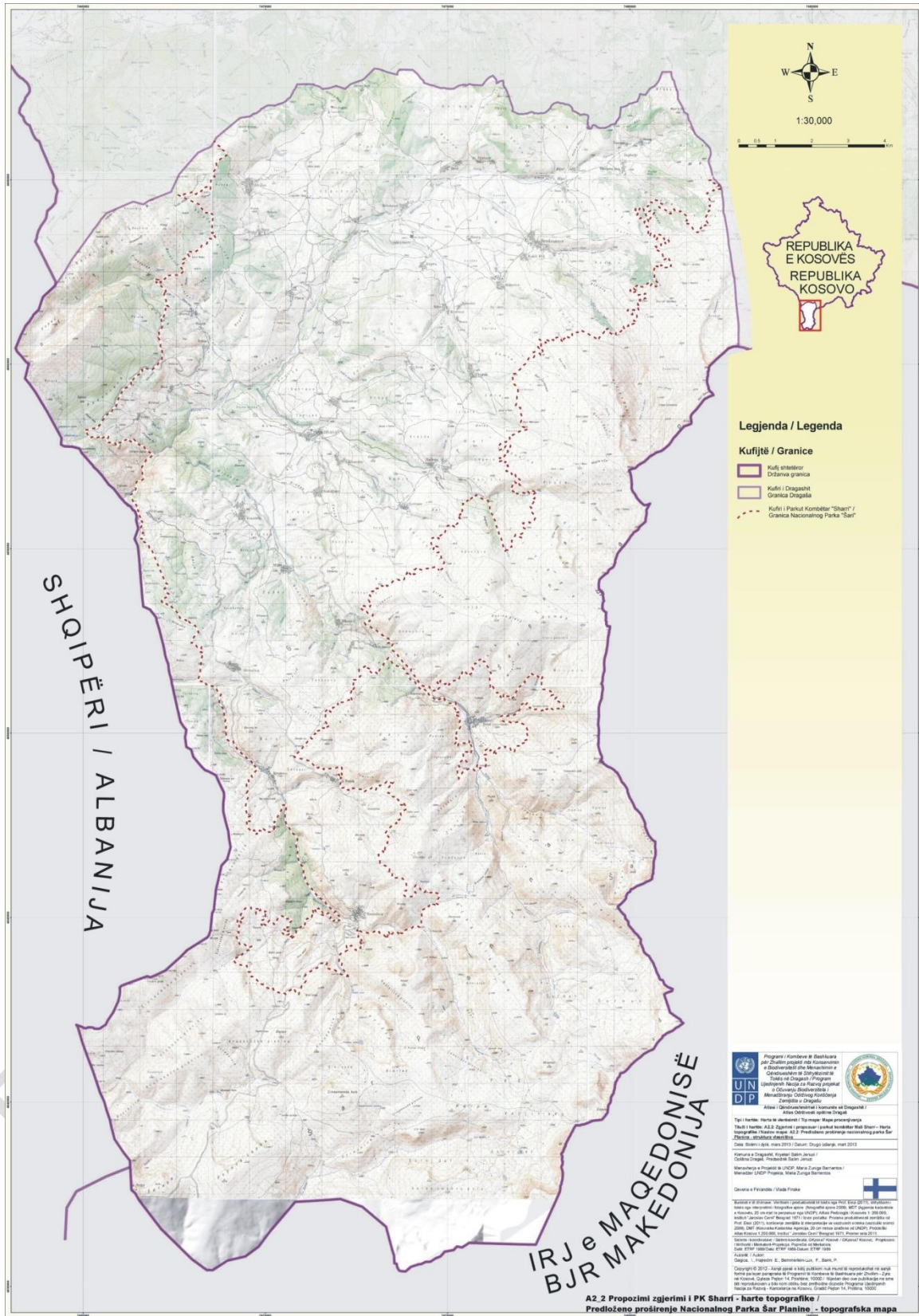

Figura1-7: Harta topografike – Parku Kombëtar Malet e Sharrit në Komunën e Dragashit (A2.2)

1.3. Vlerësimi i burimeve të ujit

1.3.1. Regjenerimi i ujit, kërcënimi dhe kualiteti (A3.1)

Përmbajtja e hartës:

Gjendja e burimeve ujore, kualiteti i tyre dhe kërcënimet

- Kufinj të ujorë dhe nën-ujorë, lumenjtë dhe përrojet, liqenet
- Zonat relevante për mbrojtje dhe ruajtje të burimeve ujore (ligatinoret, pyjet dhe zonat tampon)
- Kualiteti i ujërave sipërfaqësore (kualiteti biologjik, analizat e ujit (KBO) Instituti Kosovar i Shëndetësisë 2012)
- Lumenjtë/ vijat me pak apo pa rrjedhë uji në vitet e thata
- Kërcënimet ndaj kualitetit dhe kuantitetit të burimeve ujore

Porositë kryesore:

Kjo hartë përmban ato karakteristikat të burimeve ujore sipërfaqësore të komunës të cilat janë relevante për zhvillim të qëndrueshëm.

“Zonat e rëndësishme ekologjike” lidhur me ligatinoret/ ujë të hapur mbulojnë 1.892 ha (4,3%) të zonës së Dragashit. Sipas nenit 55 të Ligjit për Konservim të Natyrës mbrojtja e ligatinoreve deklarohet si:

1. Ligatinoret përshtirë ujin, në kuptim të këtij Ligji përfaqësojnë vlerat e natyrës dhe për shkak të kësaj duhet të ruhen në gjendjen e tyre natyrore apo afër gjendjes së tyre natyrore.
2. Për rastin e mbrojtjes së ligatinoreve, përfshirë ujin të cilat nuk janë të rregulluara me këtë Ligj, duhet të aplikohen provizionet e akteve speciale.
3. Cilido liqe apo pellg natyror me, apo aftë argjinaturës më të madhe se 0,01 ha, kënetat natyrore apo artificiale më të mëdha se 0,25 ha, burimet dhe luginat bregore të dy (2) metrave, në kuptim të këtij Ligji përfaqësojnë zona të rëndësishme ekologjike.

Harta përfshin këto zona të cilat gjeologjikisht janë të përshtatshme për rigjenerimin dhe ruajtjen e burimeve ujore, të gjitha pyjet si dhe të gjitha ujërat sipërfaqësore me një tamon prej 20 m (shih Tabela 1-6). Veçanërisht rajoni alpin dhe subalpin i Parkut Kombëtar është i rëndësishëm për furnizim me ujë të pastër.

Kualiteti i ujit:

Dy hulumtime në terren, njëra në sezonin e lagësht dhe njëra në sezonin e thatë kanë përdorur një sistem të indikatorit biologjik, dhe këto analiza kanë treguar se 36% e 45 pikave të mostruara kanë pasur kualitetin të ulët apo shumë të ulët dhe 64% kualitet shembullor apo të mirë në sezonin e lagësht. Matjet e KBO nga Instituti Kosovar Hidro-Meteorologjik 2012 konfirmojnë vlerësimin e integruar të kualitetit të ujit (shih Ibrahim 2011b and 2012 dhe UNDP, 2012b) (shih Tabela 2-3).

- **Rajoni i Opojës:** Ndojta nga ujërat e zeza është i dukshëm. Pjesët e lumit poshtë vendbanimeve në përgjithësi janë të ndotura nga ngarkesa organike prej këtyre vendbanimeve. Ndotje më të rënda mund të vërehen në lumin Plava nga drejtimi i fshatit Zaplluxhe deri te pika e fundit poshtë fshatit Rrenc. Fabrika e Trajtimit të Ujërave të Ndotura aktualisht në ndërtim poshtë drejtimit të fshatit Kosovë do të reduktojë vetëm ngarkesën shtesë e cila vie në lumin Plava nga Lumi Kapre. Kjo mund të ndikojë pozitivisht në kualitetin e ujit të lumit Plavë në drejtim të fshatit Zym.
- Brezna nuk ka ndonjë rrjedhë bartëse të ujit. Uji kullohet në liqenin Brezna dhe formon tri kullime përmes karstës në pellgun e lumit të Prizrenit.
- **Rajoni i Gorës:** Lumi Restelica gjithashtu është dukshëm i ndotur mirëpo vetëpastrimi rezulton në kualitet të mirë të ujit nga drejtimi i Krushevës. Lumi Brod ka kualitet shumë të mirë të ujit.
- Gjatë hulumtimeve në ekosistemet e ujërave të rrjedhshme të kryera nga UNDP-ja në pranverë të vitit 2011, janë regjistruar pika të pakontrolluara të shkarkimit të ujërave të ndotura, disa prej tyre pronë e kompanive të cilat lëshojnë ujë të ndotur të patrajtuar në ujërat sipërfaqësore. Këto lokacione janë të shënuara.
- Shumica e rrjedhës së lumenjëve poshtë vendbanimeve janë të ndotura me ndotje të ngurta. Rehabilitimi kërkohet për pjesët e ndotura rëndë. Rehabilitimi do të ishte i qëndrueshëm vetëm në rast të zhvillimit të mekanizmave që do të parandalonin ndotjen e mëtutjeshme.
- Në koridoret me potencial të lartë të erozionit përgjatë lumenjëve ka rrezik nga ndotësit (agrokemikate) dhe plehërat që kullohen në lumenj. Zonat tampon me vegjetacion të pandërprerë dhe kontrolli i erozionit duhet të instalohen.
- Gropat septike, më shumë fabrika të vogla të trajtimit dhe sisteme të menaxhuara të ujërave të zeza janë disa nga kërkesat për zvogëlimin e ndotjes. Kjo ka të bëjë jo vetëm me familjet private por më shumë edhe

me industritë e vogla (REMATEX fabrika e leshit në qytetin e Dragashit, MEKKA fabrika e mishit në Pllavë dhe të gjithë riparuesit e veturave, autolarjet dhe pompat e karburanteve).

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

- Lokacionet për vlerësimin e kualitetit të ujit për parametra biologjik dhe kimik: Tabela 2-3, Tabla 2-4 dhe Tabela 2-5, në Aneksin 2.1
- Ibrahim, 2011b dhe 2012
- Sondazhet në teren për burimet dhe rrjedhat e ujit
- UNDP, 2012b
- Instituti Hidro-Meteorologjik i Kosovës, 2012

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Pasiqë autoritetet kompetente nuk kanë siguruar të dhëna hapësirore (dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis) të projekteve të vogla të hidrocentraleve, këto të dhëna të planifikuara nuk janë përfshirë. Çdo devijim i mundshëm i ujit mund të rrezikojë kërkesat ligjore minimale të rrjedhës në sezonin e thatë. Këto të dhëna si dhe rrjedha mesatare/mujore duhet të shtohet në bazën e informatave.

Tabela 1-6: Zonat e rëndësishme për regjenerimin e ujit

	Zona në ha	Në % të Komunës së Dragashit
Shkëmbinjë me potencial për ujëra nëntokësore	11.482 ha	26,5%
Ligatinoret	1.889 ha	4,4%
Pyjet me funksion të rregullimit të ujit	2.200 ha	5,1%

1.3.2. Furnizimi me ujë dhe kërcënimet (A3.2)

Përmbajtja e hartës:

Theksimi i kualitetit të furnizimit me ujë dhe kërcënimeve

- Instalimet e tanishme ato të planifikuara të furnizimit me ujë (pikat e ekstraktimit, rezervuarët, burimet)
- Zonat e ndjeshme për furnizimin me ujë (si pikat e absorbimit dhe zonat e tyre tampon)
- Kërcënimet e kualitetit të furnizimit me ujë (pajtimi me standardet)
- Menaxhimi i ujërave të ndotura

Porositë kryesore:

Furnizimi me ujë të pijes:

- Pikave të shfrytëzuara për ujë të pijes (160 të identifikuar për Planin Master të Ujit) u nevojitet një zonë tampon prej 300 m që parandalon ndotjen direkte dhe shkatërrimin e burimeve.
- 3 pika të nxerjes së ujit të lumit për furnizim me ujë të pijshëm në Rajonin e Opojës kanë nevojë për vëmendje të posaqme në zonat e mbledhjes për mbrojtje nga ndotësit.
- Uji i pijes ruhet në rezervuar. Kualiteti i këtyre rezervuarëve është ekzaminuar nga një sondazh në teren (UNDP, 2012b). 18 nga 66 rezervuarët nuk janë në pajtim me standardet mikrobiologjike dhe/apo kimike sipas standardeve të Kosovës (shih Tabela1-7 dhe Tabla 2-4).

Tabela1-7: Mos pajtueshmëria e kualitetit të ujit në rezervuar

Fshati	Mos pajtueshmëria
Bellobrad / Belograd	3 nga 12 nuk janë në pajtim me standardet e Kosovës
Dragash	1 nga 1
Kosavë / Kosavce	3 nga 4
Kuklibeg / Kukljibeg	1 nga 1
Kukuljane / Kukulane	1 nga 1
Leštane / Leshtan	1 nga 1
Zlipotok / Zlipotok	1 nga 3

Ka vetëm një objekt për trajtimin e Ujit në Komunë (në qytetin e Dragashit) dhe një e re është planifikuar gjithashtu për qytetin e Dragashit).

Instalimete ujërave të zeza:

14 (39%) e fshatrave të komunës së Dragashit kanë sistem të ujërave të zeza/kanalizimit, 14 nuk janë të lidhura në kanalizim dhe 8 janë pjesërisht. 31 nga fshatrat (86%), pavarisht nëse kanë lidhje të plotë, të pjesëshme apo nuk kanë fare lidhje, raportojnë probleme (UNDP 2012: Sondazhi në teren).

Fshatrat që nuk janë të lidhura janë: Bellobrad, Blaç, Bresanë, Brezne, Brod, Buçe, Buzez, Dikance, Dragash, Gllloboçicë, Lubovishtë, Mlikë, Orçushë, dhe Xërxe. Numri i familjeve pa sistem të ujërave të zeza prandaj është 2476, rreth 39% e popullatës së komunës (13,084 persona).

Fshatrat të cilat pjesërisht janë të lidhura janë: Brutit, Kosavë, Krstec/Kërstec, Kuk, Kukulane, Pllajnik, Pllavë dhe Rapçë. Kjo ka ndikim në rreth 20% të popullatës së komunës (6640 banorë; 1251 familje).⁴

Menaxhimi i ujërave të zeza është gati inekzistenet në komunën e Dragashit. Ujërat e zeza shtëpiake lirohen në ujëra sipërfaqësore apo ujëra nëntokësore pa u trajtuar (shih hartën/Figura1-8 për paraqitjen në hartë të pikave të shkarkimit). Ndotësit kryesor për shqetësim përfshijnë ndotësit organik dhe inorganik, nitrogenin dhe komponentet fosforike, metalet e rënda dhe bakteriet patogjene dhe viruset. Ndotësit organik përfshijnë tretësit organik, pastruesit dhe laguesit e yndyrësve dhe materiet tjera toksike organike.

Për momentin një objekt i trajtimit të ujërave të zeza është duke u ndërtuar në lumin Kapre, në drejtim poshtë fshatit Kapre. Fshatrat Kuk, Kosavë, Buzez dhe Kapre do të lidhen në këtë objekt, i cili do të shërbejë për katër nga 27 fshatrat, me një total prej 3335 (2011) banorëve apo përafërsisht 10% të popullatës së komunës.

⁴ Të dhënat nga sondazhi i fshatit, bazuar në vlerësimet zyrtare nga 2008.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

- Lokacionet për vlerësimin e kualitetit të ujit për parametra biologjik dhe kimik: Tabela 2-3, Tabla 2-4 dhe Tabela 2-5, në Aneksin 2.1
- UNDP 2012: Sondazhet në teren të burimeve dhe rrjedhave
- UNDP, 2012b
- Instituti Hidro-Meteorologjik i Kosovës, 2012

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Monitorimi i ujit në tërë Kosovën është i varfër nuk ka të dhëna të mirëfillta hidrologjike. Të dhënat për ndotës specifik dhe informatat për shkarkimet nuk janë në dispozicion.

Draft final - për miratim

1.4. Verësimi i rreziqeve natyrore (A4)

1.4.1. Rreziku nga erozioni (A4.1)

Përmbajtja e hartës:

Harta përshkruan rreziqet e erozionit, bazuar në ndjeshmërinë e tokës. Të përfshira janë edhe tokat potenciale jostabile rreth rrugëve (duke përdorur gjerësinë e rrugës). Zonat e rrezikuara nga erozioni i tokës janë funksion i:

- llojit dhe cilësive të tokës,
- precipitimit,
- pjerrtësisë,
- menaxhimit të përdorimit të tokës,
- mbulimit me vegjetacion.

Porositë kryesore:

Harta lejon identifikimin e zonave me nevojë për masat e stabilizimit të tokës dhe menaxhimit në mënyrë të duhur të tokës/formave të përdorimit të tokës. Marrja në konsideratë e rrezikut nga erozioni është veçanërisht e rëndësishme për bujqësi dhe menaxhim të kullotave për çfarëdo aktiviteti të ndërtimit. Vlerësimi duhet të ketë pasojë për parandalimin e masave për përmirësimin e rrugëve dhe ndërtimeve si dhe për planifikimin e aktiviteteve të ri-pyllëzimit.

Zonat kryesore bujqësore të Opojës kanë vetëm risk të vogël apo mesatar nga erozioni. Mirëpo, një menaxhin i kujdeshëm i kullotave intensive dhe i fushave të punueshme është i nevojshëm. Kjo përfshin mirëmbajtjen / mos shkatërrimin e tarracave dhe gardheve në tokat bujqësore. Rreziku i erozionit të tokës është poshtu i ulët në tokat barishtore në lartësi të Maleve të Sharrit të cilat karakterizohen me pjerrtësi të ulët. Zonat kryesore me rrezik të lartë të erozionit të tokës janë të lokalizuara në shpatiet e pjerrëta të luginave të malit të Sharrit dhe në Malin Koritnik.

Error! Not a valid result for table. Tabela tregon se rreziku nga erozioni nuk varet aq shumë nga lartësia e terrenit. Mirëpo, në fushat e punuara nën 1.300 m mbi nivelin e detit rreziku nga erozioni është pak më i ulët se në zonat me lartësi më të madhe mbidetare.

Figura 1-11 tregon se brenda zonave kadastrale të Baçkës, Brodit, Kërstecit, Orçushës, Radeshës dhe Rapçës rreziku nga erozioni i tokës është më i larti me pjesëmarrje totale të zonave me rrezik shumë të lartë apo të lartë, më shumë se 60% të zonës kadastrale; mesatarja për komunë është 53,4% që janë zona me rrezik shumë të lartë dhe të lartë. Në anën tjetër zonat kadastrale Bellobrad, Buzez, Dragash, Kapre, Pllavë dhe Zym përbëhen nga më shumë se 70% të tokave të tyre me rrezik të moderuar apo të ulët të erozionit të tokës.

Fshatrat Restelicë, Pllavë, Blaç, Brrut, Gilloboçicë, dhe Radeshë janë të prirura për erozion të tokës në afërsi të tyre. Ky fakt duhet të merret parasysh në zhvillimin e mëtutjeshëm hapësinor të këtyre vendbanimeve.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Modeli është i skicuar në "Modeli i rrezikut" (Aneksi 2.2) (EULUP 2011)

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Kualiteti i analizave të rrezikut varet shumë nga siguria e të dhënave të futura. Sidomos harta e tokës në dispozicion është e një besueshmërie të kufizuar për shkak të madhësisë së vogël së saj.

Analizat mund të përmirësohen dukshëm me përdorimin e të dhënave më të detajuara të tokës.

Figura1-10: Rreziku i erozionit të tokës në klasat e ndryshme të lartësisë

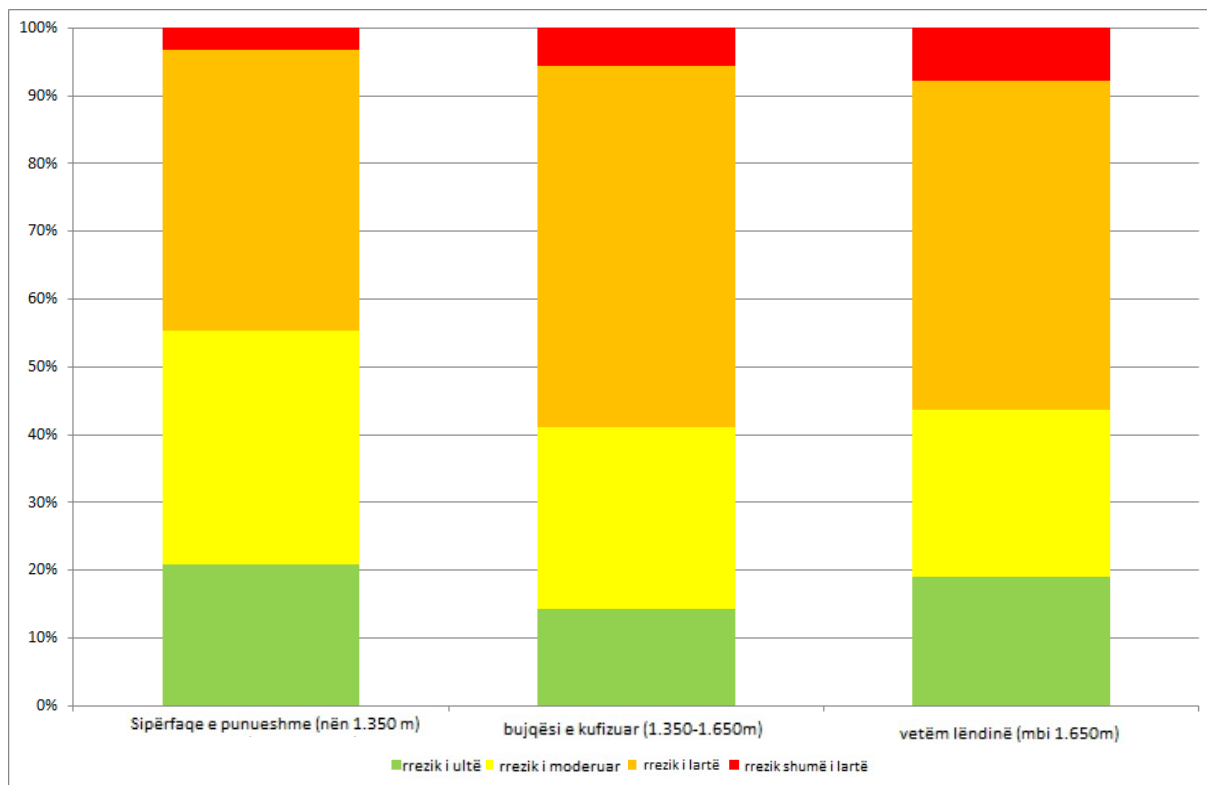
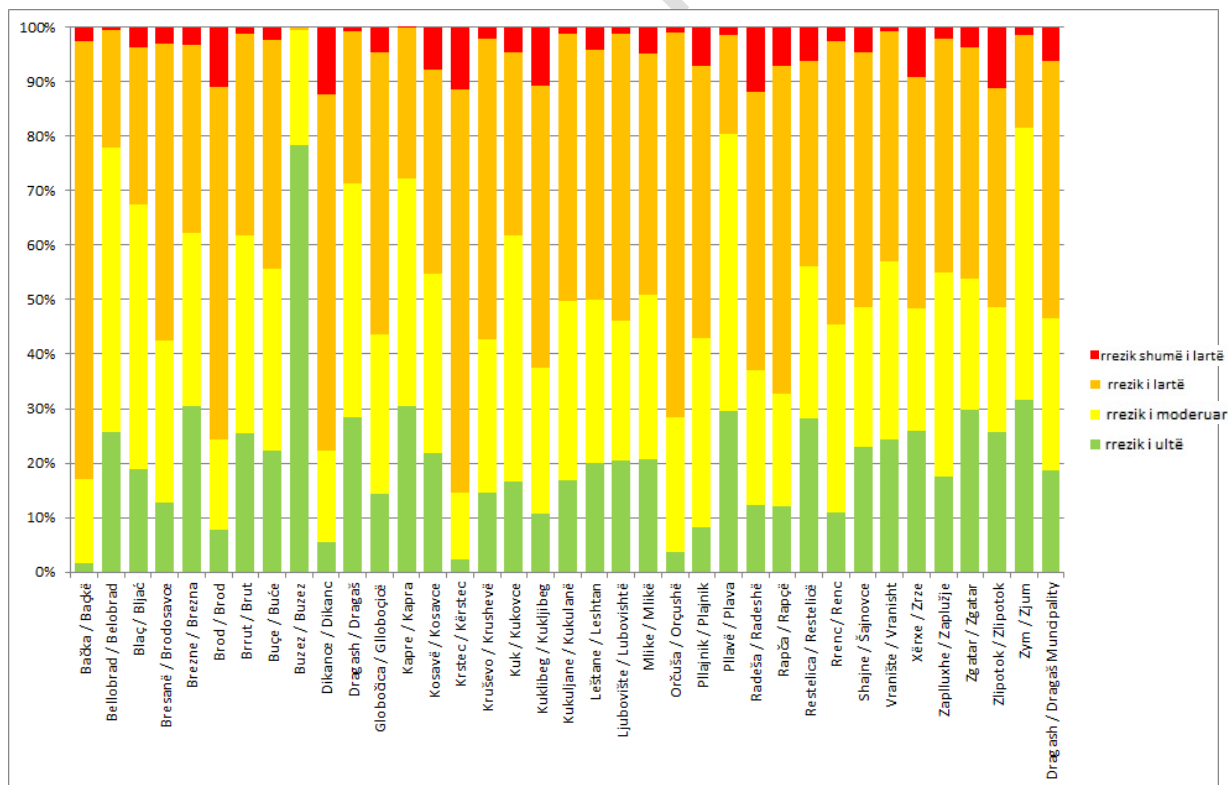

Figura1-11: Rreziku nga erozioni i tokës në zonat kadastrale të komunës së Dragashit

1.4.1. Rreziku nga orteqet (A4.2)

Përmbajtja e hartës:

Harta përshkruan rrezikun nga orteqet bazuar në modelin që përdor:

- Pjerrtësinë
- Drejtimin e erës në kombinim me kreshtat dhe depresionet
- Ekspozimin
- Gjatësinë e shpatieve dhe diversitetin e formave të tokës
- Vegjetacioni, veçanërisht pyjor/ jo-pyjor

Porositë kryesore:

Rreziku nga orteqet është më i lartë në zonat malore dhe duhet të konsiderohet në rast të planifikimit të instalimeve të sporteve dimërore. Sidoqoftë më poshtë janë pikat e rëndësishme për zonat e banuara dhe rrugët që duhet të mirren parasysh serizosht:

- Restelica është vendbanimi me rrezikun më të lartë dhe të vazhdueshëm nga orteqet në Dragash
- Shumica e fshatrave tjera janë nën rrezikun mesatar për orteqe nga bora e lagësht. Vetëm në Blaç ka zona të vogla me rrezik më të lartë. Fshatrat tjera me zona të rrezikut të lartë janë së paku të mbrojtura nga pyjet
- Rrugët Glloboçicë – Restelicë dhe Dikance – Baçkë – Brod dhe rrugët lidhëse në mes të fshatrave Kosovë, Xërxe dhe Pllajnik janë në rrezik. Pyjet përgjatë këtyre rrugëve kanë nevojë për mbrojtje të kujdeshme (shih gjithashtu vlerësimin e funksionimit të pyllit Figura1-22: Vlerësimi i funksioneve të pyllit (A5.2)) dhe apo rryllëzimin.
- Mbrojtja ekzistuese pyjore nga orteqet duhet të mbrohet, të mirë menaxhohet dhe të zgjerohet.
- PZHK duhet të parapsheh pyllëzimin në zonat me rrezik mesatar dhe të lartë rreth fshatrave ku kushtet e tokës e lejojnë një gjë të tillë
- Për mbrojtje afatshkurtër apo në hapësirat ku pyllëzimi nuk është i mundur, mbrojtja teknike është e këshilueshme
- Kontrolli i djegies së qëllimshme/paqëllimshme të zonave shkurre, shkorriëve dhe komuniteteve të drunjëve Juniperus (iniciativat e komunitetit dhe kontrollit)
- PZHK duhet gjithashtu të përcaktojë zgjerimin e fshatit vetëm në zonat që nuk janë të rrezikuara nga ortequ.

Figura1-13 tregon shumën e orteqeve brenda teritorit të komunës:

- Një total prej 1.185 ha tregon rrezik të shtuar nga orteqet për shkak të ekspozimit ndaj VP në VL dhe shpatieve më pjerrtësi më të madhe se 30 shkallë, nga këto 801 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.
- 1.774 ha shtesë tregojnë rrezik të lartë nga orteqet, nga të cilat 1.344 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.
- 4.223 ha tregojnë rrezik të shtuar potencial për shkak të ekspozimit ndaj VP në VL dhe shpatie në mes 20 dhe 30 shkallë, nga të cilat 3.004 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.
- 6.867 ha tregojnë rrezik potencial, nga të cilat 5.333 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.

Figura1-14 japin një pamje në afërsi direkte (300m radius) të këtyre vendbanimeve:

- Një total prej 185 ha tregon rrezik të lartë apo rrezik të lartë të ngritur, nga të cilat 141 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.
- Një total prej 855 ha tregon rrezik potencial, 647 ha nuk janë të mbrojtura nga pyjet.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Modeli është i skicuar në "M" (Aneksi 2.3), <http://www.powderguide.com/de/mountain-knowledge/basics/article/mountain-knowledge/>

Modeli i aplikuar identifikon vetëm rajonet ku orteqet mund të shfaqen, **zonat ku orteqet mund të kalojnë apo godasin nuk janë identifikuar** nga ky model.

Sygerimet e mëtejshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Në rastin e Restelicës një analizë e detajuar është ekzekutuar nga një ekip Austriak në ndërkohë. Analiza të ngjajshme duhet të kryhen për zonat e tjera të rrezikut të lartë (fshatrat dhe rrugët e rëndësishme).

Figura1-13: Zonat e rrezikuara nga orteqet brenda Komunës

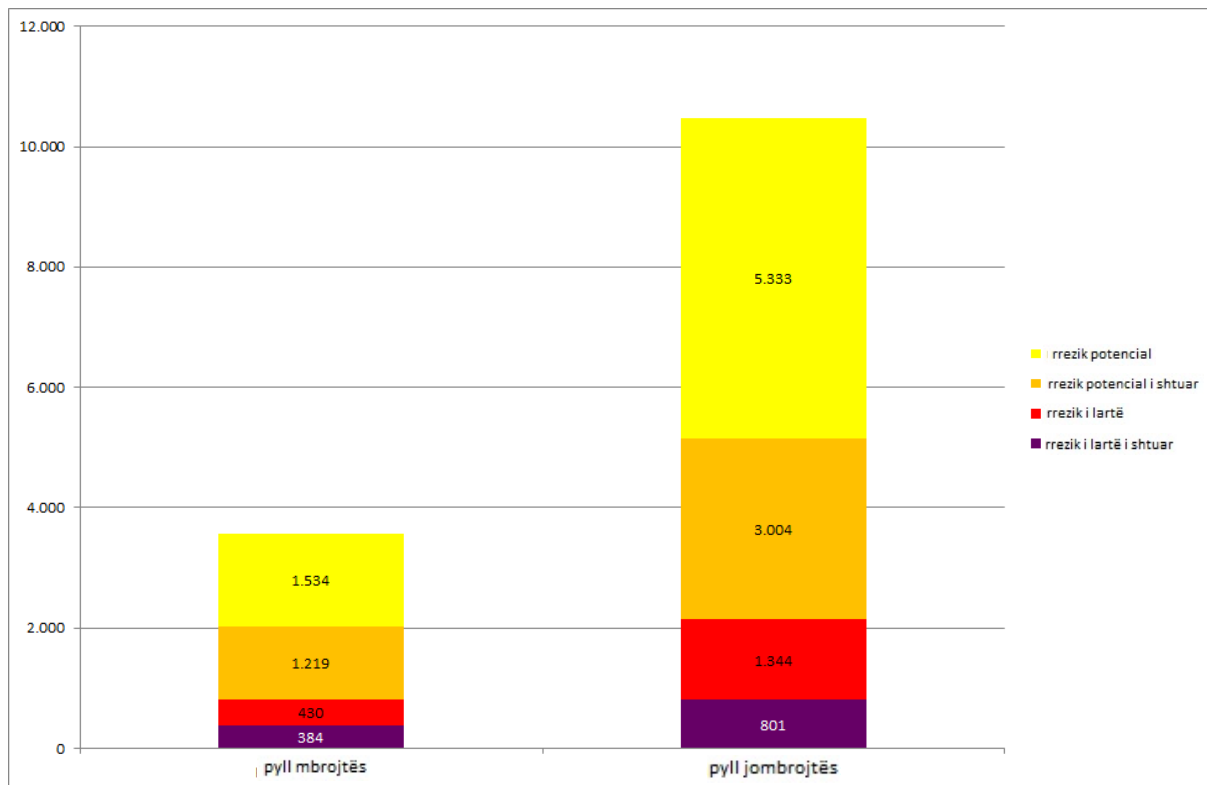

Figura1-14: Zonat me rrezik nga orteqet brenda distancës 300m nga vendbanimet

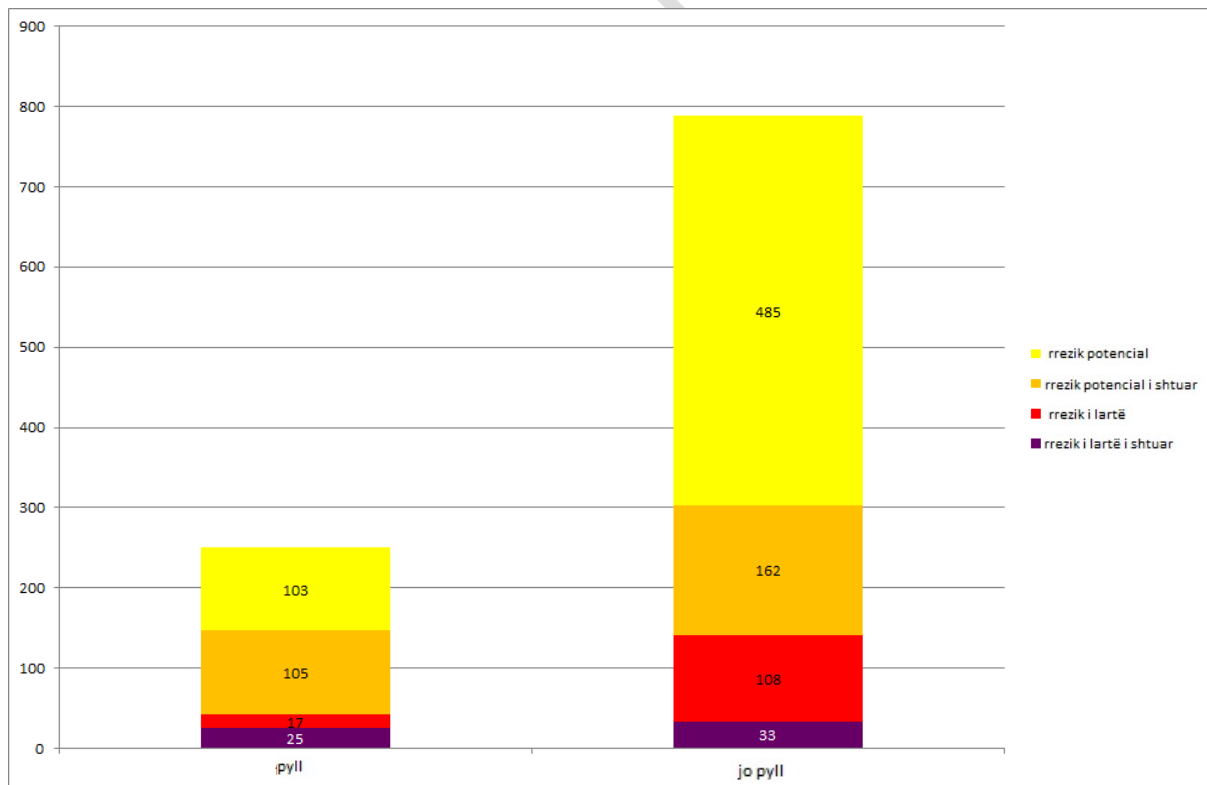
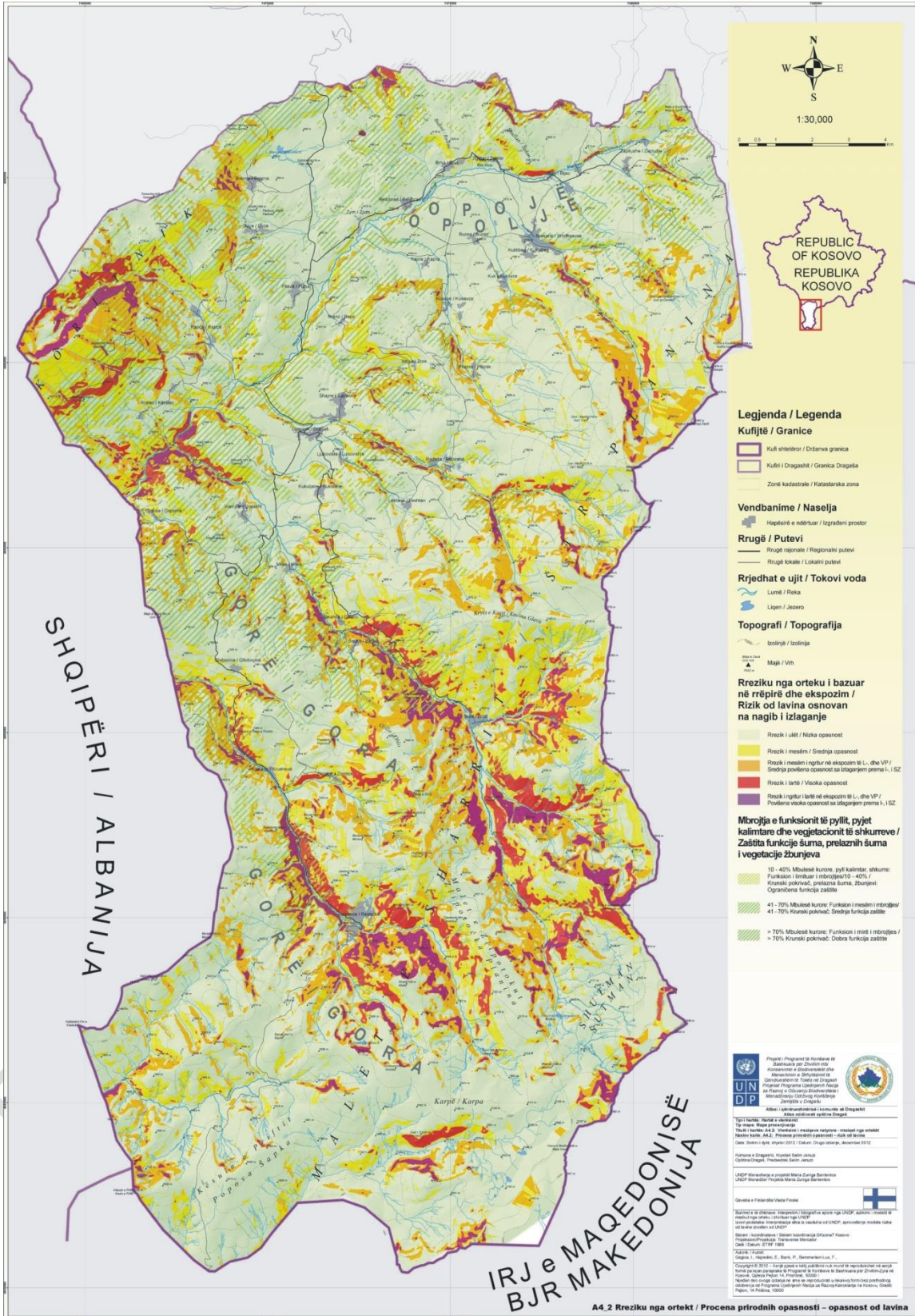

Figura1-15: Vlerësimi i rrezikut nga orteqet (A4.2)

1.4.2. Zonat e rrezikuara nga rrëshqitja e dheut, gurëve dhe zonat e prira për përmbytje

Përmbajtja e hartës:

Harta përshkruan zonat e rrezikuara nga rrëshqitja e dheut, gurëve dhe ato të prira për përmbytje bazuar në modelin që përdor :

- Pjerrtësitë
- Sedimentet kuaternare
- Zonat me vegjetacion të pakët / shkëmbinjtë
- Llojet e shkëmbinjëve
- Zonat me vegjetacion të pakët

- Zonat e prira për përmbytje – sipas komunikimit me fshatrat
- Zonat e prira për zjarre – sipas komunikimit me fshatrat

Porositë kresore:

Rreziqet nga rrëshqitja e tokës dhe shkëmbinjëve janë më shumë në malet e larta në zonat subalpine dhe alpine të pabanuara dhe mund të jenë të rëndësishme për ekskursionet në këmbë dhe barinjët. Megjithatë ka rreziqe të mëdha afër rrugëve dhe banimeve në Blaç, rreth Restelicës dhe në zonën në më të Dikances dhe Brodit.

Tabela 1-8 tregon gjatësinë e rrugëve lokale dhe rajonale të prira për rrëshqitje të tokës apo shkëmbinjëve.

Tabela 1-8: Rrugët e ekspozuara ndaj rreziqeve të rrëshqitjes së tokës dhe shkëmbinjëve

	Gjatësia e ekspozuar ndaj rrezikut të rrëshqitjes së tokës apo shkëmbinjëve në m		
	Kalimi nëpër zona të shkëmbore të zhveshura	Kalimi nëpër zona me vegjetacion të rrallë	Kalimi nëpër shtretër torrent të prirur për rrëshqitje të tokës
Rrugët lokale	235m	7.595m	96m
Rrugët rajonale	47m	2.480m	51m

Zonat e prira për përmbytje nuk janë shumë të përmendura në komunë dhe përmbytjet janë të rralla. Zonat e prira për zjarre nuk bazohen në inventarizim sistematik dhe nuk janë të plota. Kryesisht zonat shkurre dhe pyjet e keq menaxhura si dhe plantacionet e pishave, veçanërisht gjatë motit të nxehtë dhe situatave klimatike të thata në sezonin e verës janë të prira për zjarre. Rreziku i vetëdëzjes është i ulët por, zakonet për të ndezur fushat e korrura dhe shkurret në malet e larta janë një problem serioz.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Modeli është i skicur në “Modeli për rrezikun e rrëshqitjeve të tokës” (Aneski 2.3)

Modeli i aplikuar identifikon vetëm rajonet ku rrëshqitjet e tokës dhe shkëmbinjëve numd të paraqiten, **zonat ku rrëshqitjet e tokës dhe të shkëmbinjëve mund të kalojnë apo godasin nuk janë të identifikuar** nga ky model.

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

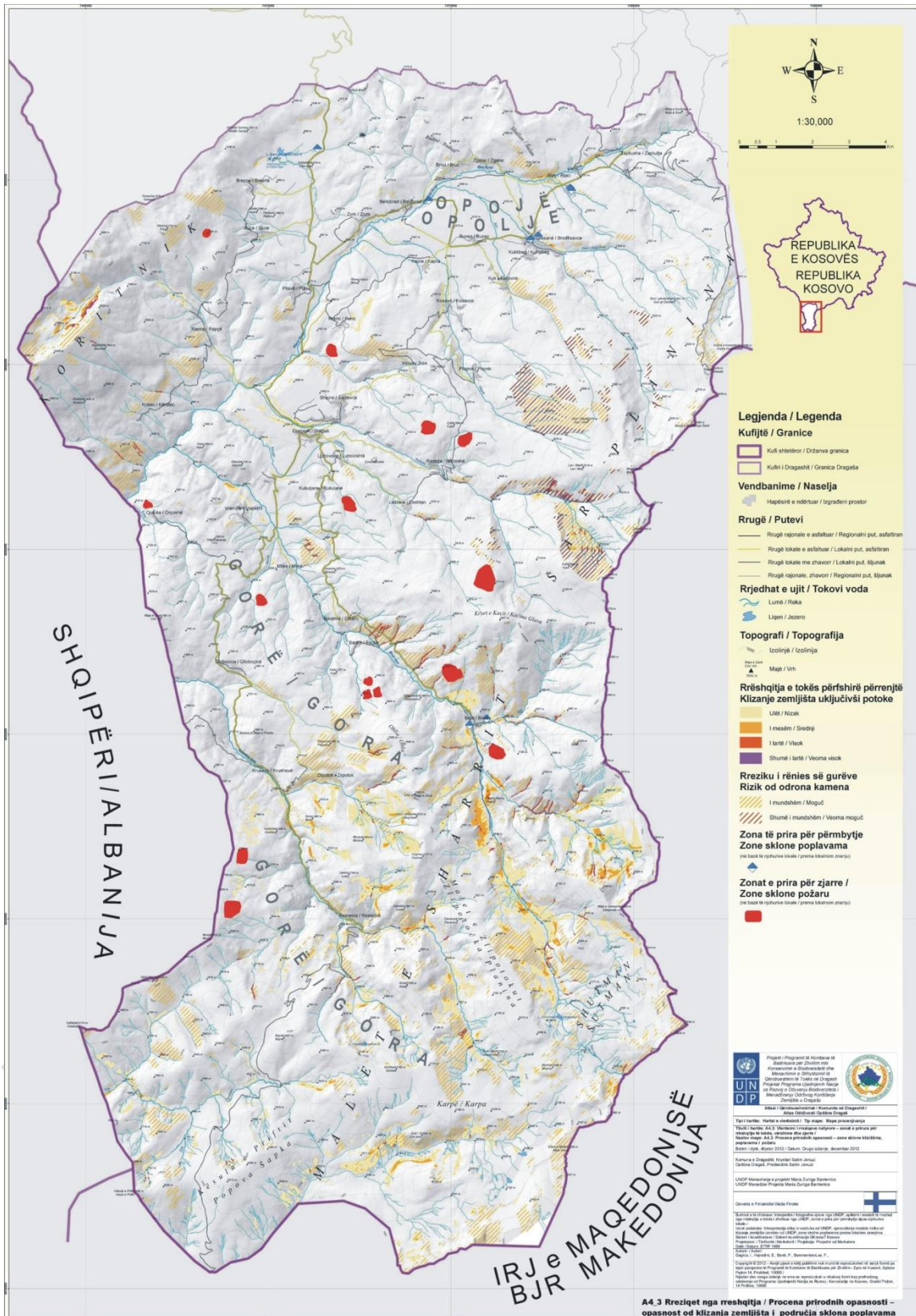
Investarizim sistematik i zjarreve, për shkak se të dhënat në dispozicion janë jo të plota, të bazuara në informatat e fshatarëve.

Inventarizimi sistematik i segmenteve të rrugëve të ekspozuara nga rrëshqitjet e shkëmbinjëve është i nevojshëm, pasi që analizat e bazuara në GIS nuk e reflektojnë mjaftueshëm rrezikun.

Figura1-16: Vlerësimi i rrezikut të rrëshqitjes së tokës dhe zonave të prira për përmbytje (A4.3)

1.5. Vlerësimi i pyllit dhe bujqësisë (A5)

1.5.1. Gjendja e pyjeve (A5.1)

Përmbajtja e hartës:

Harta tregon strukturën e vjetërsisë së pyjeve publike dhe private si dhe sjell informata bazike për klasën e menaxhimit, përfshirë zonat me dendësi të lartë të pyjeve të degraduara.

Porositë kryesore:

Qindra vjet të kullotjes kanë lënë rreth 17,1 % të një zonë të pyllëzuar të Komunës së Dragashit me 8.124 ha me pyje të lokalizuara në pjesën veri-perendimore të zonës. 5.199 ha të të gjitha pyjeve janë publike (64 %) përfshirë edhe pyllin e vjetër të Pinus heldreichii me një vjetërsi prej 70 vjetëve. Nga ky pyll në malin e Koritnikut, 1.160 ha janë pjesë e Parkut Kombëtar të planifikuar dhe një prej pikave të rëndësishme të biodiversitetit në Komunë.

Pyjet private (2.925 ha) janë kryesisht pyje cungishte (2.814 ha) dhe një burim i rëndësishëm i drurit për zjarr për komunitetin. Totali i pyllit cungishte është 4.048 ha.

Plantacionet mbulojnë 211 ha (përafërsisht 3 % të pyllit në total) vetëm një pjesë e vogël në veri të Dragashit.

2.462 ha e pyjeve në tokë të hollë ka nevojë për kujdesje speciale në menaxhim të pyjeve në mënyrë që të parandalohet erozioni dhe të ruhen kapacitetet e mbajtjes së ujit.

18 ha të pyllit janë të degraduara për shkak të prerjes ilegale, zjarreve të pyllit apo për shkak arsyeve tjera që nuk janë të specifikuar.

Pyjet e përziera, pyjet më të vjetra së 70 vjet dhe tranzicionet alpine nga pyjet në toka me barë në linjën e drurëve janë vendbanime të ariut dhe rrëqebullit dhe janë pjesë e korridoreve ekologjike rajonale.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Arneni, N.SH.T (2011), MAFRD-KFA (2009, 2010a dhe b)

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Toka – lidhja e pyjeve, veçanërisht toka e hollë duhet të verifikohet me hetime në teren. Vendet potenciale për ripyllëzim prioritar duhet të derivojnë nga harta e vlerësimit të rrezikut (Figura1-12, Figura1-15 and Figura1-16)

Tabela1-9: Të hyrat nga prerja e pyjeve në sektorin publik/privat

Njësia menaxhuese	Të hyra nga vjelja n Euro	Shpenzimet e vjeljes dhe ekstraktimit	Të hyrat neto vjetore në Euros	Volumi potencial vjetor i vjelur / m 3
Koritniku II	229 858	83 067	146 791	5 358
Opoja	184 685	55 085	129 600	4 879
Bredhiku	260 717	80 553	126 164	7 104
Shuma	675 260	218 705	402 555	17 341
Pyje private	92 925	35 407.74	57 517.3	4425.97
Totali	768 185	254 112.74	514 072.3	21 766.97

(Të dhëna zyrtare dhe të UNDP për pyjet private)

Tabela1-10: Mundësitë e punës në hollësim dhe pastrim

Komunat	Zona për hollësim	Norma (ditë pune)			Numri total i ditëve të punës
		Vjelja/Ekstraktimi/Transporti			
Dragash	2 000 ha	606	400	200	1 206

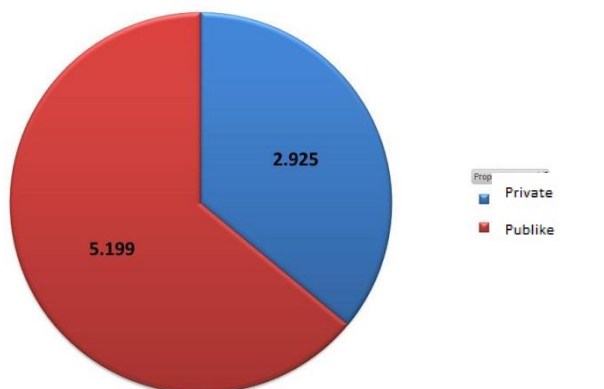

Figura1-17: Situtata e pronësisë në pyjet e Dragashit (në ha)

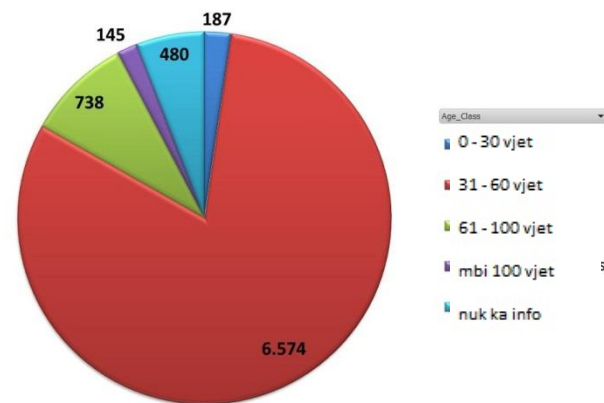

Figura1-18: Klasat e vjetërsisë në pyjet e Dragashit (në ha)

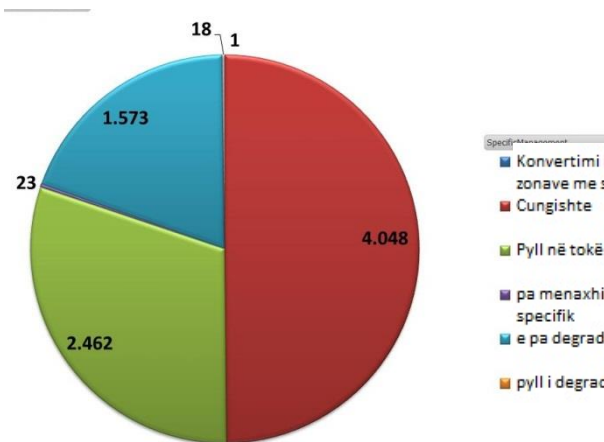

Figure 1-19: Kërkesat specifike të menaxhimit në pyjet e Dragashit (në ha)

1.5.2. Funkcionet e pyllit (A5.2)

Përmbajtja e hartës:

Funkcionet e pyllit që përfshijnë:

- Prodhimin e drurit (drurit për zjarr, lëndë druri të vlefshëm, mbledhja e produkteve tjera pos drurit)
- Funkcionet e mbrojtjes (erozioni i tokës, orteqet, rreshqitjes së tokës dhe shkëmbinjëve)
- Biodiversiteti
- Rregullimi i ujit dhe furnizimit me ujë

Porositë kryesore:

Funkcionet e pyllit janë mjete për identifikuar dhe adresuar më mirë rolet dhe vlerat specifike të pyjeve në mënyre që të rritet efektiviteti dhe kapaciteti i tyre. Funkcionet e pyllit janë të krahasueshme me parimin e Pyjeve me Vlerë të Lartë të Konzervimit (HCV) nën FSC.

Nga 8.124 ha të pyjeve, vetëm 230 ha nuk kanë ndonjë funksion të dedikuar (3%) (referojuni **Figura1-21**)

Praktikat e menaxhimit të pyllit duhet të marrin parasysh jo vetëm funksionet prodhuese, por gjithashtu biodiversitetin, dhe funksionin e rregullimit të ujit të pyjeve.

Informata është e përdorur si udhëzues për zbatimin e pyllit, rezistenca hapësinore, përfshirë mbrojtjen nga rreziqet natyrore, relevante për planifikimin e trafikut dhe vendbanimeve dhe planin e menaxhimit të Parkut Kombëtar.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Kriteret e vlerësimit janë të listuara në Aneksin 2.3; Funkcionet e pyllit janë të vendosura në relacion me llojet HCV në Tabela1-11.

Arneni, N.SH.T (2011), MBPZHL-APK (2009, 2010a dhe b)

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Të dhënat për pyjet publike janë kualitative (shih Arneni, N.SH.T, 2011, MBPZHL-APK, 2009, 2010a dhe b) dhe lejojnë vlerësim të besueshëm të funksioneve. Zonat me një funksion të biodiversitetit mund të rriten nëse bëhen hulumtime më intensive nëse gjenden më shumë veçanti të florës dhe faunës.

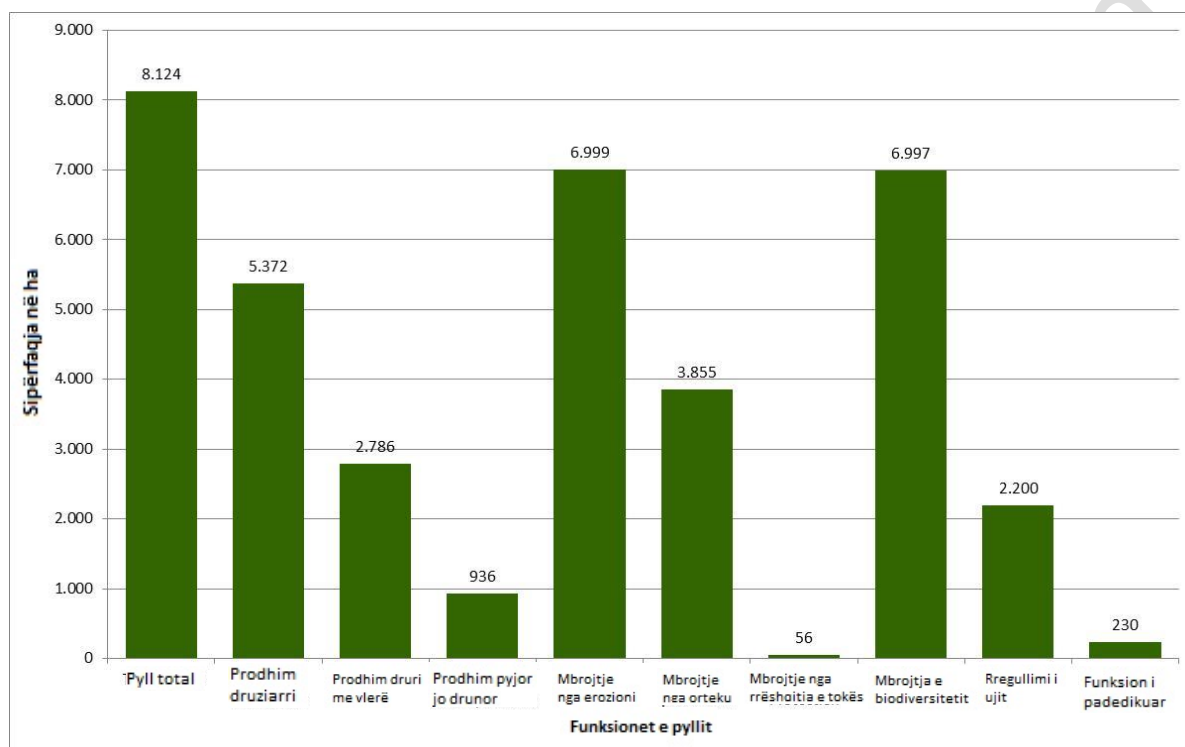
Tabela1-11: Klasifimi i funksioneve të pyllit

Funkcioni	Shërbimi për ekosistemin / Specifikimi	Shembulli	Lidhur me llojin e HCV
Prodhimi i drurit	Ky porcion i bruto i prodhimit është i ekstraktueshëm si lëndë e parë	Prodhimi i lëndës drurore, apo karburantit / drurit për djegie	HCV 5 (dru për zjarr)
Prodhimi i produkteve jo drursore	Ky porcion i bruto prodhimit primar është i ekstraktueshëm si lëndë e parë apo produkte primare.	Prodhimi i peshqve, lojrat, të lashtat, arrat, frutet nga gjuetia, mbledhja, peshkimi apo ferma për nevoja të familjes	HCV 5
Kontrolli i erozionit dhe ruajtja e sedimentit	Ruajtja e tokës brenda ekosistemit	Parandalimi i humbjes së tokës nga era, lëvizjet apo proces tjetër të lëvizjes, ruajtjen e gurëzave në liqe dhe nëligatore	HCV4
Mbrojtja nga rreziku	Mbrojtja nga orteqet, rrëshqitjet e tokës dhe të shkëmbinjëve	Pyjet në shpatijet prej 20 shkallëve dhe më shumë sjellin mbrojtje të mirë nga orteqet	HCV4, HCV5
Biodiversiteti	Mjedise globale, rajonale dhe lokale të rëndësishme për llojet e bimëve dhe kafshëve, speciet në mjedise të pasura (apo mjedise komplekse)	Vendet, mjediset për specie që migrojnë, mjediset rajonale për specie lokale të vjelura, apo në vendet ku dimërohet	HCV1, HCV2, HCV3

Funksioni	Shërbimi për ekosistemin / Specifikimi	Shembulli	Lidhur me Ilojin e HCV
Regullimi i ujit dhe furnizimit me ujë	Rregulimi i rrjedhave hidrologjike, Deponimi dhe mbajtja e ujit	Provizionimi i ujit për konsumin nga njerëzit në kualitet dhe kuantitet të mire	HCV4
Kulturor (nuk është vlerësuar në AZHQ)	Sjellja e mundësive për përdorime jo-komerciale.	Estetike, artistike, edukative, spirituale dhe aktivitete shkencore.	HCV6

Figura1-21: Zona e pyllit e dedikuar për funksione të ndryshme (në ha)

1.5.3. Kapaciteti prodhues i tokës (A5.3)

Përmbajtja:

Qëndrueshmëria e tokës sipas:

- Pjelloria II2 – III1 (më e mirë) nga VII1 - VIII2 (kufizime madhore)
- Kullota intensive
- Kullota ekstenzive

Porositë kryesore:

Nga klasa 8 e pjellorisë nuk ka klasë I, por klasë II, klasë III, klasë V, klasë VI, klasë VII, dhe klasë VIII (Elezi 2011 dhe "Error! Reference source not found." Aneksi Error! Reference source not found.).

- Përshtatshmëri me kufizime të vogla: Klasat II dhe III të pjellorisë. Të gjitha kulturat bujqësore mund të kultivohen në këto toka, me pak apo potencial të lartë të mekanizimit.
- Përshtatshmëri me kufizime më të shprehura: Klasa e pjellorisë V (klasa IV mungon). Të gjitha kulturat bujqësore mund të kultivohen në këto toka, por me mundësi të vogël të mekanizimit.
- Përshtatshmëri me shumë kufizime: Klasa e pjellorisë VI. Edhpse këto toka kanë kufizime të gjëra, këto tradicionalisht janë të përdorura për prodhimin e ushqimit për kafshët (sanës) dhe / apo kullotave të gjëra.
- Përshtatshmëri me kufizime të gjëra: Klasa e pjellorisë VII dhe VIII. Nuk është e mundur të kultivohet në këto toka dhe zakonisht përdoren si kullota të gjelbra.

Përgjithësisht, prodhimi i të lashtave në teritorin e komunës është shumë i gjerë, në shumicës e tipeve/klasave të tokës, për shkak të fertilitetit të limituar (kapacitetit prodhues) dhe të topografisë që sjell kufizime të konsiderueshme për produktivitetin bujqësor/mekanizimin. Përveç kësaj ka nivel të vogël të investimeve, nivel të vogël të mekanizimit dhe nuk ka orientim drejt tregut (prodhimi kryesisht për nevoja lokale).

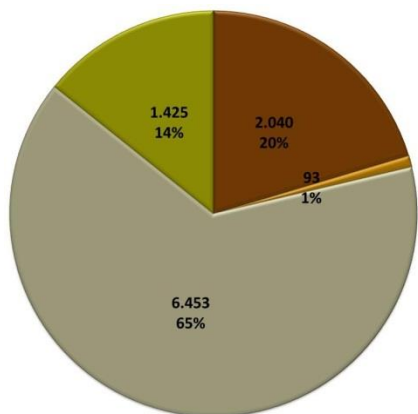
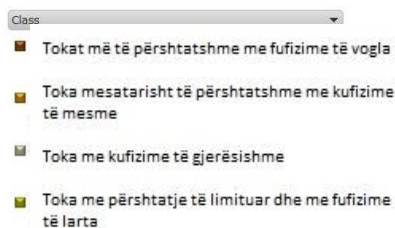

Figura1-23: Përshtatshmëria e tokave (në ha)

Sipas Komunës së Dragashit-Departamenti i Bujqësisë (2011) është dokumentuar si më poshtë:

Tokat e punueshme	Livadhet	Kullotat	Kullotat Malore	Totali
3.596,79	5.196,20	26.042,00	6.424,76	41.259,75
9%	13%	62%	16%	100%

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Komuna e Dragashit – Departamenti i Bujqësisë, 2011, Elezi 2011,

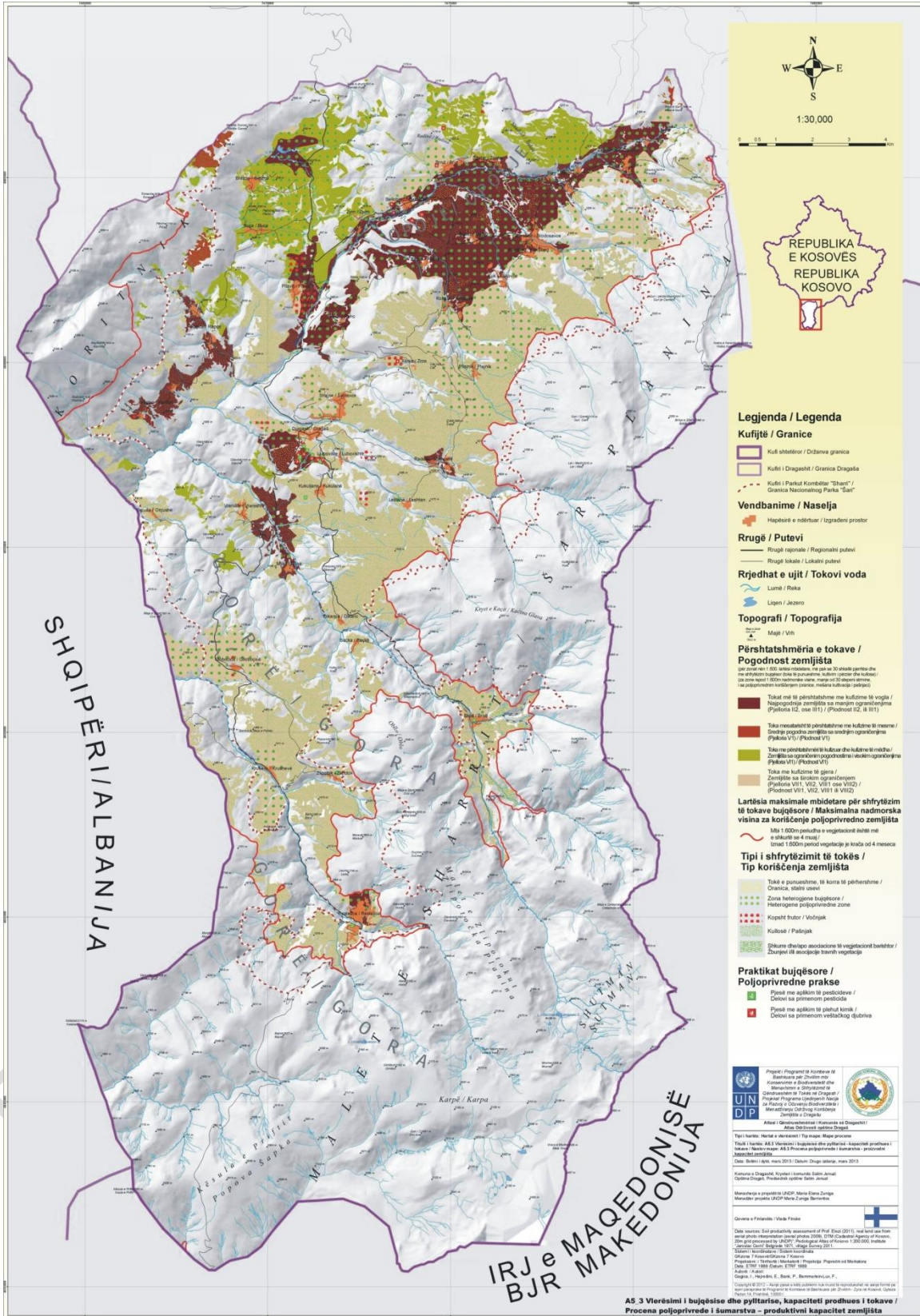
Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Zonat me aplikim të pesticideve dhe plehrave janë të pakta (të dhëna të pakompletuara nga komuniteti).

Figura1-24: Vlerësimi i kapacitetit prodhues të tokës (A5.3)

1.5.4. Bagëtia dhe përshtatshmëria për të lashta (A5.4)

Përmbajtja:

Harta thekson zonat e:

- përshtatshme për të lashta (nën 1300 m dhe me pjerrtësi nën 30° në 4kategorori)
- përshtatshme për kullota (nën 1600 m - 3 kategorori)
- përshtatshme për kullota ekstensive mbi 1600 m
- për çdo fshat ha të tokave të punës, ha të tokave të punës heterogjene, ha të kullotave dhe ha të tokave me barë (mbi lartësinë 2.000 m)
- për çdo fshat numri i lopëve/njësive të bagëtise, deleve/njësive të bagëtisë

Porositë kryesore:

Zonat e përshtatshme për bujqësi nën 1300 m me periudhë të vegjetacionit më të gjatë se 5 muaj. Të lashtat kryesore të mundshme janë misri, patatet/patatet për mbjellje, drithërat e verës dhe dimrit dhe frytat / drunjtë frytorë. Në aneksin Error! Reference source not found., "Tabela 2-7: klasat e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit për kulturat e caktuara, bazuar në mënyrën e kultivimit dhe nivelin e makinerisë", më shumë detaje për të lashtat e rekomanduara janë të listuara. Në mes të lartësisë 1300 m dhe 1600 m periudha e vegjetacionit prej 5 muajsh lejon vetëm kullota intensive dhe ekstensive.

Livadhet në lartësi më të madhe se 1600 m përgjithësi janë të përshtatshme vetëm për kullotë ekstensive në pranverë e vonë dhe gjatë muajve të verës. Mbi 2.000 m livadhet janë natyrore.

Struktura e bujqësisë/bagëtisë për çdo fshat është e treguar në një listë të 2001 ku tregohet zona e mundshme bujqësore, numri i bagëtisë (gjithashtu në njësi të bagëtisë ku 1 dele është e kalkuluar me 0,15 njësi të bagëtisë) (Departamenti i Bujqësisë - Dragash-2011). Në përgjithësi ka 74 ferma me dele dhe 74 bari aktiv. 10 ferma me më shumë se 5 lopë të cilat prodhojnë qumësht për tregun. Numrat e bagëtive si më poshtë janë dokumentuar:

Gjedhe	Dele	Dhi	Kuaj	Totali
6.450 (39,3%)	9.506 (57,92%)	34 (0,21%)	423 (2,58%)	16.413,00

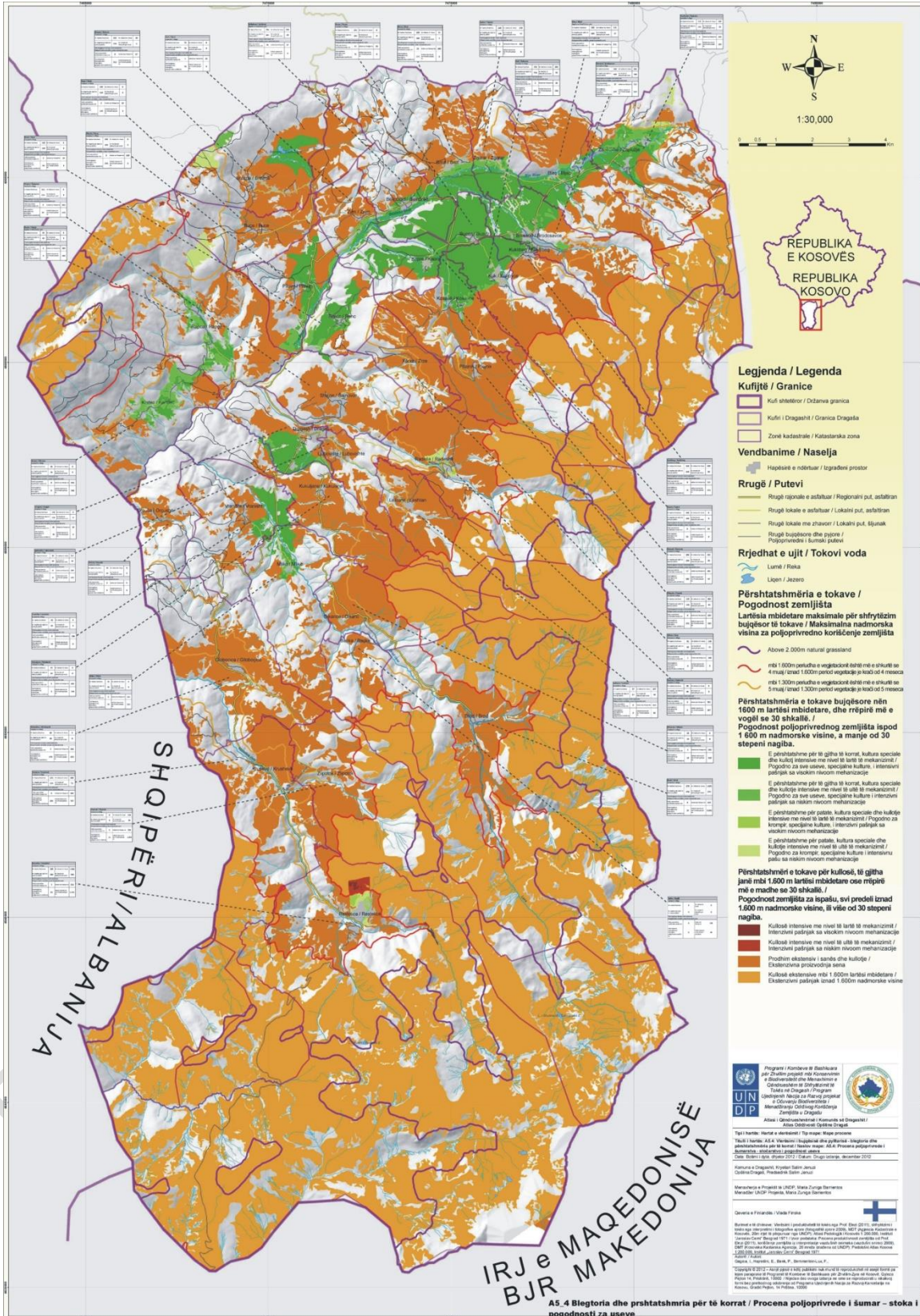
Për kullota të zonave subalpine dhe alpine (livadhet me Nardion dhe ato gëlqerore) BE rekomandon një kapacitet bartës prej 1.3 - 4.0 delesh (1.2 derj 0,6 njësi bagëtish) për një periudhë prej 100-ditëve të kullotjes (Komisioni Evropian 2008a dhe b). Numri aktual i gjedheve dhe deleve (në përgjithësi) nuk e tejkalon kapacitetin e tokave më barë. Mirëpo, nuk ka të dhëna të sakta për tokat me kulloso në dispozicion për AZHQ për shkak se kopetë nuk përdorin kullosat vetëm në fshatrat e tyre dhe delet nga fshatrat jashtë Dragashit kulloten gjithashtu.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Komuna e Dragashit – Departamenti i Bujqësisë, 2011, Elezi 2011, Komisioni Evropian 2008a dhe b

Figura1-25: Vlerësimi i bagëtisë dhe përshtatshmëria për të lashta (A5.4)

1.6. Vlerësimi i mbeturinave të ngurta (A6)

Përmbajtja e hartës:

Vlerësimi i mbeturinave të ngurta për çdo fshat:

- Mbledhja e mbeturinave: Numri i banorëve, meturinat vjetore të mbledhura, përfshirja në sistemin e mbështetur nga UNDP-ja dhe qasja gjatë kohës së dimrit
- Hedhja e egër e pakontrolluar e mbeturinave: Numri i pikave ilegale të hedhjes dhe një përlogaritje në ton, numri i pikave të hedhjes të larguara në 2012
- Biznesi aktiv i reciklimit

Porositë kryesore:

Mbeturinat e ngurta janë një prej brengave kryesore të komunës. Deponimi joprofesional i mbeturinave krijon një seri të problemeve: kërcenime për higjienën, lirim të toksineve përmes djegjes së mbeturinave ku ndotet ajri dhe uji, shpesh kafshët ushqehen me substanca të mbetura plastike/ substanca helmuese, xhamat e thyer rrisin rrezikun e nxitjes së zjarreve, peizashi bëhet shumë jo atraktiv.

Vlerësimi reflekton mungesat si dhe tentimet dhe sfidat në sektorin e mbeturinave.

Rreth 97 pika ilegale (me rreth 1.065 t mbeturina), zakonisht afër rrugëve dhe në brigjet e lumenjëve janë identifikuar. Identifikimi i deponive të materialit ndërtimor nuk është bërë në mënyrë sistematike, por shton problem për ndotjen e tokës.

Sistemi i mbledhjes së mbeturina ka filluar të punojë në 2012.22 fshatra janë përfshirë në sistemin e mbledhjes së mbeturinave dhe të tjerat do të përfshihen në vitin 2013. Mirëpo, qasja nuk është e sigurt për 10 nga fshatrat.

Një pikë e hedhjes në veri perëndim të Bellobradit është duke funksionuar. Ka filluar reciklimi në Gllaboçice dhe Kosave për plastikë, letër dhe hekur. 12 nga pikat e hedhjes janë pastruar gjatë aktivitetëve të 2012.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Studim vetanak, informata nga kompania e mbledhjes të mbeturinave ("Ekregjioni"), intervistat dhe punëtoritë me përfaqësuesit e Komunës dhe fshatrave. Numrat dhe kuantiteti i mbeturinave dhe pikat ilegale të hedhjes së mbeturinave nuk janë shterruar.

Sygerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Kompletimi i mëtutjeshëm i lokacioneve dhe kuantiteteve të mbeturinave të ngurta të mbeturinave të ndërtimit për të mbështetur qëllimin e "Plani lokal i veprimit të biodiversitetit nëkomunën e Dragashit 2011-2015" (Komuna e Dragashit 2010 – Qëllimi 6 Preventiva e ndotjes së tokës)

Mbledhja e mbeturinave bëhet nga dera në derë dhe nga kontenjerët, të cilët janë të vendosur në pika të caktuara në fshatra. Transportimi i mbeturinës nuk kalon ndonjë trajtim preliminar kështu që tërësia e mbledhur shkon drejtë në epikat e hedhjes.

Tabela1-12: Total i mbledhur i mbeturinave në 2008 (ton)

Fshtrat	Ton/viti
1. Dragash qyteti	341
2. Blaç	44
3. Bellobrad	266
4. Kapre	91
5. Zym	138
6. Zapluxhe	301
7. Buzez	73
8. Bresanë	672
9. Kuk	293
10. Kuklibeg	168

11. Kosovë	182
12. Brrut	184
13. Pllavë	236
14. Shajne	233
15. Rrenc	172
16. Zgatar	163
17. Brezne	400
19. Buçe	172
20. Rapça	263
21. Lubovishtë	194
22. Restelicë	820
TOTAL	5406

1.7. Vlerësimi i potencialit për trashëgimi kulturore dhe turizëm (A7)

Përmbajtja e hartës:

Atraksionet ekzistuese dhe potencialet turistike

- Trashëgimia kulturore (pikat arkeologjike dhe arkitekturore, dhe peizazhi kulturor)
- Pikat natyrore (si shpellat, burimet, ujëvarat etj.)
- Infrastruktura turistike (si hotelet, restaurantet, pikat e ndaljes për autobusë dhe postat)
- Shtigjet për ecje në natyrë dhe për ciklizëm malor si dhe vendet për kampim

Porositë kryesore:

Harta tregon informata relevante për turizëm të cilat janë të nevojshme për zhvillim të integruar për një koncept të qëndrueshëm të turizmit. Me konceptin e shtigjeve të ecjes (Wassel 2011) është barë hapi i parë për mbështetjen e zhvillimit të turizmit (ciklizëm malor, shtigje të ecjes dhe kampim).

Përveç shtigjeve të ecjes, edhe tri zona potenciale për zhvillimin potencial të turizmit, bazuar në infrastrukturën ekzistuese janë identifikuar: njëra si koridor nga Brodi në Restelicë, një në malet sipër Zaplluxhes (zonë e planifikuar e skijimit) dhe zona e lumit Blaç/Belobrad nga Zaplluxha në Brezne.

Një inventarizim i fundit i trashëgimisë kulturore të Kosovës (Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, shih UNDP (2012c)) përfshinë një listë prej 12 pikave, monumenteve dhe artefakteve të cilat janë në mbrojtje të përkohshme kombëtare, përfshirë tre monumente që kanë qenë më parë të mbrojtura nga Ligji Jugosllav (Tabela1-14). Sipas skemës së vlerësimit (shihTabela1-13) katër nga fshatrat janë klasifikuar me vlerë të shumë të lartë të trashëgimisë kulturore, shtatë me vlerë të lartë dhe 19 me vlerë të mesme.

Dragashi tani për tani ka objekte të limituara për të mbështetur vizitorët, edhe përkundër potencialit të zonës për skijim dhe aktivitete të jashtme. Me 3 hotele (njëri nga ta në Zaplluxhe nuk është funksional për momentin) dhe pa mundësi të formalizuara të shtretërve/mëngjesit ka një deficit të madh për zhvillimin e turizmit. Objektet e sporteve dimërore janë në mënyrë marginale të mundshme vetëm nëBrod (Hoteli Arxhena dhe Ski lifti).

Shërbimet e transportit të rregullt publik janë të limituara vetëm në lidhjen nga Prizren në Dragash dhe Zaplluxhe dhe nuk përfshijnë qendrat kryesore dhe pikat e hyrjes në pikat e Parkut Kombëtar Malet e Sharrit në Dragash.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Wassel (2011): Guida e Ecjes dhe Turizimit në Natyrë

UNDP (2012c): Asetet Kulturore dhe të Trashëgimisë në Komunën e Dragashit.

UNDP (2011): Projekti i Dragashit: Pyetësor për fshatin dhe Punëtorja për Vizionim e Planit të Zhvillimit të Komunës Shtator 2011

Syqjerimet e mëtutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Restaurantet në dispozicion dhe të tjerat, lokacione më të vogla me ushqim të ofruar si dhe hotelet/ mundësitë me shtretër/mëngjes janë shumë dinamike dhe ka shumë të ngjarë që nuk janë të kompletuara.

Rrugë skenike interesante dhe pika të vrojtimit të jashtëzakonshme janë vënë në hartë gjatë elaborimit të strategjisë së turizmit dhe ofertës së përmirësuar të Komunës dhe përmirësimit të objekteve të Parkut Kombëtar "Sharri".

Tabela1-13: Matriksi i vlerësimit të trashëgimisë kulturore

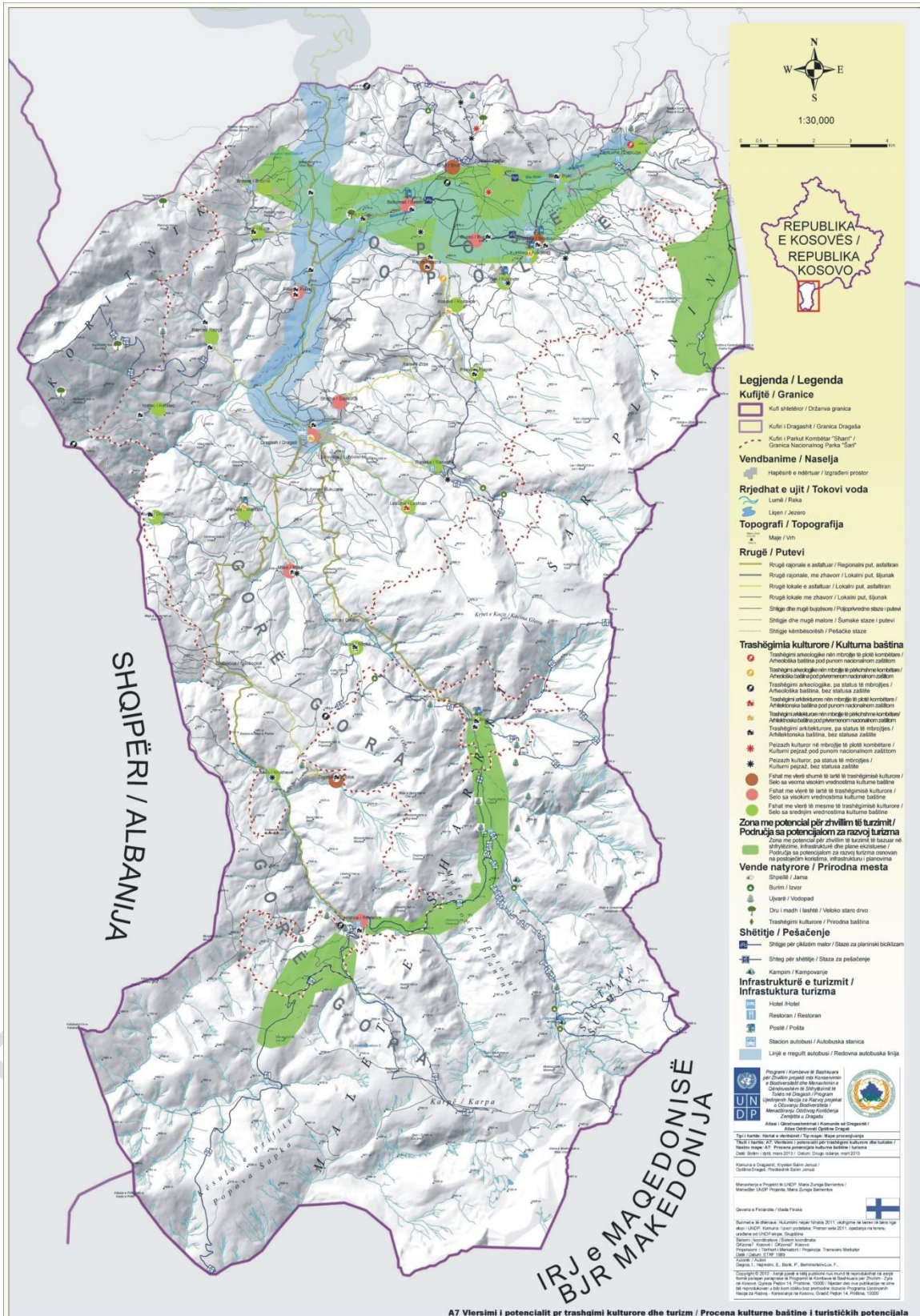
		Numri i objekteve të trashëgimisë			
		1	2	3	4
Numri i objekteve të mbrojtura	0	mesatare	mesatare	lartë	shumë i lartë
	1	lartë	lartë	shumë të lartë	shumë të lartë
	2	X	shumë të lartë	shumë të lartë	shumë të lartë

Tabela1-14: Zonat kryesore të trashëgimisë kulturore në komunën e Dragashit

Fshati	Lloji i trashëgimisë	Emri
Të mbajtura plotësisht		
Brrut	Arkeologjike	Brrut-hisar
Zlipotok	Arkeologjike	Hisarisht
Bresanë	Arkitekturore	Xhamia e Kuklibeut
Të mbrojtura përkohësisht		
Shajne	Arkitekturore	Mulli
Kapre	Arkitekturore	Xhamia e Kapres
Zlipotok	Arkitekturore	Vendi i Xhamisë më parë
Kapre	Arkitekturore	Sallatash
Bellobrad	Arkitekturore	Mulli me ujë
Buzez	Arkitekturore	Namazxhah
Dragash	Arkitekturore	Tyrbe
Mlike	Arkitekturore	Xhami
Restelicë	Arkitekturore	Varri i Selim Dedes (tyrbe)

Figura1-27: Vlerësimi i trashëgimisë kulturore dhe i potencialit të turizmit (A7)

1.8. Vlerësimi i shëndetit, shërbimeve mjekësore dhe mbrojtjes civile (A8)

Përmbajtja e hartës:

Për secilin fshat janë përpiluar të dhënat për instalimin e objekteve të përkujdesjes shëndetësore, qendrat ambulatorore⁵, barnatorët dhe shërbimet ambulatorë si dhe zonat përmbledhëse për objektet mjekësore.

QKMF Dragash / GPMC Dragaš			
Stafi / Osoblje			
Mjek i përgjithshëm / Opšti lekar	3	Infermier / Medicinska sestra	13
Mjek specialist / Lekar specijalista	5	Mami / Babica	4
Stomatolog / Stomatolog	2	Staf tjetër shëndetësor / Drugo zdravstveno osoblje	10
Shërbimet e ofruara në 2011 / Pružene usluge u 2011			
Shërbime të përgjithshme shëndetësore / Opšte zdravstvene usluge	16.695	Shërbime specialitike shëndetësore / Specijalističke zdravstvene usluge	23.501
Banorë të shërbyer / Usluženi stanovnici			
AMF Funkcioni / APM Funkcija	6.643	QMF Funkcioni / CPM Funkcija	8.261
		QKMF Funkcioni / GCPM Funkcija	42.171

Për secilin fshat vlerësimi tregon me të gjelbër, nëse stafi në dispozicion është sipas standardeve kombëtare (me të kuqe, nëse është nën standard) (shih tabelën në të majtë).

Shërbimet e sjellura në vitin 2011 si dhe banorët e shërbyer gjithashtu janë të indikuar.

Porositë kryesore:

Kjo strukturë e shërbimeve shëndetësore mbetet një dobësi. Komuna e Dragashit ka një Qendër kryesore të Mjekësisë Familjare (në qytetin e Dragashit, e cila ofron asistencë 24 orëshe), pesë qendra për Mjekësi Familjare dhe tetë Klinika Shëndetësore.

Kriteri kombëtar për të themeluar dhe pajisur me personel një Qendër të Mjekësisë Familjare apo Klinikë Shëndetësore është si më poshtë:

- 1 Klinikë Shëndetësore për 6000 banorë (QKMF)
- 1 Qendër e Mjekësisë Familjare për 10.000 banorë (QMF)
- 1 Qendër Kryesore Mjekësore për 100.000 banorë (AMF)
- 1 Mjek dhe 2 motra për 2000 banorë

Në përgjithësi mund të deklarohet se: Numri i motrave (kryeinfermiereve dhe motrave të kombinuara - 36) tejkalon kërkesat minimale për numrin e popullatës në Dragash, por numri i doktorëve, dentistëve, gjinekologëve, apo mamive nuk përmbush standardet minimale. Në Restelicë me popullsi prej 4.698 banorëve, nuk ka Qendër të Mjekësisë Familjare (QMF), prandaj banorët duhet të shkojnë në Krushevë.

Tabela 1-15: Modeli me furnizimin me staf dhe deficitet në shërbimet mjekësore

Fusha	Numri i të punësuarve në Dragash	Kërkesat kombëtare për stafin: 1 për numër të banorëve	Minimumi i kërkuar i stafit për Dragashin (popullata 34000)
Doktor(1 vesh, hundë & fyt doktor; 9 pa specializim)	14	2000	17
Kryeinfermierë	5	(i kombinuar me numrin për motrat)	
Motra	31	1000	34
Pediatër	1		
Gjinekolog	0	10.000	3
Mami	0	5000	7
Raiolog	1		
Teknik dental	4	5000	7
Teknik laborator	6		
Farmacist	4		
TOTALI	66		

⁵ Qendër ambulatorë është përdorur në lidhje me kuptimin e saj si një ndërtesë që siguron shërbime themelore shëndetësore.

Për shkak të kufizimeve buxhetore jo të gjitha fshatrat kanë qendra mjekësore. Sidoqoftë një ushtrim zonimi është ushtruar për të kryer verifikimin e shërbimeve dispozitave të shërbimit (shih

Tabela1-16).

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Dragash, Drejtoria e Shëndetësisë, Maj 2012

Tabela1-16: Frekuentimet për shërbime mjekësore

Fshati	Lloji i qendrës mjekësore	Fshatrat frekuentuese
Dragash	Qendra Mjekësore Kryesore	Shajne
		Rrenc
		Xërxe
		Pllajnik
		Lubovishtë
	Kukulanë	
Vranisht	Qendër Ambulatore	Mlikë
		Orçushë
Radeshë	Qendër Ambulatore	Leshtan
Bresanë	Qendër e Mjekësisë Familjare	Kuklibeg
Kuk	Qendër Ambulatore	-
Kosavë	Qendër Ambulatore	Buzez
Blaç	Qendër Ambulatore	Zaplluxhe
		Zgatar
Bellobrad	Qendër e Mjekësisë Familjare	Kapre
		Brrut
		Zym
Llopushnik(Brezne)	Qendër e Mjekësisë Familjare	Buçe
		Brezne
		Pllavë
Rapçë	Qendër e Mjekësisë Familjare	Kërstec
Brod	Qendër Ambulatore	Dikance
		Baçkë
Krushevë	Qendër e Mjekësisë Familjare	Zlipotok
Gllloboçicë	Qendër Ambulatore	-
Restelicë	Qendër Ambulatore	-

1.9. Vlerësimi i arsimit (A9)

Përmbajtja e hartës:

Llapushnik / Lopusnik		banorë / stanovnici	
Shkolla / Škola	Shaban Shabani	Sistemi i Kosovës/Sistem Kosova	Central
Nr i banorëve të shërbyer nga shkolla qendrore/Br stanovnika ushujenih od centralne škole		5.528	
Grupmoshat, numri i nxënësve dhe i mësuesve / Starosne grupe, broj učenika i učitelja			
Nr i grupeve parashkollore/ Br predškolskih grupa	0	Nr i fëmijëve parashkollor/ Br predškolske dece	0
K 1-5		Nr i nxënësve / Br učenika	226
K 6-9	X	Nr i nxënësve meshkuj / Br učenika muško	125
K 10-13		Nr i nxënësve femra / Broj učenika žensko	101
S 1-4		Nr i mësuesve / Br učitelja	0
S 1-8		Nr i klasave / Br učionica	7
S 9-12		Total m ² i klasave / Ukupno m ² učionica	830
Vlerësimi i raportit infrastrukturë dhe nxënës-mësues / Procena odnosa infrastrukture i učenici-učitelj			
Gjendja e përgjithshme e ndërtesës / Opšte stanje zgrade	Mirë / Dobro	m ² për nxënës / m ² po učeniku	0,0
Klasë për një grupmoshë / Učionica po starosnoj grupi	0,8	m ² për nxënës / m ² po učeniku	3,7
Koherencë me kuptim funksional të vendbanimit / Koherentnost sa funkcionalnim smislom naselja		PO / DA	

Për secilin fshat, numri i nxënësve (meshkuj dhe femra), klasat e tyre sipas vjetëve për sistemin e Kosovës (K) dhe sistemin Serb (S), mësuesit, klasat dhe madhësia janë të përfshira në tabelën e vlerësimit (shih figurën në të majtë si shembull).

Për secilin fshat tabela tregon më të gjelbër, nëse standardet kombëtare plotësohen (me të kuqe, nëse është mbi apo nën standardin) dhe të verdhë nëse numri është kritik.

Kategoria e shkollës sipas Komunës është “Shkollë Qendrore (1-8) 9° klasë”, “Shkollë Satelit (1-(4) 5 klasë)” dhe “Shkollë e Lartë (shkollë e mesme)”.

Koherenca: Vendbanimet urbane janë kasifikuar sipas funksionit në komunë–Vendbanim qendror, fshat nën-qendror, fshat dhe fshat i thellë (ju lutemi të i referoheni Figura 1-30). Një “Qënder” duhet të ketë secilën kategori të shkollës, një “nën-qënder” së paku një shkollë qendrore, “fshatrat” dhe “fshatrat e thella” së paku një shkollë satelit.

Porositë kryesore:

Numri i shkollave në komunën e Dragashit: 39- 27 janë të themeluara nga institucionet Kosovare, 9 nga institucionet Serbe, dhe 3 pranojnë fonde të pjeshme nga Kosova dhe Serbia.

Koherenca: Vetëm në Brezne dhe Mlikë kategoria e shkollës nuk përkon me funksionin hapësinor të fshatit.

Stafi që punon në fushën e arsimit. Janë rreth 500 punëtorë të cilët janë të punësuar nga komuna.

Raporti Mësues/nxënës: Kërkesat kombëtare tregojnë minimumin prej 10 mësuesve dhe maksimumin prej 35 nxënësve për mësues. Janë 7 fshatra të cilat kanë raport më të madh student / mësues (mbi20). 2 fshatra në Opojë kanë një numër të vogël të nxënësve me më pak se 10 (Xërxe and Zym) dhe 10 fshatra të Gorës (Baçkë, Kërstec, Krushevë, Kukulanë, Leshtane, Lubovishtë, Radeshë, Rapçë, Restelicë, Vranisht). 70% e fshatrave (8 nga 12) me raport të ulët janë në territoret që janë duke përjetuar ulje neto të popullsisë që nuk reflektojnë me ulje në numër të stafit. 2 fshatra janë stabile me numër të popullatës, por kanë raport të ulët nxënës/mësues.

Sipërfaqja: Standardet kombëtare kërkojnë 2.5m² sipërfaqe për nxënës. Të gjitha shkollat në Dragash e tejkalojnë këtë kërkesë.

Gjendja e ndërtesave: 8 nga shkollat (në fshatrat Baçkë, Bellobrad, Dikance, Orçushë, Mlikë, Xërxe dhe Vranisht) janë gjykuar të kenë kushte të varfëra në sondazhin në teren të UNDP (struktura e ndërtesës (muret, dyshemetë, dritaret, dyert) si dhe mablet (tavolinat, karriget, dërrasat e zeza)).

Numri i klasave për grup sipas vjetëve (nëse ka 0 deri 0,5 klasë për një grup atëherë mund të deklarohet deficit, deficit i vogël mund të deklarohet nëse ka 0,6 – 0,9 klasa dhe nëse ka më shumë se 1 atëherë nuk ka deficit.

Burimet e të dhënave, materiali dhe siguria:

Republika e Kosovës (2008): Ligji Nr. 03/L-040 për Vetë-Qeverisjen Lokale, Republika e Kosovës (2011): Ligji për Edukimin Para-Universitar No.04/L-032, informata personale, Drejtori i Edukimit 2012.

⁶Sistemi Serb nga 1-4 apo 8, Sistemi Shqipëtar 1-5 apo 9

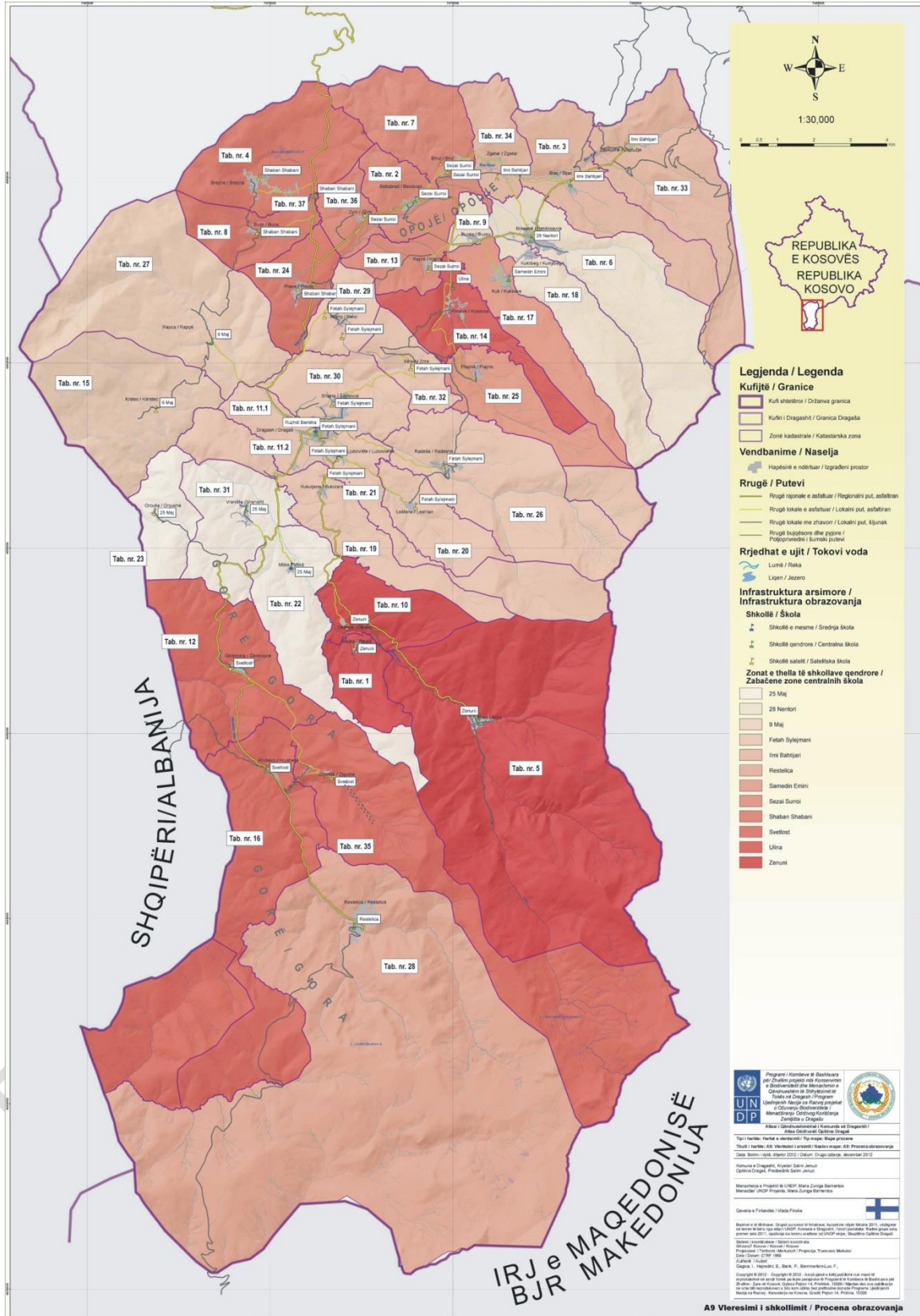

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim

Atlasi i Zhvillimit të Qëndrueshëm për Dragashin – Kosovë

Figura1-29: Vlerësimi i arsimit (A9)

1.10. Vlerësimi i ekonomisë, infrastrukturës, dhe energjisë (A10)

Funksionet e themelimit të reflektuar janë të bazuara në dy inpute:

1. Klasifikimi sipas popullacionit të tyre rezident dhe
2. Ekzistenca e tyre si dhe funksioni potencial për komunën.

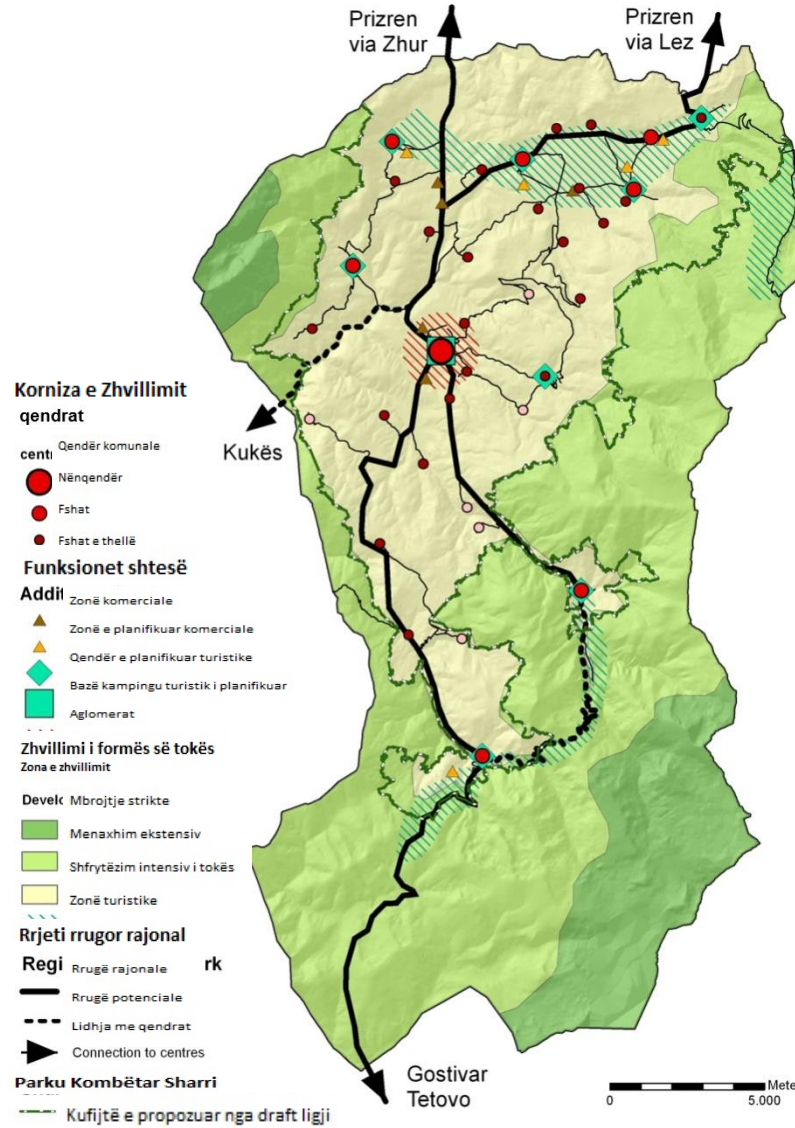

Figura 1-30: Funksionet e vendbanimeve (Shif Tabela 1-17)

Klasifikimi sipas popullacionit të tyre rezident:

Katër qendrat primare janë Dragashi, Brezna, Restelica dhe Bresana. Ato përbajnë numër të madh të komoditeteve, ndërmjet 53 – 71 dyqaneve.

Dymbëdhjet vendbanimet dytësore me popullacion ndërmjet 1000 dhe 3500 janë Bellobrada, Blaçi Brodi, Brruti, Buçja, Kosava, Kuki, Kuklibegu, Pllajniku, Shajna, Zaplluxha, dhe Zgatari. Ato janë të karakterizuara me një numër të bizneseve të vogla dhe të mesme, me fshatra që përbajnë ndërmjet 4 dhe 30 ndërmarrje.

Janë njëzet qendra terciare, me popullacion prej më pak se 1000 banorë. Popullata e shumicës së këtyre fshatrave është në zvoglim sa që fshati paraqitet i 'braktisur' gjatë pothuajse tërë vitit. Ka probleme të theksuara me rrjetet e komunikimit dhe infrastrukturës, në veqanti sa i përket menaxhimit të mbeturinave të ngurta. Gjashtë prej këtyre fshatrave gjithashtu janë klasifikuar si 'Fshatra të thella', me popullatë në zvogëlim e sipër dhe lokacione të largëta që e bëjnë qasjen më të vështirë.

Klasifikimi sipas funksionit egzistues dhe potencial “Koncepti Qendër”:

Tabela 1-17: funksionet e zonave të urbanizuara në terme të konceptit qendër sipas infrastrukturës egzistuese dhe nevojat zhvillimore të tyre (funksioni i themelimit) k

Emri i Vendbanimit	Klasifikimi sipas madhësisë	Klasifikimi funksional (koncepti qendër)	Zona
Dragash	Vendbanim sekondar	Qendër	MIX
Bellobrad	Vendbanim dytësor	Nën - Qendër	OPOJA
Blaç	Vendbanim dytësor	Nën - Qendër	OPOJA
Brezne	Qendër primare	Nën - Qendër	OPOJA
Brod	Vendbanim dytësor	Nën - Qendër	GORA
Bresanë	Qendër Primare	Nën - Qendër	OPOJA
Rapçë	Vendbanim sekondar	Nën - Qendër	GORA
Restelicë	Qendër Primare	Nën - Qendër	GORA
Brrut	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Buçe	Qendër terciare	Fshat	OPOJA
Buzez	Qendër Terciare	Fshat	OPOJA
Gllloboçicë	Vendbanim sekondar	Fshat	GORA
Kapre	Qendër Terciare	Fshat	OPOJA
Kosavë	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Kërstec	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Krushevë	Vendbanim sekondar	Fshat	GORA
Kuk	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Kuklibeg	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Kukulanë	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Lubovishtë	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Mlikë	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Pllavë	Vendbanim sekondar	Fshat	OPOJA
Pllajnik	Qendër terciare	Fshat	OPOJA
Radeshë	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Rrenc	Qendër Terciare	Fshat	OPOJA
Shajne	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Vranisht	Qendër Terciare	Fshat	GORA
Zaplluxhe	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Zgatar	Vendbanim dytësor	Fshat	OPOJA
Zym	Qendër Terciare	Fshat	OPOJA
Baçkë	Fshat i thellë	Fshat i thellë	GORA
Dikanc	Fshat i thellë	Fshat i thellë	GORA
Leshtane	Fshat i thellë	Fshat i thellë	GORA
Orçushë	Fshat i thellë	Fshat i thellë	GORA
Xërxe / Zrze	Fshat i thellë	Fshat i thellë	OPOJA

Emri i Vendbanimit	Klasifikimi sipas madhësisë	Klasifikimi funksional (koncepti qendër)	Zona
Zlipotok / Zlipotok	Fshat i thellë	Fshat i thellë	GORA

1.10.1. Rrugët dhe Transporti (A10.1)

Konceptet e hartës:

Rrjeti transportues ekzistues

- Rrugë regionale dhe lokale (dhe mbulimi i rrugëve)
- Rrugët pyjore dhe bujqësore
- Rrugica të mëdha këmbësorësh

Ngushticat në rrjetin e rrugëve egzistuese (rrugicat e ngushta te fshatit)

Projektet e propozuara (komunale) për konstruksion / përmirësim të rrugëve

- Vlerësimi i AZHQ për realizim të qëndrueshëm (i rekomanduar, i rekomanduar për fizibilitet dhe vlerësim të kostos, jo i rekomanduar)

Stacionet kufitare me Shqipërinë dhe Maqedoninë

Transporti Publik

- Linja të autobusit dhe transport privat (brenda zonave të arritshme)

Mesazhet Kryesore:

Rrugët:

Kufizimet natyrore sa i përket lidhjeve rrugore nëpër male kanë qenë gjithnjë arsyeja se pse Dragashi ka mbetur largët.

Janë diku 570 km rrugë dhe rrugica brenda për brenda komunës së Dragashit , dhe nga këto përafërsisht gjysma (278 km) janë të qasshme për makina të zakonshme. Këto ndryshojnë shumë në kualitet. Për momentin, vetëm Orçushë dhe Pllajniku nuk kanë qasje me rrugë të asfaltuar. Disa rrugë ndërmjet fshatrave dhe brenda fshatit gjithashtu janë të paasfaltuara. Komuna e Dragashit është e lidhur me pjesën tjetër të Kosovës me vetëm një rrugë të asfaltuar, e cila lidhet direkt me autostradën ndërmjet Shqipërisë dhe Prishtinës dhe një rrugë me zhavor afër Zaplluxhes. Një rrugë me zhavor nga Restelica te qon në drejtim të kufirit jugor, e cila lidhet me Dragashin, tek regjioni I Gorna Reka me Ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë në pikën në Malin e Lukovo Pole (1500m). Rrugica të tjera bujqësore dhe rrugica këmbësorësh shtrihen përgjatë kufijve informal me Ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë dhe Shqipërinë.

Tabela 1-18 Lista e projekteve rrugore të paraqitura ne hartën A10. duke përfshirë detajet e rëndësishme dhe rezultatet e vlerësimit preliminar.

Tabela 1-18: Projektet rrugore të propozuara dhe vlerësuara

Lartësia mbidetare	Gjatësia	Vlera e shtuar	Harxhi met	Mospajtim Parku Kombëtar	Mospajtim biodiversitet	Vlerësimi final	Rekomandim	Prioritet
920-1020	11,844	1	3	1	3	2	realizo	X
1170-1250	2,524	2	2	1	3	2	realizo	X
1140-1405	3,226	1	2	3	3	2	realizo	X
1050-1100	449	4	2	1	1	2	realizo	
1144-1150	1,948	4	1	1	1	2	realizo	
1280-1360	2,497	3	2	1	2	2	realizo	
950-1120	3,174	2	3	2	3	2	realizo	
1020-1380	12,420	2	2	2	3	2	realizo	
1440-1900	16,705	1	4	4	5	3	verifiko	X
1380-1480	6,978	2	3	3	4	3	verifiko	
1400-1920	12,463	2	4	4	5	3	verifiko	
800-850	5,136	3	4	3	4	3	verifiko	
1350-1400	950	3	5	2	2	3	verifiko	
1200-1520	11,090	2	3	3	4	3	verifiko	
1160-2470	11,650	4	4	5	5	4	largo	
1420-2200	12,744	4	3	4	4	4	largo	
1400-1940	23,055	5	5	5	5	5	largo	
	1	shumë e lartë		shumë i ultë			shumë e lartë	
	2	e lartë		i ultë			e lartë	
	3	mesatar		mesatar			mesatar	
	4	i ultë		e lartë			i ultë	
	5	shumë i ultë		shumë e lartë			shumë i ultë	

Transporti Publiko/privat:

Shumica e transportimit bëhet me vetura (përfshi edhe 'taksi' të përbashkëta). Ndërmjet 8 dhe 13 fshatrave nuk ka ofrime të shërbimit të transportit privat në fshat. Janë 7 kompani me autobusë privat të cilat mbajnë linjat e autobusëve. Nuk ka autobus nga Prizreni për në regjionin e Gorës apo nga Opoja deri në Gorë. Transporti për në disa fshatra të Gorës ofrohet vetëm për studentët përgjatë vitit akademik.

Lidhjet Ndërkufitare:

- Krushev ka një rrugë zhavori për në Shqipëri, mirëpo kufiri është i mbyllur për makina.
- Orçushë ka mungesë të vetëm disa qindra metra rrugë për të u lidhur me Shqipërinë.
- Një rrugë përmes Parkut Nacional të Mavrovës në Ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë lidhet me territorin e brendshëm të Restelicës dhe është e qasëshme vetëm me xhip gjatë periudhave kur nuk ka borë.
- Nga Zaplluxhja, dy rrugë lidhen me fushën e Zhupës dhe një rrugë e vjetër që shkon në drejtim të Tetovës në Ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë dhe e cila është pjesërisht e rregulluar, mirëpo akoma e praktikueshme vetëm me xhip dhe atë në sezona kur nuk ka borë.

Shqipëria: Nga fillimi i vitit 2012, në anën e Shqipërisë janë ndërtuar tre stacione kufitare të reja: në perëndim të Orçushës (vetëm për këmbësorë në anën e Kosovës), në veriperëndim të Gllaboçicës: një stacion për këmbësorë i vogël dhe në veriperëndim të Krushevës: stacion kufitar për makina.

Ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë: Vetëm dy lidhje ndër kufitare 1) në jug të Restelicës për në regjionin e Gorna Rekës dhe në juglindje të Zaplluxhës për në ish-republikën Jugosllave të Maqedonisë në Malin e Skarpës me një lartësi mbidetare prej 2474 m pa rëndësi të madhe.

Hapja e kufinjve dhe ndërtimi i rrugëve të reja ndërkufitare është e mundshme të krijoj potencial për zhvillim ekonomik të Dragashit, sidoqoftë, në këtë ekosistem malor, ndikimi mjedisor ka gjasa të jetë i konsiderueshëm.

Burimet e të dhënave, materiali dhe besueshmëria:

Anketa e UNDP në teren, qershor 2012

Informata nga Komuna 2012

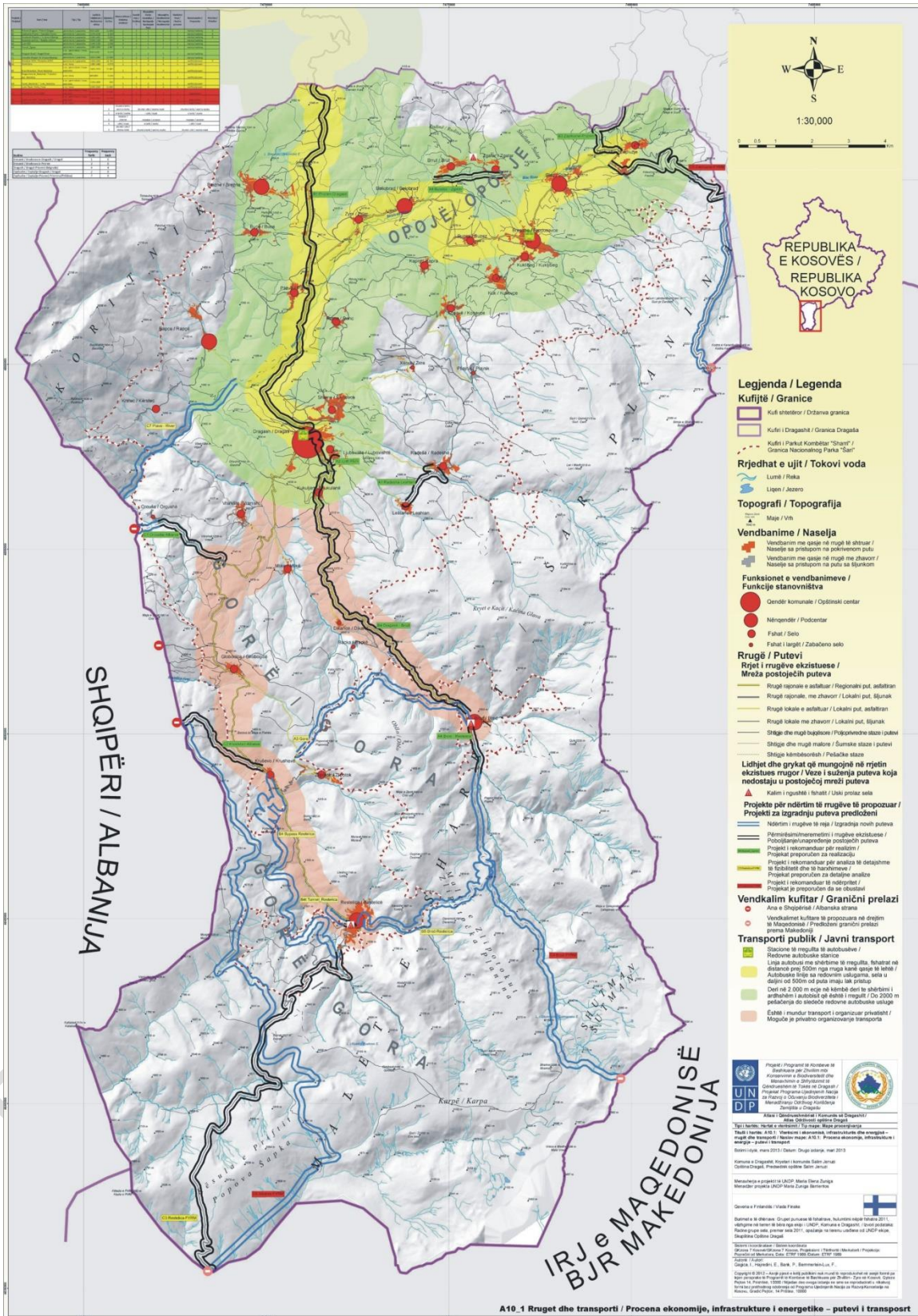
Informacioni është i besueshëm

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim

Atlasi i Zhvillimit të Qëndrueshëm për Dragashin – Kosovë

Figura 1-31: Vlerësimi i rrugëve dhe transportit (A10.1)

1.10.2. Energjia (A10.2)

Përmbajtja e hartës:

Furnizimi me energji elektrike dhe konsumi

- Linjat shpërndarëse dhe transformatorët
- Hidrocentrale të vogla
- Konsumi i energjisë për fshat në vitin 2010 (në kW, raporti mujor i konsumit të energjisë, koha e konsumit maksimal)

Mesazhet kryesore:

Komuna e Dragashit furnizohet me energji nga termocentr alet A dhe B të Kosovës (të cilët gjinden në komunën e Obiliqit afër Prishtinës), përmes një linje distante prej 35KV nga Prizreni. Kjo i ka tri degë (një në jug, një në veriperëndim, dhe një në verijug). Rrjeti i shpërndarës së komunës së Dragashit menaxhohet dhe mirëmbahet nga "Njësia Punuese e Shpërndarës Prizren-Dragash". Njësia punuese e Dragashit gjindet afer transmetuesit bazë dhe e menaxhon këtë infrastrukturë si në vijim⁷:

1. Stacioni i transformatorit bazë në Dragash
TS 35/10 KV me dy transformatorë/transmetues të energjisë me fuqi të instaluarj $S_n = 8 \text{ MVA} + 4 \text{ MVA} = 12 \text{ MVA}$, dhe me hidrocentralin e Dikancës me fuqi të instaluar $S_n = 2.5 \text{ MVA}$. Fuqia totale e instaluar është $S_n = 14.5 \text{ MVA}$.
2. Rrjeti i tensionit të lartë 10KV me një rrjet ajror prej 10 KV gjatësi $L = 86 \text{ Km}$, me Al – Fe përques dhe një rrjet kabllor tokësor 10KV prej gjatësisë $L = 1 \text{ Km}$
3. Rrjeti i tensionit të ulët 04KV me një rrjet ajror zonal të gjatësisë $L = 140 \text{ Km}$, me përques Ai – Fe, një rrjet kabllorë tokësore 04 KV me një gjatësi prej 0.5 Km dhe një rrjet ajror me kablllo të gërshetuara 04 KV me gjatësi $L = 2.43 \text{ Km}$
4. Stacionet e Transformatorëve TS 10/04 KV në drejtim te lokacioneve si qytezës së Dragashit dhe fshatrave. Në total janë 88 transmetues të energjisë me një fuqi të instaluar prej $S_n = 20/02 \text{ MVA}$. Nga këto:
  - a) TS 10/04 KV Piramidë (dru), 6 transmetues të energjisë
  - b) TS 10/04 KV kulla, 11 transmetues të energjisë
  - c) TS 10/04 KV hekurta - pllaka, 7 transmetues të energjisë
  - d) TS 10/04 KV shtylla metalike, 64 transmetues të energjisë
5. 70 stacione të transformatorëve lokal TS 10/04 KV të cilat janë pronë e KEK-ut. Nga këto, 18 janë stacione të transformatorëve privatë TS 10/04 KV (nuk janë pronësi e KEK-ut, si furnizues nacional i energjisë elektrike)
6. Momentalish, një hidrocentral i vogël (hidrocentrali i Dikancës) është duke operuar përgjatë lumit të Brodit afër fshatit Baçkë. Ky central elektrik është në pronësi te Korporatës Energjetike të Kosovës (KEK), mirëpo i është dhënë me koncesion kompanisë Frigo Food në vitin 2009. Rehabilitimi i objekteve të hidrocentralit ka mbaruar – me ç'rast janë zëvendësuar pajisjet dhe është rritur kapaciteti i prodhimit deri në 2600 KW.

Duket qartë se ka probleme me furnizimin e energjisë elektrike (31 nga 36 fshatra kanë probleme të evidentuara). 18 fshatra tregojnë për probleme specifike me voltazhë të ulët (50% e vendbanimeve).⁸ Rrjeti nacional vuan nga humbjet e mëdha teknike si pasojë e sistemeve të vjetra dhe prodhimit të pamjaftueshëm për ta arritur kërkesën maksimale. ndërprerjet dhe mungesa e kapaciteteve mbështetëse gjithashtu i kontribuojnë humbjeve të shpeshta të energjisë. Më tutje, rëniet e tensionit në më pak se 150 V (në vend të 230 V) rezultojnë në kosto shtesë për shfrytëzuesit komercial dhe privatë të cilët duhet të blejnë stabilizator të tensionit dhe UPS (Njësi për furnizim të pandërprerë të energjisë) që të mundësojnë operimin e pajisjeve moderne si (digjitale) TV, kompjuterë, dhe llampa për kursim të energjisë.

Konsumi mujor i energjisë elektrike

Raporti mujor i konsumit të energjisë elektrike në mes të konsumit më të lartë dhe më të ulët është një tregues i luhatjeve të popullatës. 24 fshatra konsumojnë maksimalisht gjatë verës dhe në 10 fshatra shpërndarja është më shumë se 2 (shih tabelat 2-8). Nëse raporti është më i vogël se 2, mendohet që ka shpërndarje normale. Nëse shpërndarja është më shumë se 2, atëhere kjo tregon që ka shpërndarje të pabarabartë të konsumit të energjisë elektrike. Për shembull, në Baçkë (rasti më ekstrem), konsumi gjatë verës është 72 herë më i madhë se konsumi gjatë dimrit. Kjo nënkupton që verës numri i popullatës është më i madh (sezone verore me familjet që kthehen

⁷ Plani Hapësinor i Dragash-it, MAPH/UNMIK 2006

⁸ UNDP Rezultatet nga anketat nepër fshatra

për pushime nga jashtë për disa muaj, të shoqëruara me dasma dhe festivale me turma të mëdha të njerëzve.)

është shumë domethënëse se si ato fshatra me një konsum normalisht të shperndarë (më pak se 2) janë shumica nën – qendra ekonomike (shif Figurën 1-34 në kapitullin e radhës) ku po ashtu ka më shume përdorim të energjisë prodhuese.

Burimet e të dhënave, materiali dhe besueshmëria

KEK (2012)

Plani Hapësinor i Dragashi t, MAPH/UNMIK 2006

UNDP (2011): UNDP Rezultatet nga anketat nëpër fshatra

Pireci (2012): Raporti për Vlerësimin e Energjisë për Komunën e Dragashit

Sugjerime të mëtejme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

6 hidrocentrale shtesë përgjatë lumenjëve të Brodit dhe Restelicës janë në proces të aprovimit. Informatat relevante dhe të rëndësishme nga dokumentacioni i planifikimit të këtyre hidrocentraleve të vogla nuk na u kanë dhënë nga autoritetet kompetente (përfshirë çfardo informate hapësinore apo teknike e cila ndërlidhet me këto projekte). Prandaj, ndikimi i tyre në ambient nuk mund të vlerësohet.

1.10.3. Bizneset (A10.3)

Përmbajtjet e hartës:

Harta paraqet disa nga karakteristikat kryesore ekonomike të komunës dhe i klasifikon vendbanimet sipas rolit të tyre ekzistues për ekonominë lokale:

- Provizionet me furnizimin themelor (të paraqitura indikacionin për mungesën e tij)
- Ndërrmarrjet me interes specifik
- Ndërrmarrjet me transformator energjik të vetin
- Zonat komerciale
- Zonat e mbledhjes dhe prodhimit për prodhimet pyjore jo-drusore
- Sektori i bagëtisë (sasi)
- Transporti publik

Mesazhet Kryesore:

- Qendra ekonomike dhe biznesore është qyteza e Dragashit (me 228 biznese të regjistruara dhe jashtë komunës gjithsej 848; shif Figurën 1-33 dhe Tabelën 1-19). Qyteza gjithashtu ka vetëm 2 zona komerciale (një është planifikuar në Zym).
- Bresana dhe Restelica janë ato dy nën – qendrat biznesore (me 88 dhe 95 biznese respektivisht).

Janë diku më pak se 50 biznese në pjesën e mbetur të 34 fshatrave; me 13 fshatra të cilat mbajnë më pak se dhjetë biznese.

Regjioni i Opojës është zona më e zhvilluar ekonomikisht dhe ka lidhje transportuese të shpeshta, ndërsa zona e Gorës ka një dendësi të ulët të bizneseve dhe vetëm shërbime të transportit të organizuara privatisht.

Sektori më i madhë i biznesit është në Dragash dhe ai është tregëti dhe shpërndarje. Shumica e tregëtisë ndodhë përmes dyqaneve lokale: ushqimore, ndërtim oborresh, depo, dhe pompa të benzinës. Numri i mallrave të tjera të ofruara është shumë i vogël, shitja e ngjyrave, byzhyteri, lëkurë, tekstil dhe mjete. Dy barnatore gjinden në qytezën e Dragashit dhe një në Bellobrad.

Sa i përket prodhimit, vetëm 6 biznese janë të regjistruara, shumica me nga një nëpunës të cilët procesojnë lëndë të parë (sikurse druri). Kontribut i madhe për punësimin vjen nga REMATEKS – fabrika e tekstilit në qytezën e Dragashit, e cila ofron 380 vende pune, shumica prej tyre në prodhimin e materialit sintetik.

Deri më tani, bagëtia është fusha më aktive për NVM në Dragash, e cila aktivizon 96 persona në 30 ndërrmarrje. Sidoqoftë, procesimi i produkteve bujqësore është pothuajse i mangët (me një përjashtim të dukshëm të mishtorës Meka e cila punëson 40 persona në Pllavë).

Një pjesë tjetër e rëndësishme e tregut të punës është ajo e cila është e gjeneruar nga ndërrmarrjet e mikpritjes dhe ushqimit; kjo në përgjithësi ndërlidhet me kafiteritë, baret, dhe restaurantet të cilat ekzistojnë në shumicën e fshatrave. Punëdhënësi më i madh në sektorin e mikpritjes dhe ushqimit është qyteza e Dragashi-it, ku janë të regjistruara 35 biznese, për tu pasuar më pas me Restelicën me 23 biznese të regjistruara.

Burimet e të dhënave, materialet dhe besueshmëria:

Komuna e Dragashit : Drejtoria e Financave, Ekonomisë dhe Zhvillimit, dhe Drejtoria e Bujqësisë, Turizmit, Zhvillimit Rural dhe Inspeksionit.

UNDP (2011): Projekti Dragash: Pytësori për Fshatrat; UNDP (2012d): Draft Raporti: Raporti i Misionit për Vlerësimin e LED, Agostinucci, A., Janar 2012; UNDP (2012e): Rezultatet e Anketës së NVM

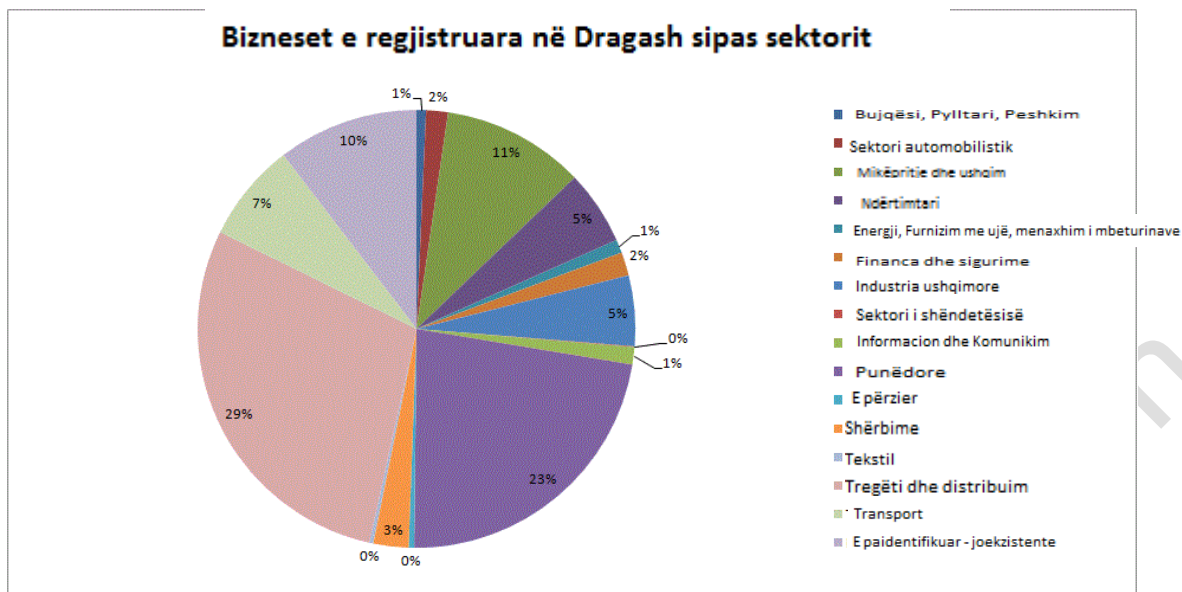
Sugjerime të tutjeshme për monitorim dhe/apo përmirësim të të dhënave:

Rreth 10% e bizneseve të regjistruara ka qenë e pamundëshe të identifikohen edhe pasi është bërë kontrolli në terren apo edhe nuk kanë ekzistuar. Kjo mund të jetë edhe si pasojë e shuarjes së këtyre bizneseve që nga regjistrimi apo ndryshimi i lokacionit apo organizatës.

Zonat e mbledhjes dhe prodhimit të produkteve jo – pyjore nuk janë të kompletuara dhe nevojitet revidim.

Harta është vlerësimi i parë i situatës ekonomike për vitin 2012.

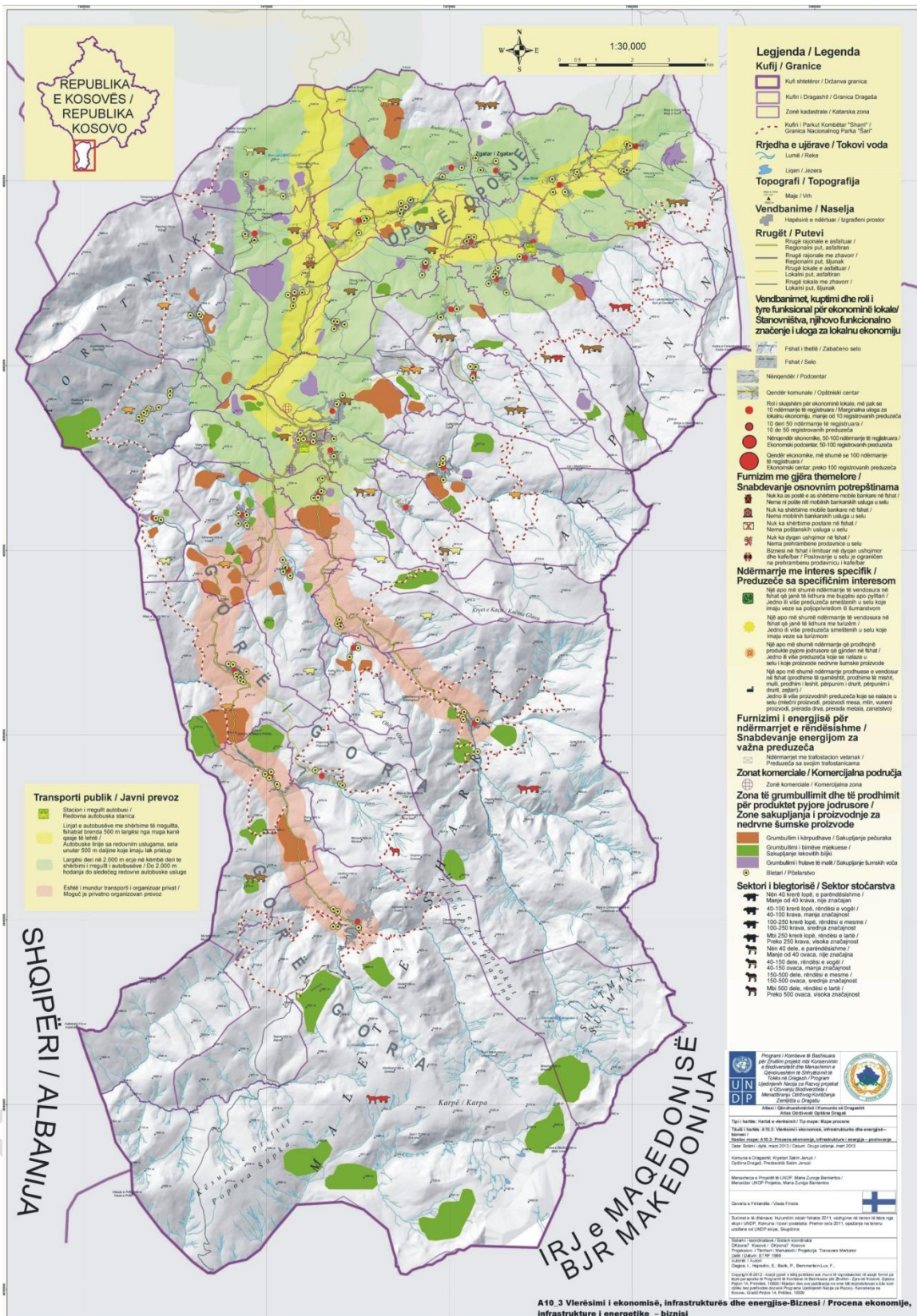
Figura 1-33: Bizneset e regjistruara në Dragash sipas sektorit

Tabelë1-19: Numri i bizneseve të regjistruar dhe nëpunësit sipas fshatit, Dragash

Fshati	Numri i bizneseve	Numri i nëpunësve (në përjashtim të pronarit)	Numri i të punësuarve (përfshirë 1 pronar)
Baçkë	2	0	2
Bellobrad	26	13	39
Blaç	20	10	30
Bresanë	88	28	116
Brezne	29	8	37
Brod	30	2	32
Brrut	18	4	22
Buçe	9	2	11
Buzez	12	18	30
Dikance	2	0	2
Dragash	228	603	831
Gllloboçicë	22	7	29
Kapre	6	6	12
Kosavë	6	0	6
Kërstec	5	0	5
Krushevë	24	3	27
Kuk	25	17	42
Kuklibeg	9	6	15
Kukulanë	8	0	8
Leshtan	5	0	5
Lubovishtë	17	1	18
Mlikë	4	0	4
Orçushë	3	0	3
Plajnik	4	0	4
Pllavë	25	50	75
Radeshë	16	0	16
Rapçë	20	4	24
Restelicë	95	12	107
Rrenc	5	0	5
Shajne	23	0	23
Vranisht	15	3	18
Xërxe	3	0	3
Zaplluxhe	17	6	23
Zgatar	10	9	19
Zlipotok	8	0	8
Zym	8	4	12
TOTAL	848	816	1664

Figura 1-34: Vlerësimi i bizneseve (A10.3)

2. Aneks

2.1. Vlerësimi i kualitetit të ujit

Tabela 2-1: kualiteti i ujit bazuar në vlerat e indeksit biotik (Hilsenhoff, 1988)

Indeksi Biotik i Familjes	Kualiteti i Ujit	Shkalla e ndotjes organike
0.00-3.75	Shkëlqyeshem	Ndotja organike e pamundshme
3.76-4.25	Shumë mirë	Ndotja organike është pak e mundshme
4.26-5.00	Mirë	Pak ndotje organike e mundshme
5.01-5.75	Mjaftueshem	Ndotja është mjaft konsiderueshëm e mundshme
5.76-6.50	Mjaft i varfër	Ndotje e konsiderueshme është e mundshme
6.51-7.25	I varfër	Ndotja shumë e konsiderueshme është e mundshme
7.26-10.00	Shumë i varfër	Ndotja e rëndë organike është e mundshme

Tabela 2-2: Tabela shpjeguese e vlerësimit fizik të habitateve

Parametri i habitatit	Optimal	Sub optimal	Margjinal	I varfër
Substrati i poshtëm	Më shumë se 60% e fundit është zhavorr, guralecë, dhe gurë, përzirje e barabartë madhësisë së klasave	30 – 60 % e fundit është kalldrëm apo gurë. Substrati mund të dominohet nga një madhësi klasi.	10 – 30 % e substratit janë materiale të mëdha. Lymi apo rëra llogaritet të jetë në fund prej 70 – 90 %.	Substrati i dominuar nga lymi dhe rëra. Zhavorri, guralecët dhe dimenzion më i madh < 10 %.
Kompleksiteti i Habitatit	Një llojllojshmëri e tipeve (prerjet, degët, gurët, vegjetacioni ujor, bregje të nën prera) dhe materiale të ndryshme nga habitat divers.	Tipet strukturore apo madhësia e materialeve është më pak se optimumi por mbulimi adekuat akoma ofrohet.	Habitat i dominuar nga një apo dy komponente strukturore. Sasia e strukjes është e kufizuar.	Habitati monoton me diverzitet të vogël. Lymi dhe rëra dominojnë dhe e ulin diversitetin dhe kompleksitetin e habitatit
Kualiteti i bazeneve	25% e bazeneve janë po aq të gjëra apo më të gjëra se gjërësia e rrjedhës kryesore dhe janë > 1 m thellë.	< 5% e bazeneve janë > 1m thellë dhe më të gjëra se sa gjërësia e rrjedhës kryesore. Shumica e bazeneve janë < gjërësia kryesore dhe < 1m thellë.	< 1% e bazeneve janë > 1m të thellë dhe më të gjëra se gjërësia e rrjedhës. Prazantimi i bazeneve mund të jetë shumë i thellë apo shumë cekët. Shumëllojshmëria e bazeneve apo kualitetit është i kënaqshëm.	Shumica e bazeneve janë të vegjël dhe të cekët. Bazenet mund të mungojnë.
Stabiliteti bregorë	Evidencë e pakët sa i përket rrëzimeve të bregjeve në të kaluarën dhe pak potencial për humbje të masës nëpër kanale në të ardhmën.	Rrëshqitje të vogla apo jo të shpeshta – shumica të riparueshme. Potencial të vogël për të ardhmën.	Humbje e moderuar e masës në frekuencë dhe madhësi. Pika të papërpunuara janë gërryer gjatë rrjedhave të larta.	Rrëshqitje frekvente apo të mëdha. Bregjet jostabile dhe sendiment kontribuse ndaj lumit.

Parametri i habitatit	Optimal	Sub optimal	Margjinal	I varfër
Mbrojtja e Bregut	Mbi 80% e sipërfaqës së bregjeve të lumenjëve janë të mbuluara me vegetacion, gurë, shkëmbinj, apo materiale të tjera stabile.	50 – 80 % e lumit – bregut të mbuluar me vegetacion, gurë, apo materiale të mëdha.	25 – 50 % bregut të lumit të mbuluar me vegetacion.	< 25 % bregut të lumit është e mbuluar me vegetacion apo materiale stabile.
Hijëzimi	Vegjetacioni i lartësive të ndryshme ofron një miksturë të hijeve dhe dritës së filtruar deri tek sipërfaqja e ujit.	Jovazhdimësia e vegetacionit i jep zonës me hije mundësi tjetërsimi për tu kthye në ekspozim të plotë. Apo, hija e filtruar ndodhë < 6 h / dite.	Hija është komplete dhe e dendur. Apo, hija e filtruar ndodhë < 3 h / ditë.	Sipërfaqja e ujit i ekspozohet diellit të plotë përafërsisht gjatë gjithë ditës.

(Bazuar në Barbour and Stribling, 1991)

Tabela 2-3: Vlerësimi i ujit për pikat e hulmtuara.

Kodi	Lokacioni i mostrës	Kualiteti i ujit 2011 (sezoni i lagët)	Kualiteti i ujit 2012 (sezoni i tharë)
D01	Zaplluxhë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D02	Zaplluxhë	Skëlqyeshëm	Nuk ka ujë fare
D03	Zaplluxhë	Skëlqyeshëm	Nuk ka ujë fare
D06	Bresanë lartë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D10	Kuk	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D13	Pllajnik	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D15	Plavë lartë	Skëlqyeshëm	Nuk ka ujë fare
D20	Brod kampi	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D21	Brod lartë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D22	Brod II	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D25	Mlika lartë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D33	Restelica lartë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D38	Zli Potok lartë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D39	Zli Potok poshtë	Skëlqyeshëm	Skëlqyeshëm
D43	Krstec	Skëlqyeshëm	Nuk ka ujë fare
D17	Rrenc lartë	Shumë mirë	Skëlqyeshëm
D18	Rrence	Shumë mirë	Shumë mirë
D23	Brod poshtë	Shumë mirë	Shumë mirë
D26	Mlika poshtë	Shumë mirë	Skëlqyeshëm
D27	Mlika (lumi i Brodit)	Shumë mirë	Skëlqyeshëm
D28	Rapçë lartë	Shumë mirë	Nuk ka ujë fare
D30	Radesha lartë	Shumë mirë	Skëlqyeshëm
D37	Gllloboçica lartë	Shumë mirë	Mjaftueshëm
D41	Orçusha lartë	Shumë mirë	Nuk ka ujë fare
D24	Dikanca	Mirë	Mirë
D29	Rapçë poshtë	Mirë	Mjaft varfër

D35	Krushevë lartë	Mirë	Mjaft varfër
D36	Krushevë poshtë	Mirë	Mjaft varfër
D40	Zli Potokë i mesëm	Mirë	Sasi e pakonsiderueshme e ujit të ndenjur
D42	Orçushë mesëm	I varfër	Nuk ka ujë fare
D32	Dragash	Mjaft i varfër	I varfër
D11	Buzez	I varfër	Nuk ka ujë fare
D12	Brezne	I varfër	Sasi e pakonsiderueshme e ujit të ndenjur
D14	Kosavë	I varfër	I varfër
D16	Plavë (Fabrika Meka)	I varfër	Sasi e pakonsiderueshme e ujit të ndenjur
D31	Radesha	I varfër	Mjaft i varfër
D34	Restelica poshtë	I varfër	I varfër
D44	Fabrika e leshit lartë	I varfër	I varfër
D04	Zaplluxhë	Shumë i varfër	Shumë i varfër
D05	Blaç	Shumë i varfër	Shumë i varfër
D07	Bresanë poshtë	Shumë i varfër	Shumë i varfër
D08	Bellobrad	Shumë i varfër	Shumë i varfër
D09	Bellobradë	Shumë i varfër	Shumë i varfër
D19	Rrencë (Lumi Plava)	Shumë i varfër	I varfër
D45	Fabrika e Leshit	Shumë i varfër	Shumë i varfër

Draft final - pe

Tabla 2-4: Rezultatet e kualitetit të ujit në rezervaret e 35 fshatrave në komunën e Dragashi t
(UNDP, 2012b)

Nr.	Fshati	WWA_kodi	Vendi i mostrës	Rezultatet mikrobiologjike të krahasuara me standarde	Rezultatet kimike të krahasuara me standarde
1	Baçka	101	Rezervari	përputhet	përputhet
2	Bellobrad	201	Rezervari I (M.Baxha)	nuk përputhet	nuk përputhet
		202	Rezervari II (AV.Qav)	përputhet	përputhet
		203	Rezervari III (H.Sadik)	nuk përputhet	përputhet
		204	Rezervari IV (H.Rifaj)	nuk përputhet	nuk përputhet
		205	Rezervari V (I.Mujaj)	nuk përputhet	nuk përputhet
		206	Rezervari VI (Baz.Kry)	nuk përputhet	nuk përputhet
		207	Rezervari VII (Shkolla)	nuk përputhet	nuk përputhet
		208	Rezervari VIII (A.Qav)	përputhet	nuk përputhet
		209	Rezervari IX (S.Qafil)	përputhet	përputhet
		210	Rezervari X (F.Qafle)	përputhet	përputhet
		211	Rezervari XI (I.Riza)	përputhet	nuk përputhet
		212	Rezervari XII (S.Riza)	nuk përputhet	përputhet
3	Blaç	301	Rezervari I	përputhet	përputhet
		302	Rezervari II	përputhet	përputhet
4	Brezne	401	Rezervari	përputhet	përputhet
5	Brod	501	Rezervari	përputhet	përputhet
6	Bresanë	601	Rezervari	përputhet	përputhet
7	Brrut	701	Rezervari	nuk përputhet	përputhet
8	Buçe	801	Rezervari	përputhet	përputhet
9	Buzez	901	Rezervari	përputhet	përputhet
10	Dikance	1001	Rezervari	përputhet	përputhet
11	Dragash	1101		nuk përputhet	përputhet
12	Gllloboçicë	1201	Rezervari "Mlacice"	përputhet	përputhet
		1202	Rezervari "Barbulla"	përputhet	përputhet
13	Kapre	1301	Rezervari	përputhet	përputhet
14	Kosavë	1401	Rezervari "Kalenderve"	përputhet	përputhet
		1402	Rezervari "Besenve"	nuk përputhet	përputhet
		1403	Rezervari "Tertineve"	nuk përputhet	përputhet
		1404	Rezervari "Kolloneve"	nuk përputhet	përputhet
15	Kërstec	1501	Rezervari	përputhet	përputhet
16	Krushevë	1601	Rezervari "Zloipokci"	përputhet	përputhet
		1602	Rezervari "Izvori Stari"	përputhet	përputhet
17	Kuk	1701	Rezervari	përputhet	përputhet
18	Kuklibeg	1801	Rezervari	nuk përputhet	përputhet
19	Kukulanë	1901	Rezervari	nuk përputhet	përputhet
20	Leshtan	2001	Rezervari	nuk përputhet	përputhet
21	Lubovishtë	2101	Rezervari "Bajrovski"	përputhet	përputhet
		2102	Rezervari "Vranicec"	përputhet	përputhet
		2103	Rezervari "Graqishte"	përputhet	përputhet

Nr.	Fshati	WWA_kodi	Vendi i mostrës	Rezultatet mikrobiologjike të krahasuara me standarde	Rezultatet kimike të krahasuara me standarde
22	Mlikë	2201	Rezervari "Studenac1"	përputhet	përputhet
		2202	Rezervari "Studenac2"	përputhet	përputhet
23	Orçushë	2301	Rezervari "Bela voda"	përputhet	përputhet
		2302	Rezervari "Stara qesma"	përputhet	përputhet
24	Pllajnik	2401	Rezervari	përputhet	përputhet
25	Pllavë	2501	Rezervari	përputhet	përputhet
26	Radeshë	2601	Rezervari	përputhet	përputhet
27	Rapçë	2701	Rezervari	përputhet	përputhet
28	Restelicë	2802	Rezervari "Golemi izvori"	përputhet	përputhet
		2803	Rezervari "feratov Kaj 1"	përputhet	përputhet
		2804	Rezervari "Starcev k"	përputhet	përputhet
		2805	Rezervari "Golem kam"	përputhet	përputhet
		2801	Rezervari "Feratov Kaj 2"	përputhet	përputhet
29	Rrenc	2901	Rezervari	përputhet	përputhet
30	Shajne	3001	Rezervari I	përputhet	përputhet
		3002	Rezervari II	përputhet	përputhet
31	Vranisht	3101	Rezervari "Ceshtak"	përputhet	përputhet
32	Xërxe	3201	Rezervari	përputhet	përputhet
33	Zaplluxhe	3301	Rezervari "Tumcin"	përputhet	përputhet
		3302	Rezervari "Renak"	përputhet	përputhet
		3303	Rezervari "Te xhamia"	përputhet	përputhet
34	Zgatar	3401	Rezervari	përputhet	përputhet
35	Zlipotok	3501	Rezervari "Staro Selo"	përputhet	përputhet
		3502	Rezervari "Oblo"	përputhet	përputhet
		3503	Rezervari "Tuarnik"	përputhet	nuk përputhet
36	Zym	3601	Rezervari	përputhet	përputhet

Tabela 2-5: Rezultatet analizave kimike të kualitetit të ujit (Instituti Hidro-meteorologjik i Kosovës 2012)

Nr.	Parametrat	Normat	Simbolet	Njësi	Dragash			Plavë			Plajnik			Brod		
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Ora e mostrimit		h		9:40	9:55	10:10	10:55	11:00	11:15	13:00	13:20	13:32	14:20	15:10	15:35
2	Temperatura e ujit	8 to 12	Tu	°C	15.7	16.3	16.5	17.6	18.9	17.8	16.2	16.1	15.9	17.4	18.0	17.3
3	Përueshmëria Elektrike	1500	PE	µS/cm	171	118	163	242	759	256	85	120	123	168	199	204
4	Vlera e pH-ës	5.5 to 9.0	pH	0-14	7.23	7.06	7.29	7.65	6.87	7.42	7.37	6.96	6.89	7.84	7.85	7.87
5	Materiet totale të Suspend.	35 to 300	MTS	mg/L	14.3	18.8	8.0	2.0	12	3.1	3.3	31	23.2	<0.1	14.8	20.0
6	Shpenzimi Kimik i Oksigjenit	25 to 250	SHKO	mg/L	3.0	24.2	11.8	6.0	109	21.6	3.4	38.5	37.5	<0.1	18.2	24.8
7	Shpenzimi biokimik i Oksigjenit	125 to 700	SHBO ₅	mg/L	1.2	5.4	10.1	0.3	95	18	1.8	8.5	8.4	<0.1	4.0	5.4
8	Materiet e ngurta totale të tretura	500	MTT	mg/L	86	60	82	121	380	128	42	60	62	84	100	102
9	Jonet Nitrite	0.2 to 10	NO ₂	mg/L	0.396	0.221	0.315	0.06	0.468	0.391	0.04	0.581	0.048	0.028	0.039	0.080
10	Jonet Nitrate	30 to 50	NO ₃	mg/L	0.4	5.0	2.6	8.2	0.5	6.3	0.1	<0.1	<0.1	<0.1	<0.1	<0.1
11	Jonet e Amoniumit	0.2 to 10	NH ₄	mg/L	2.286	1.529	2.259	<0.01	2.980	1.089	<0.01	2.229	0.094	<0.01	0.318	0.431
12	Fosfori total	1.0 to 10.0	P _{tot}	mg/L	0.421	0.325	0.355	0.132	1.18	0.250	0.025	0.48	0.24	0.039	0.075	0.193

Nr.	Parametrat	Normat	Simbolet	Njësi	Shajne			Restelicë			Blaq			Bresanë		
					13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	Ora e mostrimit		h		16:15	16:35	16:45	15:13	16:08	16:23	14:20	14:32	14:50	15:13	16:08	16:23
2	Temperatura e ujit	8 to 12	Tu	°C	16	19.2	16.6	15,6	18,5	17	15.6	17.7	17.6	15,6	18,5	17
3	Përueshmëria Elektrike	1500	PE	µS/cm	131	358	238	119	262	190	243	395	281	119	262	190
4	Vlera e pH-ës	5.5 to 9.0	pH	0-14	7.57	7.3	7.43	7,78	8,21	7,97	7.41	7.61	7.48	7,78	8,21	7,97
5	Materiet totale të Suspend.	35 to 300	MTS	mg/L	<0.1	600	41.2	<0.1	41	29,4	10.9	42	11.4	<0.1	41	29,4
6	Shpenzimi Kimik i Oksigjenit	25 to 250	SHKO	mg/L	<0.1	910	10.5	<0.1	78	44,5	7.0	125	42.5	<0.1	78	44,5
7	Shpenzimi biokimik i Oksigjenit	125 to 700	SHBO ₅	mg/L	<0.1	316	18.4	<0.1	37	15,2	2.3	47.5	21.4	<0.1	37	15,2
8	Materiet e ngurta totale të tretura	500	MTT	mg/L	65	180	120	60	131	95	121	197	140	60	131	95
9	Jonet Nitrite	0.2 to 10	NO ₂	mg/L	0.018	0.227	0.061	<0.02	0,27	0,197	0.07	0.589	0.454	<0.02	0,27	0,197

10	Jonet Nitrate	30 to 50	NO ₃	mg/L	4.9	<0.1	3.9	<0.1	<0.1	<0.1	4.4	<0.1	0.3	<0.1	<0.1	<0.1
11	Jonet e Amoniumit	0.2 to 10	NH ₄	mg/L	<0.1	4.663	0.316	<0.01	7,264	0,944	2.825	5.261	4.830	<0.01	7,264	0,944
12	Fosfori total	1.0 to 10.0	P _{tot}	mg/L	0.135	0.151	0.138	0,038	0,526	0,078	0.242	0.757	0.317	0,038	0,526	0,078

Draft final - për miratim

2.2. Modeli i rrezikut nga erozioni

Modeli i aplikuar modeli për rrezikun e erozionit të dheut

Modeli për rrezikun e erozionit të dheut (SER) i aplikuar për vlerësimin e rrezikut të erozionit është përdorur në EULUP 2011. Gjëra individuale janë adaptuar kundrejt kushteve në Dragash .

$$SER=SES*0,6+CLC*0,4$$

Komponentat si në vijim janë përfshirë në këtë model:

Modeli ndjeshmëria erozive e dheut (SES)

$$SES=SC*0,85+RFC*0,15$$

1. Rëndësia (koeficient) e faktorëve

Faktor	Rëndësia
Dheu dhe shpati tokësorë (SC)	0.85
Të reshurat mesatare (RFC)	0.15

2. Relacioni i dheut – shpatit: potenciali i erozionit të dheut si i varur në tokat e dheut dhe bazuar në supozimet e bëra në teren. Kalkulo pikët për pronat tokësore.

Cilësia e Tokës	Pjerrtësia e klasifikuar në shkallë				
	<3	3.1 - 7.0	7.1 - 11.0	11.1 -15.0	>15
Zhavorr (s)	0	10	20	50	100
Argjilë (g)	0	20	35	60	100
Tokë pjellore (i)	0	25	45	70	100
Tokë pjellore zallore (pi)	5	30	50	80	100
Rërë (p)	10	35	60	100	100

Relacioni i cilësisë së tokës dhe tipit të tokës

Zhavorr (s)	
Argjilë (g)	CL - Argjilë tokë pjellore SiC – Baltë argjilë SiCL - Baltë Argjilë tokë pjellore C – Argjilë
Tokë pjellore (i)	Si - Baltë SiL - Baltë tokë pjellore L - Loam SL - Zallore Tokë pjellore SCL – Zallore Argjilë Tokë pjellore
Tokë pjellore zallore (pi)	SL - Zallore Tokë pjellore SC - Zallore Argjilë LS - Tokë pjellore Zallore
Rërë (p)	S - Rërë

Shif lartëtabelën e llojit të tokave dhe cilësisë

LEG_NR	Emri	Cilësia
27	Toke pjellore me dhe të hedhur apo shtresuar nga verrshimet	pi
150	Gurë të zhveshur	s
122	Tokë e kaftë e kulluar në gurë shtresor (phyllite, micaschist etj.)	pi
62	Rankues i kaftë në shtresa (phyllite etj.)	pi
45	Dheu i kaftë i ngjeshur në gur gëlqerorë	i
25	I pastruar/drenazhuar nga shtresat e vërrshimeve	pi
10	Lithosol në gurë gëlqerorë të ngjeshur	i
9	Lithosol në gurë neutral (sienite, trachyte, diorite, andesite etj.)	i
12	Lithosol në gurë shtresa (gneiss, micaschist, phyllite, agriloschists etc.)	i
17	Dheu i pasur i hedhur	i
23	Dheu i pasur i shtresuar nga vërrshimet	i
33	Mineral – tokë me dhe gley të lagur	i
38	Toka me torfë prej torfës eutrofike të lagët	g
94	Toke e Kuqe – kaftë e pastruar / drenazhuar në depozite të kuqe	pi
15	Shtrese zallore e brishtë	p
120	Dheu i kaftë i cekët në gurë shtresor (phyllite, micaschist etj.)	i
121	Dheu i kaftë i cekët në gurë shtresor (phyllite, micaschist etj.)	i
59	Rankues tipik mbi gurë neutral (andesite etj.)	pi
61	Rankues tipik mbi gurë të shtresuar (phyllite etc.)	pi
44	Rendzinë tipike mbi gurë gëlqerorë të ngjeshur	i

3. Tabela e të reshurave të shiut.

RFC	Klasi i të reshurat e shiut (mm)	Pikët e Faktorëve(RFC)
	500-700	20
	701-1000	60
	1001-1500	80
	>1500	100

Përfshirja e tokës së përdorëshme mbulon (Corine)

Për ta vlerësuar rrezikun e tokës erozive, shtohët mbulesa e tokës si një tregues i aktivitetit antropogjenik. Secili klas i CLC-se vlerësohet për aftësinë e stabilizimit apo rritjes së erozionit. Supozimi është bërë në një hipotezë të pjerrtësisë prej 6 – 7 shkallë për kushtet e Kosovës.

100 = Rrezik i madhë	
0 = Nuk ka rrezik	

Koeficienti i rëndësisë (W)

Ndjeshmëria e Erozionit të Tokës (SES)	0,6
CORINE Mbulesa e Tokës (CLC)	0,4
Total	1

Dragash	Kodi i rrjetit CLC	Rezultati për CLC
Pëlhure urbane e vazhdueshme	1.1.1.	0
Pëlhure urbane e pa vazhdueshme	1.1.2.	60
Njësitë industriale apo komerciale	1.2.1.	60
Rrugët dhe rrjeti i hekurudhës dhe tokat e shoqëruara	1.2.2.	90
Këndet për nxjerrjen e mineraleve	1.3.1.	100
Këndet e mbeturinave	1.3.2.	90
Këndet e mbeturinave ilegale	1.3.3.	90
Objektet e sportit dhe kohë së lirë	1.4.2.	40
Trashëgimia Kulturore	1.5.	0
Toke e lërueshme jo e ujitur	2.1.1.	80
Toke e ujitur gjithmone	2.1.2.	70
Plantacione të drunjve frutore dhe kokrrave	2.2.2.	40
Kullosa të vogla pa gardh	2.3.1.	20
Kullosa të vogla me gardh	2.3.2.	10
Kullosa të gjëra pa shkurre	2.3.3.	10
Kullosa të gjëra me shkurre / drunj	2.3.4.	10
Të korrurat vjetore të shoqërueshme me të korrura permanente	2.4.1.	50
Kultivimet komplekse – pa gardh	2.4.2.	50
Kultivimet komplekse – me gardh / drunj	2.4.5.	40
Vegjetacion i përzier agrikulturorë / natyral	2.4.3.	30
Pyje fletor	3.1.1.	20
Pyje halor	3.1.2.	20
Pyje të përziera	3.1.3.	20
Pyje halore – të mbjellura	3.1.4.	40
Copëza toke me drunje	3.1.5.	20
Toka me kullosa natyrale (>1700m)	3.2.1.	10
Vegjetacion i tokës shëndetësore (përfshi. livadhet)	3.2.2.	10
Toka drunësore/shkurret në tranzicion	3.2.4.	20
Pyje te ulëta	3.2.5.	40
Gurë arushe, gurë të rrëzuar, shkëmb, gurë, dhe fusha për të korrura.	3.3.2.	0
Zona me vegjetacion të rrallë	3.3.3.	70
Zona të lagura/me uje në brendësi të tokave	4.1. 1.	10
Tokë Humusi	4.1.2.	0
Toka drunësore afër rrjedhës së lumenjëve	4.1.3.	40
Rrjedhat e ujërave	5.1. 1.	0
Trupa ujore	5.1.2.	0
Burime	5.1.3.	0

2.3. Modeli për analizë të rrezikut nga orteqet

Janë disa faktorë që përcaktojnë shkallën e rrezikut nga orteqet në lokacione specifike; ato janë:

1. Pjerrtësia
2. Drejtimet e erërave në kombinim me vargun dhe depresionin
3. Ekspozimi
4. Gjatësia e pjerrtësisë dhe diverziteti i formave të tokës
5. Vegjetacioni, në veqanti Pyll/Jo pyll

Pjerrtësia

Figura 2-1: Korelacioni ndërmjet pjerrtësisë dhe rrezikut nga orteqet⁹

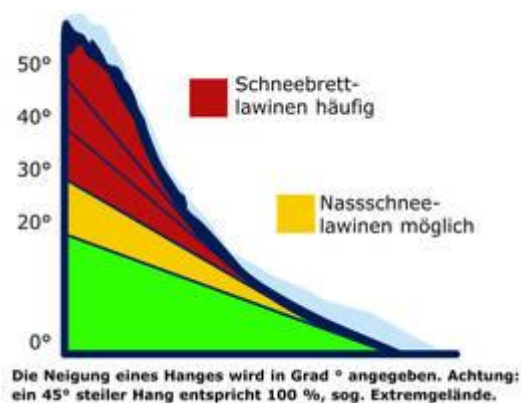

Figura 2-1 tregon korrelacionin ndërmjet pjerrtësisë së shpatit dhe rrezikut të ortekut:

- Ngjyra e kuqe tregon rrezik të madhë prej orteqeve të pjesëve të borës në shpate me më shumë se 30 shkallë
- Ngjyra e verdhë tregon rrezikun mesatare prej orteqeve të borës së lagët në shpate ndërmjet 20 – 30 shkallë
- Ngjyra e gjelbër tregon jo rrezikshmëri në shpatet me pjerrtësi me më pak se 20 shkallë; sidoqoftë, këto mund të ndikohen nga orteqet që kanë origjinën e tyre nga shpatet më të pjerrta lartë.

Pjerrtësia e terrenit në komunën e Dragashit nga Modeli i Terenit Digjital (DTM).

Drejtimet e erës në kombinim me vargun dhe depresionin

Era shihet si arkitekti i orteqeve për shkak se

- Akumulon masa të borës në pjesët që nuk rrihen nga erërat në formë të vargjeve dhe depresioneve
- Mundet të ndërtojë kronika në majat e vargjeve

Këto akumulime shkaktojnë një rrezik të rritur të orteqeve.

Vargjet mund të identifikohen në bazë të Modelit Digjital të Terenit

Të dhënat e erës për Dragash nuk janë të disponueshme.

Ekspozimi

Sipas të dhënave statistikore, shpeshësia e orteqeve është mjet më e madhe në shpatet e ekspozuara E deri WNW. Analizat adekuate janë marrë parasyshë në bazë të Modelit Digjital të Terenit.

Gjatësia e shpatit

Shpatet me pjerrtësi të njëjtë dhe me gjatësi prej më shumë se 50m e rrisin rrezikun e orteqeve. Dhe e kundërta, shpatet e shkurtëra e reduktojnë rrezikun për orteqe, dhe e njëjta po ashtu është në rastet kur terreni ka një diverzitet të formave të ndryshme të tokës dhe strukturës gjë kjo e cila e stabilizon mbulesën prej borës.

⁹ Source: <http://www.powderguide.com/de/mountain-knowledge/basics/article/mountain-knowledge/>

2.4. Modeli për rrezikun e rrëshqitjeve të tokës

Faktorët nxitës

Faktorët nxitës si në vijim janë relevantë për rrezikun e rrëshqitjeve të tokës:

- Shpati:
  - shpatet me më shumë se 20 shkallë janë të ndjeshme sa i përket rrëshqitjes së tokës (baltë, copëza, tokë)
  - shpatet me materiale të liruara janë stabile vetëm nën 35 shkallë
  - rëniat e gurëve etj. ndodhin në shpate me 45 shkallë e më shumë
  - shpati mund të analizohet në Dragash
- Të reshurat e shiut: rrëshqitjet e dheut shpesh ndodhin me rastin e ramjeve të shumta të shiut
  - Nuk ka të dhëna sa i përket të reshurave individuale për Dragash
- Dheu: dheu i mbledhur ka tendencë për të rritur ndjeshmërinë e rrëshqitjes së tokës
- Gurishat me shtresa të argjilës apo të ndjeshme ndaj temperaturave shkaktare të erozionit janë të ndjeshme për rrëshqitje të tokave.
- Mbulesat me vegjetacioni të mbyllur stabilizojnë shpatin kundrejt rrëshqitjeve të dheut.

Analiza

Hapi	Të dhënat	Analiza
1	Shpati	Klasa 1: 20 shkallë <= Shpati < 35 shkallë Klasa 2: 35 shkallë <= Shpati < 45 shkallë Klasa 3: 45 <= Shpati
2	Gjeologjia (zëvendëson dheun)	Rreziku: Fundërrri Katërsore
	Përdorimi i tokës	Rreziku: mbeturinat dhe zhavorri përgjat përrockave të përkohëshme Rreziku: zona me vegjetacion të rrallë Rreziku: gurë
	Përdorimi i tokës	Mbulesa vegjetative redukton rrezikun

	Fundërrri Katërsore		Zona me vegjetacion të rrallë / gurë	Gurë	Zona me vegjetacion të rrallë
Shpati	zona me vegjetacion të rrallë	Vegjetacion i mbyllur	përrocka		
20 – 35 shkallë	I lartë	I ulët	Shumë i lartë	Moderuar	Moderuar
35 – 45 shkallë	Shumë i lartë	Moderuar	Shumë i lartë	I lartë	I lartë
> 45 shkallë	Shumë i lartë	Moderuar	Shumë i lartë	Shumë i lartë	Shumë i lartë

Rreziku i rënies së gurëve

Faktorët nxitës

Faktorët nxitës si në vijim janë relevant për rrezikun e rrëshqitjeve të tokës:

- Shpatet me më shumë se 45 shkallë janë të ndjeshme për rënie të gurëve
- Lloji i gurit: rreziku i rënies së gurit varet nga lloji i gurit: tipet e themeleve gjeologjike që egzistojnë në Dragash janë klasifikuar sipas stabilitetit të tyre; rënia e gurëve është klasifikuar në 3 kategori: e pamundshme, mundshme, dhe shumë e mundshme.

2.5. Kriteret e vlersimit për funksionet e pyjeve

Funksioni	Specifikacioni
Prodhimi drunësor	Dru me vlerë të lartë = të gjitha pyjet mbi toka të trasha, dhe pyjet e ulëta me objekte Dru për zjarr = të gjitha pyjet e ulëta përfshirë edhe tokat drunësore në tranzicion që janë të klasifikuara si pyje dhe informata e mbledhjes së drurit për zjarr nga pyetëtori i fshatit
prodhimi i produkteve jo drunësore	Informata nga anketa e fshatit
Kontrolli eroziv dhe ruajtja e sedimentit	Rreziku i erozionit të dheut (përfshirë tokat drunësore në tranzicion): Rezultati për pronat e tokës Toka – pronat në shpat > = 70 Rreziku i ortekut (përfshirë tokat drunësore në tranzicion): Shpati > = 20 Shkallë Rreziku i tokës së rreshqitshme (përfshirë tokat drunësore në tranzicion): Sedimente kuaternare dhe shpati > 20 shkallë Rreziku i rënies së gurëve (përfshirë tokat drunësore në tranzicion): Rreziku i rënies së gurëve nga gjeologjia (e mundshme apo shumë e mundshme) dhe shpati > 45 shkallë
Biodiverziteti	Të gjitha pyjet cungishte Njësitë vegjetative të vlerësuara me mbrojtje me vlerë shumë të madhe (direktivat për habitate të UE, endemike apo specie të rralla apo ekosisteme) Për faunën: pyjet me më shumë se një shtresë, që kanë origjinë nga fidanet, dhe më të vjetra se 50 a
Rregullimi i ujit dhe furnizimit të ujit	Klasat e menaxhimit të pyllit: njësitë në toka të trasha Njësitë gjeologjike të klasifikuara si të mundshme apo shumë të mundshme për të ofruar burime ujore tokësore Plus tokat e lagura bregore (= Pyjet Bregore)

2.6. Përshtatshmëria e tokave dhe rekomandimet për përdorim bujqësorë

(E adaptuar nga Elezi Xhevdet (2011): klasifikimi i pronave tokësore në zona bujqësore të Dragashit – harta bujqësore e përshtatshmërisë – Raporti UNDP)

Metodologjia për klasifikimin e tokave bujqësore në komunën e Dragashit në klasa të pjellorës bazohet në vlerësimin e faktorëve si në vijim: cilësia e dheut, origjina gjeologjike e dheut, se 7 (shtatë) nivelet e zhvillimit të saj, po ashtu edhe vlerësimin e peizazhit dhe klimës (harta pedologjike e Kosovës, 1974). Klasifikimi i tokës bujqësore të Republikës së Kosovës në klasa të pjellorisë është i rregulluar me Ligjin për Tokë Bujqësore Nr. 02/L-26. Klasifikimi i tillë, në mungesë të metodologjisë në pajtim me kriteret e FAO-s është bazuar në klasifikimin e tokave në klasa kadastrale duke u bazuar në ligjin e kadastrit.

Marrë parasysh që Harta Pedologjike e Kosovës është përgatitur duke u bazuar në metodologjinë e njëjtë të klasifikimit/sistematikave të tokave bujqësore sikurse ajo e përdorur në Kroaci dhe Bosnje dhe Hercegovinë, përderisa këto dy vende i kanë zhvilluar metodologjitë për klasifikim në klasa të pjellorisë (Kroacia, 2010) dhe lloji i tokës së shfrytëzueshme (Bosnja dhe Hercegovina, 2004) duke u bazuar në kriteret e përcaktuara nga FAO (Udhëzuesi për Përshtatshmeri të Tokës, 1990 dhe Lloji i Shfrytëzimit të Tokës, 1984).

1. Harta me klasifikimin e tokës

Klasat/tipet pedologjike të tokës në komunën e Dragashit janë klasifikuar në 8 klasa të pjellshmërisë (I - VIII) dhe pastaj klasat janë grupuar në 4 kategori sipas përshtatshmërisë për shfrytëzim në prodhimtarinë bujqësore. Këto klasa në bazë të nivelit të përshtatshmërisë për prodhimtari bujqësore dhe në bazë të metodologjisë janë grupuar në 4 kategori: përshtatshmeri me kufizime minore = II dhe III; përshtatshmeri me kufizime më të shprehura = V; përshtatshmeri me disa kufizime VI; dhe përshtatshmeri shumë kufizime = VII dhe VIII.

2. Tipet e rekomanduara të përdorimit bujqësor

Bazuar në metodologjinë e FAO-s, por gjithashtu bazuar edhe në përvojat prej Bosnjës dhe Hercegovinës sa i përket përcaktimit të tipeve të tokave të përdorëshme (LUT), dhe gjithashtu duke përdorur hartën ortofoto sipas mënyrës momentale të shfrytëzimit të tokave në komunën e Dragashit, ne kemi përcaktuar disa kriteret bazike për klasifikimin e tokave duke u bazuar në klasat e përshtatshmërisë dhe në nivel (%) të kufizimit për prodhimtari bujqësore.

Kriteret bazike të cilat janë përdorur për klasifikimin e tokave dhe përcaktimin e nivelit të përshtatshmërisë për prodhimtari bujqësore janë si në vijim:

- topografia, respektivisht niveli i pjerrtësisë së terrenit (%),
- karakteristikat/tiparet e dheut:
  - thellësia e profilit të dheut,
  - tiparet fizike: përbërja e elementeve të cilësisë,
  - karakteristikat e fertilitetit të dheut: vlera e pH dhe përbërja e humusit.

Klasat e përshtatshmërisë së tokës për këto grupe të kulturave bujqësore kanë qenë të përcaktuara duke u bazuar në kriteret si në vijim:

AR = tokë e punueshme (drithërat – dimër dhe verë)
SC = të korrurat speciale (frutat – kokrrat, patatet për farë dhe konsum)
IP = Kullosa intensive
EP = Kullosa ekstensive

Klasat e përshtatshmërisë si në vijim janë përcaktuar si rezultat i klasifikimeve:

- Përshtatshmëria me kufizime minore (10 – 40 %): klasat e pjellorisë II dhe III. Të gjitha kulturat bujqësore të planifikuara mund të kultivohen në këto toka me potencial të mekanizimit të vogël apo të lartë.
- Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura (40 – 60 %): klasa e pjellorisë V (klasa e VI mungon). Të gjitha kulturat bujqësore të planifikuara mund të kultivohen në këto toka, mirepo mundësia e mekanizimit është shumë e vogël.
- Përshtatshmëria me disa kufizime (60 – 80 %): klasi VI i pjellorisë. Edhe pse këto toka kanë kufizime të shumta, ato janë tradicionalisht të përdorura për prodhimin e ushqimit për bagëti (sanë) dhe/apo kullosa të gjëra.
- Përshtatshmëria me kufizime të shumta (> 80 %): klasat e pjellorisë VII dhe VIII. Asnjë kultivim nuk vlenë dhe ato zakonisht shfrytëzohen si kullosa të gjelbra për kullotje.

Rezultatet e klasifikimit janë paraqitur në tabela të ndara (Aneks 2), për secilën kulturë duke u bazuar në mënyrën e shfrytëzimit (mbyllur, hapur), respektivisht niveli i makinerisë që mund të aplikohet.

Ndërsa tabela në vijim prezanton klasat e tokave dhe përshtatshmërisë për kulturat:

Klasata e Përshtatshmërisë	Niveli i lartë i makinerisë	Niveli i ulët i makinerisë
II	AR, SC, IP	AR, SC, IP
III	AR, SC, IP	AR, SC, IP
V	-	AR, SC, IP
VI	-	EP

AR = tokë e punueshme (drithërat – dimër dhe verë)

SC = të korrurat speciale (pemë – kokrrat, patatet për farë dhe konsum)

IP = Kullosa intensive

EP = Kullosa ekstensive

Referencat:

FAO (1984): Land Utilization Type

FAO (1990): Guidelines for soil description,

FAO (2004): Ucesce u razvoju nacina koristenja zemljista na opcinском nivou u Bosni I Hercergovini, Tip Iskoristavanja zemljista (LUT)

Harta Pedologjike e Kosovës (1974)

Pravilnik o mjerilima za utvrdivanje osobito vrijednog obradivog (P1) I vrijednog obradivog (P2) poljoprivrednog zamljista (2010): Ministarstvo poljoprivrede, Ribarstva I Ruralnog Razvoja, Republika Hrvatska.

Ligji për Tokën Bujqësore Nr. 02/L-26 (2006): Kuvendi i Kosovës

Tabela 2-6: Llojet pedologjike të tokave në komunën Dragashit bazuar në klasat e pjellorisë dhe grupet e përshtatshmërisë për prodhimtari bimore

Komuna	Lloji i Tokës	Klasi i Pjellorisë	Klasa bazuar në hulumtimin e UNDP-së
Dragash	Mineral – tokë me argjilë të lagur	III1	Përshtatshmëria me kufizime minore
Dragash	Toka me torfë prej torfës eutrofike të lagët	III1	
Dragash	Alluvial-diluvial tokë pjellore	III1	
Dragash	Diluvium i kulluar	III1	
Dragash	Diluvium i shkrihtë	III1	
Dragash	Alluvium i shkrihtë	II2	
Dragash	Alluvium ranor	III1	
Dragash	Rendzinë e kaftë e ngjeshur në gur gëlqeror	V1	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura
Dragash	Rendzinë tipike mbi gurë gëlqerorë të ngjeshur	V1	
Dragash	Toke e Kuqe – kaftë e pastruar / drenazhuar në depozite të kuqe	VI1	Përshtatshmëria me disa kufizime
Dragash	Tokë e kaftë e kulluar në gurë shtresor	VI1	
Dragash	Lithosol në gurë neutral (sienit, trachyte, etj.)	VI2	
Dragash	Ranker i kaftë në shtresa	VII2	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
Dragash	Ranker tipik mbi gurë të shtresuar	VII2	
Dragash	Ranker tipik mbi gurë neutral	VII1	
Dragash	Gurë i zhveshur	VIII2	
Dragash	Dheu i kaftë i cekët në gurë shtresor	VII1	
Dragash	Dheu i kaftë i cekët në gurë të ngjeshur	VII1	
Dragash	Lithosol në gurë shtresoë	VIII1	

Komuna	Lloji i Tokës	Klasi i Pjellorisë	Klasa bazuar në hulumtimin e UNDP-së
Dragash	Lithosol në gurë gëlqerorë ngjeshur	VIII2	

Tabela 2-7: klasat e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit për kulturat e caktuara, bazuar në mënyrën e kultivimit dhe nivelin e makinerisë

Të Korrurat Bujqësore: Drithërat Dimërore – Niveli i Makinerisë: I lartë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	-	-	-
Thellësia e profilit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Drithërat Dimërore - Niveli i Makinerisë: I ulët

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	30-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	Si, CL, C, S	-	-
Thellësia e profilit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Drithërat Verore - Niveli i Makinerisë: I lartë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	-	-	-
Thellësia e profilit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Drithërat Verore - Niveli i Makinerisë: I Ulët

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	30-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	Si, CL, C, S	-	-
Thellësia e profilit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Farat e Patateve - Niveli i Makinerisë: I Lartë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, Si, SiC, SL, LS	-	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Patate për Konsum - Niveli i Makinerisë: I Lartë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, Si, SiC, SL, LS	-	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Patate për Konsum - Niveli i Makinerisë: i ulët

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	30-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	Si, SiC, CL, C, S	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: frutat kokërr - Niveli i Makinerisë: I Lartë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, Si, SiC, SiCL, SL, LS	-	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: frutat kokërr - Niveli i Makinerisë: I Ulët

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	30-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	Si, SiC, CL, C, S	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Livadhet dhe Kullosat – Niveli i Prodhimit: intenziv

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	35-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, Si, SiC, SiCL, SL, LS	Si, SiC, CL, C, S	-	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Të Korrurat Bujqësore: Livadhet dhe Kullosat – Niveli i Prodhimit: i gjerë

Karakteristikat / vetitë e tokës	Klasa e përshtatshmërisë dhe niveli i shfrytëzimit (%)			
	Përshtatshmëria me kufizime minore	Përshtatshmëria me kufizime më të shprehura	Përshtatshmëria me disa kufizime	Përshtatshmëria me kufizime të shumta
	90-60%	60-40%	40-20%	>20%
Topografia, pjerrtësia (%)	0-15	15-30	30-45	>45
Tiparet fizike, klasi i cilësisë	L, SCL, SiL, SiCL, CL, SL, LS	Si, SiC, CL, C, S	S, C, SC, SL, CL	-
Thellësia e profililit (cm)	>100; 100-80; 80-60	60-30	30-20	<20
Reaksioni i tokës (pH)	5.5-6.5; 6.5-7.0; 7.0-7.2; 7.2-7.5	5.5-4.5	4.5-3.0	<3
Përbërja e Humusit (%)	>4; 4-3	3-2	2-1	<1

Legjenda:

Si – (baltë)	II2, III1, III2	SL – (dherishtë zallore)
SiL - (baltë dherishtë)	V1, V2	SCL - (Zallorë Argjilë Dherishtë)
SiCL - (Baltë argjilë dherishtë)	VI1, VI2	SL - (Zallorë Dherishtë)
SiC - (Argjilë e Baltë)	VII1, VII2, VIII1, VIII2	SC – (Zallorë Argjilë)
L – (Dherishtë)		LS – (Dherishtë Zallorë)
CL – (Argjilë Dherishtë)		S – (Zallë)
C – (Argjilë)		

2.7. Shpërndarja e konsumit të energjisë elektrike

Tabela 2-8: Max/min konsumi i energjisë për 2010 në komunën e Dragashit (të dhënat: bazuar në të dhënat zyrtare nga KEK 2012)

Fshati	Raporti max/min konsumi	Sezoni me konsum maksimal	Sezoni me konsum minimal
Kuk	1,22	Dimër	Verë
Bresanë	1,22	Dimër	Pranverë
Zaplluxhe	1,28	Pranverë	Pranverë
Rrenc	1,29	Dimër	Dimër
Blaç	1,31	Dimër	Dimër
Krushevë	1,34	Verë	Dimër
Brezne	1,34	Dimër	Pranverë
Kuklibeg	1,36	Dimër	Pranverë
Pllavë	1,40	Verë	Vjeshtë
Zgatar	1,40	Pranverë	Dimër
Buzez	1,41	Verë	Vjeshtë
Dragash	1,43	Verë	Vjeshtë
Kapre	1,46	Verë	Pranverë
Restelicë	1,46	Verë	Dimër
Zlipotok	1,51	Verë	Dimër
Buçe	1,51	Verë	Dimër
Kërstec	1,55	Verë	Dimër
Brrut	1,59	Pranverë	Pranverë
Bellobrad	1,66	Verë	Pranverë
Kosavë	1,67	Dimër	Pranverë
Gllaboçicë	1,67	Verë	Pranverë
Pllajnik	1,72	Verë	Dimër
Brod	1,74	Verë	Pranverë
Rapçë	1,74	Verë	Dimër
Shajne	1,79	Verë	Dimër
Xërxe	2,03	Pranverë	Verë
Radeshë	2,50	Verë	Dimër
Lubovishtë	2,66	Verë	Dimër
Vranisht	3,06	Verë	Pranverë
Kukulanë	3,12	Verë	Vjeshtë
Dikanc	5,33	Verë	Dimër
Leshtan	6,42	Verë	Dimër
Orçushë	8,55	Verë	Pranverë
Mlikë	8,93	Verë	Dimër
Baçkë	71,42	Verë	Dimër
Zym	S'ka të dhëna		